

Uchwała Nr
Rady Gminy Michałowice
z dnia 2016 roku

w sprawie przyjęcia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.) Rada Gminy Michałowice uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Strategię Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Traci moc uchwała nr XLII/364/2006 Rady Gminy Michałowice z dnia 17 lipca 2006 roku w sprawie przyjęcia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Michałowice.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

U z a s a d n i e n i e

Strategia Rozwoju obowiązująca w chwili obecnej została uchwalona w 2006 roku, wobec powyższego na przestrzeni niemal dziesięciu lat nastąpiła dynamiczna zmiana uwarunkowań społeczno - gospodarczych, zaktualizowane zostały także dokumenty krajowe i regionalne w zakresie zagospodarowania przestrzennego i polityki regionalnej. Zaistniała także konieczność potrzeby realizacji inwestycji dotyczących wdrożenia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej oraz przygotowania gminy do aktualnej perspektywy unijnej na lata 2014-2020. Powyższe zmiany warunkują konieczność aktualizacji danych w zakresie oceny stanu obecnego, w którym znajduje się gmina Michałowice oraz wytyczenia nowych kierunków jej rozwoju. Przeobrażenia w zakresie infrastruktury gminy, zmiany potrzeb mieszkańców, nowych wyzwań cywilizacyjnych stanowią istotne przesłanki wskazujące na potrzebę aktualizacji kluczowego dokumentu strategicznego dla gminy Michałowice jakim jest Strategia Rozwoju.

Dokument Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku jest kontynuacją uprzednio przyjętej Strategii, dlatego przyjęty wcześniej system monitoringu Strategii i określone wskaźniki monitorowania zostały zachowane w aktualnie przyjmowanym dokumencie, tak aby zachować ciągłość wytyczonych celów w najbliższym horyzoncie czasowym, dokonując jedynie ich nieznacznego dostosowania do obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Michałowice oraz polityki spójności UE na lata 2014-2020.

Załącznik
do Uchwały Nr/2016
Rady Gminy Michałowice
z dnia 2016 roku

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2023 ROKU

Spis treści

Część I	Wprowadzająca	4
1.	Wprowadzenie	4
1.1.	Przesłanki do opracowania strategii.....	4
1.2.	Opis metodyki prac nad Strategią	6
2.	Podsumowanie osiągnięć z lat 2013-2014	7
Część II	Diagnostyczna.....	10
3.	Podstawowe informacje o Gminie	10
3.1	Położenie geograficzno-administracyjne	10
3.2	Układ przestrzenny, struktura gruntów i uwarunkowania urbanistyczne	11
3.2.1.	Układ przestrzenny.....	11
3.2.1	Uwarunkowania struktury przestrzennej i przeznaczenia terenów.....	14
3.2.2	Struktura gruntów	17
3.3	Historia Gminy.....	17
4.	Diagnoza sytuacji Gminy	20
4.1	Opis sfery demograficznej	20
4.2	Rynek pracy i przedsiębiorczość.....	26
4.3	Opis infrastruktury technicznej	33
4.3.1	Sieć drogowa	33
4.3.2	Sieć wodociągowa	36
4.3.3	Sieć kanalizacyjna	37
4.3.4.	Sieć gazowa	38
4.3.4	Ciepłownictwo	40
4.3.5	Usługi oczyszczania Gminy	40
4.4	Opis infrastruktury i sfery społecznej.....	41
4.4.1	Edukacja.....	41
4.4.2	Kultura i sztuka	49
4.4.3	Sport i rekreacja	53
4.4.4	Turystyka	56
4.4.5	Pomoc społeczna i ochrona zdrowia	59
4.4.6.	Bezpieczeństwo	61
4.5	Opis modelu zarządzania i finansów	62
4.5.1	Struktura dochodów.....	62

4.5.2	Struktura wydatków	67
4.5.3	Porównania subregionalne.....	69
5.	Analiza SWOT	71
6.	Badania ankietowe mieszkańców	77
6.1.	Cel badania	77
6.2.	Metoda i technika badawcza.....	77
6.3.	Charakterystyka i dobór próby.....	78
6.4.	Analiza odpowiedzi respondentów	81
Część III	Strategiczna	102
7.	Wizja strategicznego rozwoju Gminy	102
7.1.	Misja Gminy.....	104
7.2.	Cele Gminy	105
7.3.	Programy realizacyjne wdrażające Strategię.....	107
Część IV	Wdrożeniowa	121
8.	Źródła finansowania zadań realizacyjnych	121
9.	Zapewnienie zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu	129
10.	System wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji Strategii	136
10.1.	Wdrożenie Strategii.....	137
10.2.	Proces monitoringu	137
10.3.	Ewaluacja realizacji Strategii	139
10.4.	Dokumentacja monitoringu oraz ewaluacji Strategii.....	140
11.	Spis tabel i rysunków	141
SPIS TABEL		141
SPIS WYKRESÓW.....		142
SPIS RYSUNKÓW		144

Część I Wprowadzająca

Źródło: www.michalowice.pl

1. Wprowadzenie

1.1. Przesłanki do opracowania strategii

Odpowiednie planowanie strategiczne jest jednym z podstawowych warunków sprawnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego. Planowanie w znaczny sposób przyczynia się do efektywnego gospodarowania posiadanymi zasobami i pozwala na odpowiednie reagowanie na powstałe problemy rozwojowe oraz pomaga w ich przewidywaniu.

W 2006 roku Gmina Michałowice opracowała dokument strategiczny, który umożliwił uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych zadań realizacyjnych. Uchwałą Nr XLII/364/2006 z dnia 17 lipca 2006 r. Rady Gminy Michałowice przyjęto Strategię Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku.

„Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku” jest koncepcją przyszłości - planem, w którym zawarte są cele, kierunki oraz działania odnoszące się do właściwego

funkcjonowania Gminy w przyszłości, pomimo zmian, które na przestrzeni lat zachodzą w sferze społecznej, kulturowej i gospodarczej.

W związku z dynamicznymi zmianami, jakie miały miejsce od czasu uchwalenia w 2006 r. aktualnie obowiązującej Strategii, lokalne władze zdecydowały się na ponowne usystematyzowanie przewidywanych kierunków działań tak, aby stanowiły one ciąg logiczny i były odpowiednio wkomponowane w nakreśloną wizję rozwoju Gminy.

Wśród innych przyczyn opracowania aktualizacji Strategii należy również wskazać:

- nowy okres programowania w Unii Europejskiej na lata 2014-2020 i wiążąca się z tym faktem zmiana kierunków polityki oraz reguł i zakresu wsparcia dla podmiotów lokalnych,
- chęć wykorzystania doświadczenia związanego z realizacją projektów zebranego na przestrzeni ostatnich lat,
- aktualizację w dokumentach krajowych i regionalnych w zakresie polityki regionalnej, rozwoju gospodarczego, zagospodarowania przestrzennego,
- zmiany w polityce lokalnej realizowanej przez sąsiednie regiony, miasta i gminy,
- zmiany wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania Gminy,
- przemiany społeczne, a w szczególności zmiany w oczekiwaniach i aspiracjach mieszkańców,
- zmiany w strukturze demograficznej Gminy,
- potrzeby realizacji inwestycji dotyczących wdrożenia planu gospodarki niskoemisyjnej (PGN).

Powyżej wskazane przesłanki warunkujące konieczność aktualizacji Strategii dokumentu powinny jednak umożliwić zaproponowanie takich zmian, które stanowić będą równocześnie kontynuację działań w uprzednio przyjętej Strategii. Dokument Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 r. jest zatem kontynuacją uprzednio przyjętej Strategii, dlatego system monitoringu dokumentu i określone wskaźniki monitorowania zostały zachowane w aktualnie przyjmowanej Strategii, tak aby zachować ciągłość wytyczonych celów w najbliższym horyzoncie czasowym, dokonując jedynie ich nieznacznego dostosowania do obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Michałowice.

W tym miejscu należałoby również wspomnieć, że zgodnie z Dyrektywą Unii Europejskiej, każda jednostka samorządowa powinna opierać swoje działania inwestycyjne współfinansowane ze środków unijnych na strategii lokalnego rozwoju, co istotnie przyczynia się do zwiększenia rangi dokumentu i sprawia, że jest on w codziennym użytku władz Gminy.

Aktualizacja Strategii została opracowana przy udziale jednostek organizacyjnych Gminy oraz zaangażowaniu lokalnej społeczności. Zakres Strategii nie ogranicza się do ustawowych obowiązków samorządu, ale odpowiada na potrzeby całej społeczności lokalnej – opracowana Strategia jest kompleksowa, aktualna i oddaje szeroki zakres funkcjonowania Gminy Michałowice jako jednostki samorządu terytorialnego.

1.2. Opis metodyki prac nad Strategią

Strategia opracowana została metodą ekspercko-partycypacyjną – przy udziale reprezentantów środowisk lokalnych oraz przy wykorzystaniu zróżnicowanych źródeł informacji o Gminie Michałowice. W związku z tym można wyróżnić dwie warstwy tworzenia Strategii – analityczną i konsultacyjną.

Warstwą analityczną objęto:

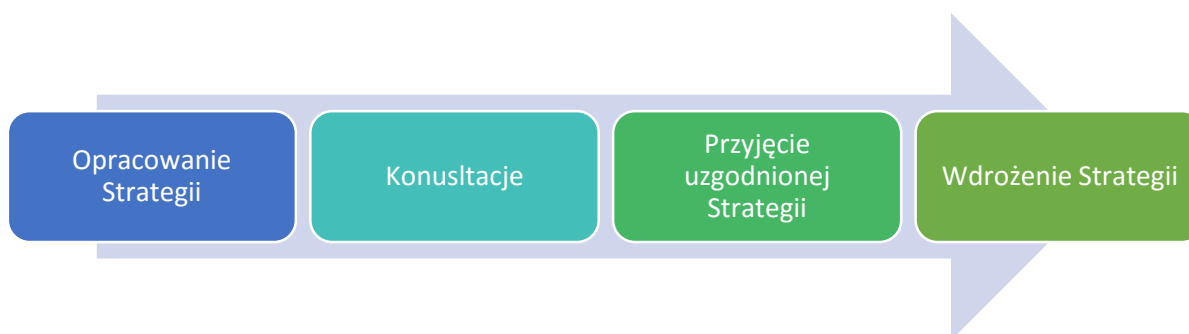
- analizę lokalnego dorobku przedmiotowej literatury opisującej inwestycje i rozwój Gminy,
- zebranie dostępnych informacji statystycznych znajdujących się w bazie Głównego Urzędu Statystycznego,
- zebranie informacji statystycznych z Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych,
- przegląd dostępnych i cytowanych informacji w zakresie prognozy rozwoju gospodarczego i społecznego różnych regionów Polski,
- analizę planów rozwoju Województwa Mazowieckiego, w tym rozwoju opartego o absorpcję środków unijnych z perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

Warstwą konsultacyjną objęto:

- analizę warsztatową obecnie obowiązujących dokumentów strategicznych Gminy, w celu uzyskania odpowiedzi na pytania:
 - W jakim zakresie są one aktualne i adekwatne do celu i zakresu nowej Strategii?
 - W jakim trybie postawione cele powinny zostać komunikowane mieszkańcom Gminy?
 - W jakim zakresie nowa Strategia będzie impulsem do aktualizacji innych dokumentów strategicznych?
- warsztaty z udziałem przedstawicieli środowisk Gminy, w tym: przedsiębiorców, przedstawicieli administracji samorządowej, jednostek podległych samorządowi, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz sołtysów. Ich celem było uzyskanie m.in. odpowiedzi na pytania:
 - Jakie są oczekiwania i preferencje mieszkańców Gminy w zakresie jej rozwoju?
 - Jakie bariery w rozwoju identyfikowane przez wskazane osoby mają priorytetowe znaczenie i mogą zostać wyeliminowane przez Gminę?
- przeprowadzenie ankietyzacji wśród mieszkańców Gminy.

Główne etapy procesu opracowywania Strategii zostały zebrane i przedstawione na poniższym schemacie.

Rysunek 1. Etapy tworzenia Strategii

Źródło: opracowanie Contract Consulting

Przyjęcie metody ekspercko-partycypacyjnej wiązało się z następującymi zadaniami po stronie Gminy i doradcy:

- Gmina:
 - udostępnienie kompletnej listy materiałów literatury lokalnej,
 - zapewnienie dostępności pracowników administracji samorządowej,
 - zapewnienie dostępności pomieszczeń na spotkania z pracownikami administracji samorządowej i spotkania z mieszkańcami,
 - sprawne opiniowanie produktów prac przygotowanych przez doradcę.
- Doradca:
 - przygotowywanie dokumentów propozycji Strategii i treści merytorycznej ankiet i materiałów warsztatowych,
 - przeprowadzenie warsztatów i konsultacji społecznych,
 - naniesienie uwag Gminy do przygotowanych propozycji prac.

2. Podsumowanie osiągnięć z lat 2013-2014

Lata 2013-2014 to pasmo sukcesów Gminy Michałowice pod względem ilości zrealizowanych inwestycji, ale również osiągnięć w aspektach finansowych i organizacyjnych. Do uzyskania tak wielu sukcesów przyczyniła się determinacja władz Gminy w szerokim spektrum działań podczas realizacji aktualnie obowiązującej *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku*. Znaczna część zaplanowanych w dokumencie zadań i założeń została już wykonana. Poniższa tabela wyszczególnia część przeprowadzonych inwestycji i zrealizowanych projektów.

Tabela 1. Zrealizowane projekty i zadania w latach 2013-2014 w Gminie Michałowice

Infrastruktura drogowa	• Przebudowa ul. Mazurskiej w Komorowie – etap I • Przebudowa parkingu przy ul. Kuchy w Regułach – etap I • Modernizacja ul. Brzozowej i ul. Aleja Marii Dąbrowskiej w Komorowie – etap I • Przebudowa ul. Jacka Malczewskiego – etap II oraz ul. Stanisława Wyspiańskiego w Granicy • Przebudowa ul. Słonecznej w Nowej Wsi • Przebudowa ul. 3 Maja w Komorowie – etap II oraz ul. Stefana Żeromskiego w Komorowie • Przebudowa ul. Partyzantów w Michałowicach • Przebudowa ul. Klonowej i ul. Zachodniej w Opaczy-Kolonii • Przebudowa ul. Raszyńskiej w Michałowicach – etap I i II • Przebudowa ul. Sportowej w Nowej Wsi • Przebudowa ul. Słonecznej w sołectwie Komorów • Przebudowa ul. Jasnej w Opaczy-Kolonii • Przebudowa ul. Marii Konopnickiej w Komorowie • Przebudowa ul. Rumuńskiej, ul. Żytniej i ul. Kwiatowej w Michałowicach • Przebudowa ul. Środkowej w Opaczy-Kolonii, na odcinku od ronda do ul. Klonowej
-------------------------------	---

	• Przebudowa ul. Dębowej w Granicy – etap I • Przebudowa ul. Granicznej w Nowej Wsi i Granicy • Przebudowa ul. Kolejowej w Michałowicach-Wsi • Przebudowa ul. Wiejskiej w Regułach – wykonanie odwodnienia • Budowa odwodnienia w ul. Spacerowej i ul. Widok w Michałowicach • Przebudowa ul. Bocznej w Regułach • Wykonanie odwodnienia ul. Żwirki i Wigury w Michałowicach • Przebudowa ul. Jana Kochanowskiego w Granicy • Przebudowa ul. Jana Matejki w Komorowie • Przebudowa ul. Różanej w Nowej Wsi • Przebudowa ul. 3 Maja – etap I i ul. Kredytowej wraz z budową chodnika w ul. Kotońskiego w Komorowie • Przebudowa ul. Akacyjowej w Opaczy-Kolonii • Przebudowa ul. Malinowej w Opaczy-Kolonii • Przebudowa ul. Wesołej w Michałowicach-Wsi • Przebudowa ul. Tulipanów w Nowej Wsi • Przebudowa ul. Działkowej w Regułach • Przebudowa ul. Bugaj w sołectwie Komorów • Przebudowa ul. Poprzecznej w Granicy • Przebudowa ul. Brzozowej w Pęcicach Małych • Wykonanie odwodnienia w Michałowicach-Wsi
Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	• Budowa ścieżki rowerowej Reguły – Pęcice wzdłuż ul. Aleja Powstańców Warszawy • Zagospodarowanie placu zabaw w Suchym Lesie • Modernizacja wielofunkcyjnego boiska w Komorowie • Budowa budynku świetlicy wiejskiej w sołectwie Komorów • Zagospodarowanie placu zabaw w Granicy
Gospodarka komunalna	• Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Komorowie • Wykonanie kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w ul. Leśnej, ul. Księdza Michała Woźniaka oraz ul. Zielonej Polany w Pęcicach Małych • Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Tadeusza Wendy i ul. Filmowej w Granicy, ul. Regulskiej i ul. Elizy Orzeszkowej w Regułach oraz ul. Świętego Antoniego w Opaczy-Kolonii • Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Dębowej w Granicy • Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Środkowej, ul. Badyłarskiej i ul. Górnej w Opaczy-Kolonii • Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Tadeusza Borowskiego w Michałowicach-Wsi - etap I • Budowa sieci wodociągowej w ul. Stanisława Bodycha, ul. Regulskiej i ul. Elizy Orzeszkowej w Regułach oraz w ul. Środkowej w Opaczy-Kolonii • Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Sasanek w Nowej Wsi • Wykonanie kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w ul. Miodowej i ul. Starego Dębu w sołectwie Komorów • Budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej wraz z przyłączami w ul. Sportowej w Nowej Wsi • Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z przykanalikami w ul. Stokrotek w Nowej Wsi oraz budowa przyłącza zbiorczego do budynków jednorodzinnych położonych przy ulicy ul. Mikołaja Reja w Granicy
Modernizacja budynków użyteczności publicznej	• Przebudowa budynku Gminy Michałowice przy ul. Raszyńskiej 34 w Michałowicach

Budowa szkół i placówek oświatowych	• Modernizacja budynku przedszkola w Nowej Wsi • Zaprojektowanie, dostawa i montaż nowej hali namiotowej nad istniejącym boiskiem do koszykówki znajdującym się przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Komorowie • Rozbudowa szkoły w Komorowie – termomodernizacja budynku szkoły • Rozbudowa szkoły w Michałowicach
Inne	• Zagospodarowanie Placu Ignacego Paderewskiego w Komorowie • Dostawa komputerów, oprogramowania, przeprowadzenie szkolenia oraz obsługa serwisowa komputerów w ramach realizacji projektu pod nazwą "Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Michałowice"

Źródło: Dane Urzędu Gminy Michałowice

Część II Diagnostyczna

Źródło: www.michalowice.pl

3. Podstawowe informacje o Gminie

Każda gmina posiada unikalny charakter, który jest wypadkową kilku czynników. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- położenie geograficzno-administracyjne, które w sposób znaczący określa możliwości rozwojowe Gminy,
- uwarunkowania przestrzenne, determinujące rozwój poszczególnych obszarów działalności, takich jak rolnictwo czy przemysł,
- historię Gminy, kształtującą tożsamość kulturową mieszkańców,
- infrastrukturę techniczną i społeczną oraz potencjał gospodarczy, które określają obecny poziom rozwoju Gminy.

Poniższy rozdział ma na celu przedstawienie czynników, które w znacznym stopniu kształtują charakter Gminy Michałowice.

3.1 Położenie geograficzno-administracyjne

Gmina Michałowice położona jest w województwie mazowieckim, w powiecie pruszkowskim. Gmina graniczy z Warszawą, miastami Piastów i Pruszków oraz gminami Brwinów, Nadarzyn i Raszyn. Gmina Michałowice znajduje się w Obszarze Aglomeracji Warszawskiej, pełniąc dla obszaru metropolitalnego funkcję mieszkaniową i usługowo-produkcyjną. Plan zagospodarowania

przestrzennego województwa mazowieckiego rekomenduje teren gminy dla zespołów zabudowy jednorodzinnej oraz usług logistyczno-magazynowych.

Rysunek 2. Położenie Gminy Michałowice

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Obszar Gminy podzielony jest na 13 jednostek pomocniczych: 3 osiedla (Granica, Komorów i Michałowice) oraz 10 sołectw (Komorów, Michałowice, Nowa Wieś, Opacz-Kolonia, Opacz Mała, Pęcice, Pęcice Małe, Reguły, Sokołów i Suchy Las). Ośrodkiem administracyjnym Gminy są Reguły, będąca siedzibą władz Gminy.

Rysunek 3. Podział Gminy Michałowice na jednostki pomocnicze

Źródło: www2.michalowice.pl

3.2 Układ przestrzenny, struktura gruntów i uwarunkowania urbanistyczne

3.2.1. Układ przestrzenny

Obecnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Michałowice, sporządzone w roku 2011 na mocy Uchwały Nr V/26/2011 Rady Gminy Michałowice, stanowi dokument będący aktualizacją zapisów Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania

przestrzennego Gminy Michałowice, przyjętego Uchwałą XIV/63/99 Rady Gminy Michałowice z dnia 9 lipca 1999 r.

Struktura przestrzenna i krajobraz Gminy Michałowice ukształtowane są w zasadniczej mierze przez następujące dominanty układu przestrzennego¹:

- ✓ tereny otwarte - doliny rzek Utraty i Raszynki oraz Zimnej Wody,
- ✓ tereny zieleni, w tym zieleni leśnej,
- ✓ ciągi zieleni wysokiej (przebiegające przez tereny zurbanizowane) kształtujące powiązania terenów otwartych,
- ✓ obiekty historyczne, zabytkowe założenia parkowo - dworskie (m.in. Pęcice, Komorów, Helenów) będące ważnymi miejscami w układzie przestrzennym Gminy,
- ✓ historyczne założenia urbanistyczne Miasta Ogrodu Komorów oraz Osiedla Michałowice,
- ✓ układ przestrzeni o charakterze reprezentacyjnym i ich powiązania – krystalizujący strukturę urbanistyczną poszczególnych miejscowości oraz przestrzenną strukturę Gminy,
- ✓ główne pierzeje usługowe i eksponowane oraz pierzeje eksponowane kształtujące krajobraz terenów zurbanizowanych,
- ✓ centra głównych ośrodków mieszkaniowo - usługowych (Komorów oraz kierunkowo - Reguły), centra lokalnych ośrodków mieszkaniowo - usługowych (Michałowice oraz Nowa Wieś) oraz centra miejscowości mieszkaniowo - rekreacyjnych (Pęcice, Pęcice Małe).

Na obszarze Gminy zdefiniowano główne, reprezentacyjne obszary przestrzenne²:

- a) Reguły: ul. Aleja Powstańców Warszawy, ul. Kuchy oraz obszar przy przystanku kolejki WKD i projektowany układ ulic przyszłego centrum Reguł,
- b) Komorów: obszar centrum zlokalizowany w okolicy przystanku kolejki WKD, ul. Brzozowa, ul. Aleja Marii Dąbrowskiej, ul. Aleja Starych Lip, ul. Spacerowa, ul. Nadarzyńska, ul. Wiejska i Plac Ignacego Paderewskiego, ul. 3 Maja oraz teren zieleni urządzonej i tereny usług publicznych,
- c) Michałowice: ul. Szkolna, ul. Raszyńska, ul. Spacerowa, ul. Jesionowa oraz obszar przy przystanku kolejki WKD i teren strefy rekreacji oraz usług publicznych,
- d) Nowa Wieś: ul. Główna oraz rejon przystanku kolejki WKD,
- e) Granica: ul. Główna w rejonie skrzyżowania z ul. Pruszkowską oraz tereny usług publicznych,
- f) Pęcice: rejon wokół kościoła przy ul. Parkowej powiązany z zespołem pałacowo parkowym i terenami zieleni wzdłuż Utraty,
- g) Pęcice Małe: rejon skrzyżowania ul. Dzikiej z ul. Komorowską (wraz ze skwerem) oraz ul. Komorowskiej z ul. Parkową.

Niezbędne zmiany i przekształcenia układu przestrzennego Gminy w kontekście obszarów reprezentacyjnych oraz ich powiązań, pierzei usługowych i przestrzeni o charakterze eksponowanym wymagają uwzględnienia następujących ustaleń³:

¹Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Michałowice

²Źródło: jak wyżej

³Źródło: jak wyżej

- ✓ wyeksponowania w strukturze przestrzennej Gminy wzajemnych powiązań ulic i placów, a w szczególności zachowanego historycznego układu dróg i ulic,
- ✓ rewaloryzacji funkcjonalno-przestrzennej ulic i placów stanowiących główne przestrzenie reprezentacyjne, z uwzględnieniem wymogów wynikających z ochrony wartości zabytkowych i kulturowych obszaru,
- ✓ harmonijnego uzupełnienia zabudowy wzdłuż ulic i placów stanowiących główne przestrzenie reprezentacyjne obiektami mieszkaniowymi i usługowymi kształtującymi w miarę możliwości pierzeje uliczne z zachowaniem lokalnego charakteru form architektonicznych poszczególnych miejscowości,
- ✓ urządzenie terenów zieleni łączących tereny zurbanizowane wchodzące w skład przestrzeni publicznej gminy, kształtowanie nowej zabudowy wzdłuż ulic oraz wokół placów w sposób tworzący spójną kompozycję przestrzenną,
- ✓ podnoszenie atrakcyjności przestrzeni społecznych poprzez wprowadzanie programu z zakresu usług publicznych – w szczególności kultury i oświaty,
- ✓ wprowadzanie ujednoliconych elementów małej architektury oraz elementów informacyjnych,
- ✓ komponowanie zieleni i oświetlenia, w szczególności w centrach poszczególnych miejscowości,
- ✓ organizacja przestrzeni i zasad parkowania w rejonach stacji kolejki WKD,
- ✓ określenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego spójnych rozwiązań materiałowo-kolorystycznych kształtowania elewacji pierzei usługowych od strony miejsc przestrzeni publicznych,
- ✓ wprowadzenie zasad lokalizowania reklam i oznakowania informacyjnego dla terenów publicznych i na działkach prywatnych.

3.2.1 Uwarunkowania struktury przestrzennej i przeznaczenia terenów

Dokument Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Michałowice definiuje główne nurty polityki przestrzennej, określając zasady kształtowania przestrzeni i krajobrazu Gminy, a także wskazuje kierunki zmian w strukturze przestrzennej i przeznaczenia terenów, koncentrując się na następujących aspektach:

W zakresie uwarunkowań przestrzennych:

- ✓ oddziaływanie Warszawy i Pasma Zachodniego Aglomeracji Warszawskiej – presja urbanizacyjna migracji wraz z czynnikami podnoszącymi atrakcyjność Gminy (korzystne położenie, dogodne warunki komunikacyjne w kierunku Warszawy i Pruszkowa, rozwój inwestycji komunalnych, tradycji i zaangażowania w działalność gospodarczą) w aspekcie jej rozwoju przestrzennego,
- ✓ zachowanie walorów środowiska przyrodniczego i przejściowo rolniczej przestrzeni produkcyjnej stwarzających ograniczenia w rozwoju funkcji mieszkaniowej i działalności gospodarczej na rzecz zagospodarowania rekreacyjnego, niezbędnego dla potrzeb wielkiej aglomeracji miejskiej,
- ✓ utrzymywanie niezabudowanego ciągu przyrodniczego doliny rzek Utraty, Raszynki i Zimnej Wody dla rozwoju funkcji rekreacyjnych, mogących stanowić trwałe oparcie ekonomiczne dla właścicieli tych terenów,
- ✓ ograniczenia dotyczące zorganizowanych struktur przestrzennych o charakterze osiedlowym dla zabudowy mieszkaniowej i działalności gospodarczej, na które rzutuje powszechna własność prywatna terenów i brak terenów komunalnych,
- ✓ ograniczenia związane z możliwościami rozwoju i niedoinwestowania w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną, zagrożeniami środowiska przyrodniczego:
 - a) degradacją naturalnych zasobów przyrodniczych gminy (uszczerplanie powierzchni lasów i łąk),
 - b) degradacją gleb (zanieczyszczenia i przekształcanie struktury, likwidowanie wielkoobszarowych gospodarstw rolnych),
- ✓ zapobieganie degradacji środowiska naturalnego poprzez takie działania jak m.in.: wprowadzenie ograniczeń niektórych uciążliwych form zagospodarowania, zachowanie strategicznych rezerw rolniczych przestrzeni produkcyjnych (do zainwestowania w późniejszym okresie) czy ograniczenie wysokości obiektów budowlanych w granicach powierzchni ograniczającej wysokości zabudowy wokół lotniska Chopina w Warszawie.

W zakresie problematyki mieszkalnictwa:

- ✓ ograniczenia związane z ochroną środowiska, które rzutują na intensywność zabudowy, wielkość działek, procent terenów biologicznie czynnych,
- ✓ rozwój funkcji mieszkaniowych poprzez konieczność opracowywania i uchwalania planów miejscowych,
- ✓ rozwój funkcji mieszkaniowych uwarunkowany wyposażeniem terenów w infrastrukturę techniczną oraz równoległą realizacją urządzeń obsługi mieszkańców,

- ✓ rozwój funkcji mieszkaniowych, w wykształconych układach przestrzennych o charakterze osiedlowym spełniających wymogi zachowania ładu przestrzennego, w kontekście stanu własności gruntów,
- ✓ lokowanie funkcji mieszkaniowych uwzględniających zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej i gminnego budownictwa mieszkaniowego.

W zakresie jakości życia mieszkańców:

- ✓ niekorzystny wpływ na środowisko emitorów zanieczyszczeń przede wszystkim działalności przemysłu i komunikacji,
- ✓ niekorzystne przemieszanie funkcji mieszkaniowych i działalności gospodarczej, konieczność tworzenia pasów buforowych dla łagodnego przechodzenia z jednej funkcji w drugą,
- ✓ hałas komunikacyjny i lotniczy.

W zakresie uwarunkowań prawnych:

- ✓ sporządzenie nowych planów zagospodarowania przestrzennego umożliwiających segregowanie funkcji,
- ✓ bezplanowa wyprzedaż terenów rolnych, zwłaszcza znajdujących się w rękach właścicieli dużych obszarów,
- ✓ dokonywanie podziałów geodezyjnych terenów rolnych z wydzielaniem zbyt wąskich dróg,
- ✓ niespójność i nieprzystosowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego do nowych warunków społeczno-gospodarczych,
- ✓ zadania wynikające z potrzeby zaspokojenia potrzeb wspólnoty samorządowej.

W zakresie uwarunkowań środowiska kulturowego:

- ✓ układy urbanistyczne osiedli: Komorów, Michałowice, Granica,
- ✓ zespoły kulturowe na terenie Gminy (podworskie i pałacowe), pojedyncze obiekty zabytkowe,
- ✓ strefy ochrony konserwatorskiej,
- ✓ obiekty archeologiczne.

W zakresie środowiska przyrodniczego i ograniczeń rozwoju urbanistycznego:

- ✓ występowanie na terenie Gminy dużych kompleksów leśnych, w tym lasów prywatnych,
- ✓ występowanie na terenie Gminy obszarów i obiektów chronionych: pomników przyrody, parków podworskich,
- ✓ występowanie na terenie Gminy strefy krajobrazu chronionego oraz istniejących cieków i powierzchni wodnych.

W zakresie uwarunkowań komunikacji:

- ✓ w odniesieniu do Alei Jerozolimskich pełniących podstawową rolę powiązań Gminy z Warszawą i drogami krajowymi i poziomu swobody ruchu, który zbliża się do wartości granicznych,
- ✓ rozbudowa Alei Jerozolimskich jest warunkiem niezbędnym dla dalszego rozwoju urbanizacji Gminy Michałowice oraz regionu,
- ✓ usprawnienie powiązań komunikacyjnych, a przede wszystkim wyeliminowanie ruchu o charakterze tranzytowym poza obszar zurbanizowany, które umożliwi powstanie nowych dróg,
- ✓ utrzymanie dla celów dalszej urbanizacji dotychczas ustalonych w Gminie korytarzy pod nowe drogi oraz wyznaczenie nowych korytarzy dla nowych dróg,
- ✓ integracja obszaru Gminy, rozwój mieszkalnictwa oraz funkcji usługowych w kontekście usprawnienia lokalnego układu drogowego (konieczność budowy lub przebudowy wewnętrznej sieci dróg, budowy ścieżek rowerowych łączących obszar osadniczy Komorów-Granica—Nowa Wieś z obszarem osadniczym Michałowice-Reguły-Opacz-Kolonia),
- ✓ wyeliminowanie nakładania się ruchu tranzytowego z ruchem lokalnym,
- ✓ nieunormowane problemy zabudowy na terenach rolnych,
- ✓ realizacja ścieżek rowerowych uwarunkowana ich zlokalizowaniem wzdłuż ciągów komunikacyjnych co najmniej dróg powiatowych, wzdłuż linii WKD oraz na terenach możliwych do nieodpłatnego pozyskania przez Gminę,
- ✓ budowa dróg o charakterze obwodnic, w szczególności obwodnicy Sokołowa i Pęcic oraz obwodnicy Reguł,
- ✓ budowa odcinka drogi ekspresowej od węzła Opacz do węzła Paszków (na odcinku Opacz-Janki Małe – Paszków), mająca na celu połączenie głównych ośrodków miejskich w sąsiadujących regionach oraz skrócenie czasu podróży.

W zakresie uwarunkowań infrastruktury technicznej:

- ✓ skanalizowanie wszystkich obszarów zainwestowania,
- ✓ rozwiązywanie zagadnień dotyczących gospodarki ściekami deszczowymi i odwodnienia terenów,
- ✓ rozwiązywanie problemu utylizacji odpadów,
- ✓ zachowanie rezerw terenowych pod inwestycje o funkcjach ponadlokalnych.

3.2.2 Struktura gruntów

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Warszawie w strukturze użytkowania gruntów użytki rolne stanowią 2 049 ha, co odpowiada niemal 59% ogółu powierzchni Gminy. Grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione stanowią ogółem 303 ha, czyli 8,7% obszaru Gminy, natomiast tereny zabudowane i zurbanizowane zajmują 976 ha, a więc 28,1% jej powierzchni. Powierzchnię Gminy Michałowice według kierunków wykorzystania przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Powierzchnia Gminy Michałowice według kierunków wykorzystania (stan w 2014 r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]
Użytki rolne (w tym: grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe, grunty rolne zabudowane, grunty pod stawami, grunty pod rowami)	2 049
Grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione	303
Grunty zabudowane i zurbanizowane w tym:	976
• Tereny mieszkalne	524
• Tereny przemysłowe	47
• Inne tereny zabudowane	90
• Zurbanizowane tereny niezabudowane	7
• Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	12
• Tereny komunikacyjne	296
Inne (w tym: grunty pod wodami, nieużytki, tereny różne)	145

Źródło: Urząd Statystyczny w Warszawie - „Obszar Metropolitalny Warszawy w 2013 r.”

Mimo względnie wysokiego udziału powierzchni użytków rolnych rolnictwo nie stanowi dominującej gałęzi gospodarki Gminy Michałowice.

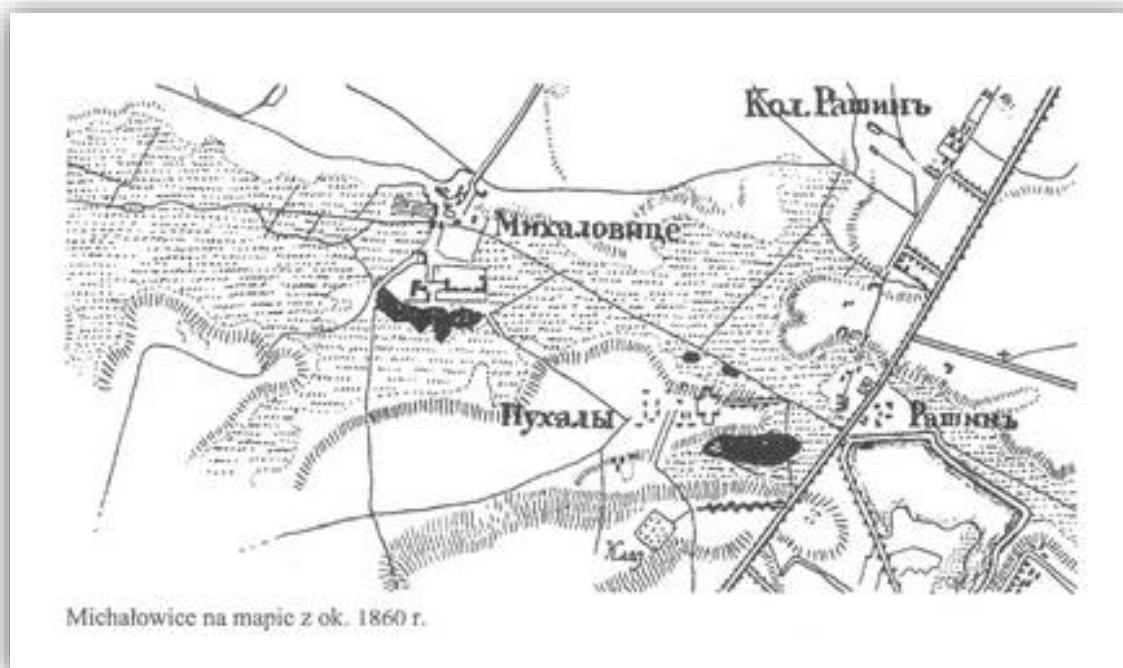
3.3 Historia Gminy

Historia jest jednym z elementów kształtujących tożsamość kulturową mieszkańców i regionu. Stanowi o przeszłości regionu, współtworzy jego teraźniejszość, a także wpływa na przyszłe pokolenia, mając istotny wpływ na ciągłość dziejową i kulturową.

Na obszarze Michałowic wczesne ślady osadnictwa związane z epoką brązu (1200-600 p.n.e) odkryto w roku 1985. Wykopaliska archeologiczne potwierdziły także ślady osadnictwa okresu wpływów rzymskich (I-IV w. n.e.), a także fragmenty osadnictwa z XI w. i XII w. Pierwsze dokumenty historyczne związane z miejscowością pochodzą z XV w. Właścicielami osady byli wówczas Franciszek (1422), Jakób (1423), Michał syn Krystyna (1427). Kolejne historyczne informacje datowane są na początki XVIII w.

Rysunek 4. Mapa Michałowic z 1860 r.

Źródło: <http://biblioteka.michalowice.pl>

Zofia Maria Barbara księżna Świętopełk Czetwertyńska posiadająca w swych zasobach liczne dobra ziemskie w drodze spadku otrzymała michałowski folwark. Na licytacji w 1929 r. zadłużone wówczas w Towarzystwie Kredytowym Ziemskim dobra ziemskie Michałowice zostały nabyte przez hrabinę Barbarę Remigiuszową Grocholską, która niestety nie zdołała ochronić upadającego majątku i część dóbr ziemskich w 1932 r. sprzedano na licytacji. Wcześniej w roku 1927 część ziem Michałowic przeznaczono pod budowę linii Elektrycznej Kolei Dojazdowej, która łączyła Warszawę z Grodziskiem Mazowieckim. Inwestycja ta miała niebagatelny wpływ na rozwój osadnictwa na tym terenie, prowadząc w konsekwencji do powstania osiedla Michałowice w roku 1934. Mieszkańcy zasiedlanego osiedla reprezentowani byli przez urzędników, przedsiębiorców, rzemieślników, wojskowych oraz przedstawicieli wolnych zawodów.

Ciekawy historyczny rys posiada także miejscowość Komorów powstała na przełomie XIII i XIV w. Jej założycielami był ród Pierzchałów. Od 1912 r. folwark Komorów należał do Józefa Markowicza. Na przełomie XIX i XX w. na obszarze Komorowa powstawały pierwsze letniskowe wille, na działkach budowlanych kupowanych od właściciela folwarku przy ul. Spokojnej i ul. Aleja Marii Dąbrowskiej. Po 1918 r. Komorów pełnił funkcję miejscowości letniskowej dla mieszkańców Warszawy i Pruszkowa. Koncepcja Miasta-Ogrodu Komorów, która realizowana była w latach 30. XX wieku, a której pozostałością są liczne obiekty budownictwa mieszkalnego, zakładała zachowanie doskonałych proporcji budynków wkomponowanych w rozległe obszary zieleni, parków i skwerów.

Na obszarze o powierzchni 73 hektarów ograniczonym ulicami: ul. Aleja Marii Dąbrowskiej, ul. Aleja Starych Lip, ul. Cypriana Kamila Norwida, ul. Okrężną, ul. Granicką, ul. Nowowiejską, ul. Harcerską i ul. Jana Matejki, powstało założenie architektoniczne stanowiące nowatorską koncepcję równowagi pomiędzy substancją budowlaną obiektów mieszkalnych, a środowiskiem naturalnym rozpatrywanym w kontekście doskonale urządzonych obszarów zieleni. Elementem dynamizującym rozwój Komorowa stało się także uruchomienie w 1927 r. Elektrycznej Kolei Dojazdowej.

W okresie II wojny światowej tereny Gminy Michałowice stały się przystanią uciekinierów z pobliskiej Warszawy, a także wojsk niemieckich zasiedlających budynki podczas Powstania Warszawskiego.

Na terenie Pęcic podczas bitwy 2 sierpnia 1944 r. z okupantem niemieckim śmierć poniosło wielu żołnierzy AK, czego upamiętnieniem jest Pomnik ku czci poległych. Pomnik stanowi swoisty ewenement wśród polskich nekropolii z uwagi na fakt, iż miejsce jego usytuowania jest także rzeczywistym miejscem pochówku poległych.

Rysunek 5. Pomnik poległych w Pęcicach

Źródło: www.michalowice.pl

Dynamiczny rozwój Gminy miał miejsce po zakończeniu II wojny światowej wraz z intensywnymi ruchami osiedleńczymi na skutek braków mieszkaniowych w niepodległej Warszawie. Organizowano szkoły i przedszkola, rozrastało się i modernizowało zaplecze handlowe. W latach 50. XX w. zostały erygowane parafie w Komorowie i Michałowicach. W 1956 r. w Komorowie zamieszkała pisarka, Maria Dąbrowska. Zmarła w maju 1965 r., zapisując w testamencie miejscowemu społeczeństwu domek, w którym została zlokalizowana biblioteka Jej imienia.

4. Diagnoza sytuacji Gminy

Kluczowym aspektem nakreślania wizji rozwoju Gminy jest precyzyjna diagnoza jej bieżącej sytuacji. Analiza powinna zawierać opis najważniejszych obszarów działalności Gminy, co pozwoli na zidentyfikowanie jej potencjału rozwojowego oraz potrzeb mieszkańców.

4.1 Opis sfery demograficznej

Liczba mieszkańców Gminy Michałowice zgodnie z danymi GUS na 31.12.2014 r. wynosiła 17 307 osób. Poniższa tabela obrazuje sukcesywny wzrost liczby mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat.

Tabela 3. Liczba ludności w Gminie Michałowice według faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2007-2014

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
kobiety	8 312	8 476	8 537	8 654	8 767	8 828	8 911	8 950
mężczyźni	7 732	7 849	7 892	8 026	8 151	8 203	8 258	8 357
ogółem	16 044	16 325	16 429	16 680	16 918	17 031	17 169	17 307

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS- Ludność

Liczba mieszkańców Gminy Michałowice wg kryterium produktywności, zgodnie ze stanem na 2014 r. przedstawia się następująco:

- wiek przedprodukcyjny – 20,5% (3 550 osób),
- wiek produkcyjny – 60,6% (10 498 osób),
- wiek poprodukcyjny – 18,8% (3 261 osób).

Gminę Michałowice charakteryzuje stosunkowo korzystna sytuacja w aspekcie procesów demograficznych w odniesieniu do analogicznych danych odnotowanych dla województwa mazowieckiego i Polski. Dla porównania wskaźniki odnoszące się do kryterium produktywności dla osób w wieku przedprodukcyjnym w 2014 r. wynosiły dla Polski 18,0%, zaś dla województwa mazowieckiego - 18,5%. Dla osób w wieku produkcyjnym wskaźniki wynosiły odpowiednio 63,0% oraz 62,0%, natomiast dla osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano wartości 19,0% oraz 19,5%.

Tabela 4. Liczba mieszkańców w Gminie Michałowice według kryterium produktywności w latach 2007-2014

Ludność w wieku:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
przedprodukcyjnym	3 166	3 210	3 156	3 475	3 523	3 496	3 517	3 550
produkcyjnym	10 317	10 457	10 596	10 521	10 573	10 588	10 537	10 496
poprodukcyjnym	2 561	2 658	2 677	2 684	2 822	2 947	3 115	3 261

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS- Ludność

W okresie ostatnich lat Gmina Michałowice notuje wahania wskaźnika dotyczącego liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast wskaźnik odnoszący się do liczby osób w wieku poprodukcyjnym sukcesywnie wzrasta. Wzrostowa tendencja demograficzna stanowi ważny sygnał ostrzegawczy i na ten obszar należy zwrócić szczególną uwagę w kontekście dynamiki potrzeb mieszkańców w latach obowiązywania Strategii (2015-2023).

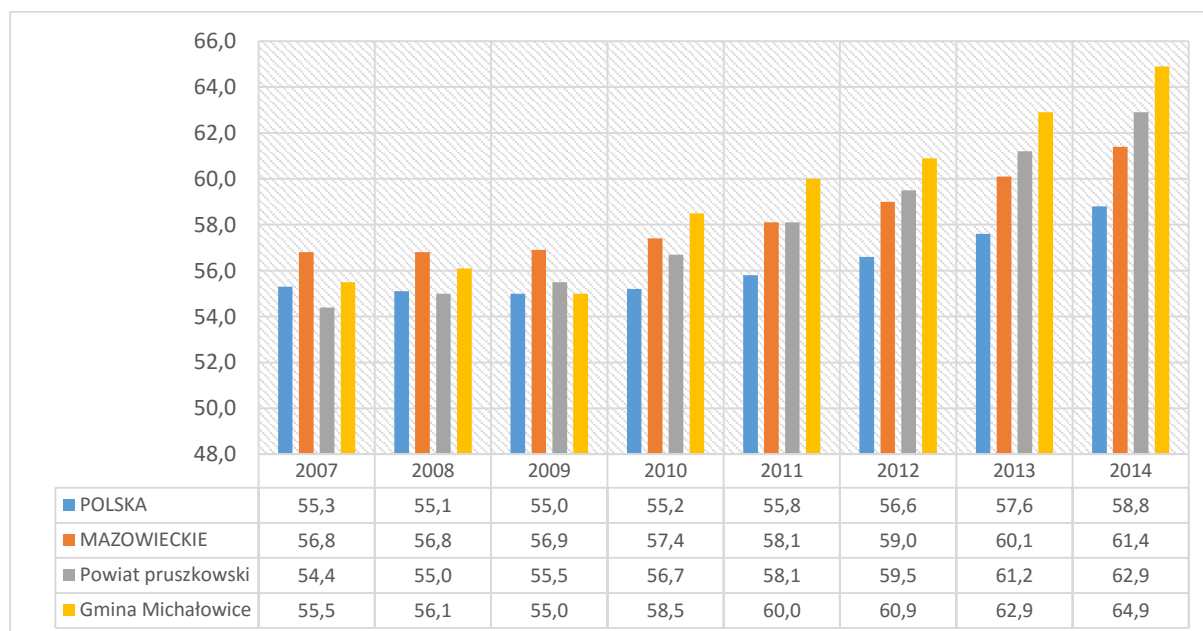
Wskaźnik obciążenia demograficznego

Relacja liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do 100 osób w wieku produkcyjnym jest miarą tzw. wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2014 r. wskaźnik ten dla Gminy Michałowice kształtował się na poziomie 64,9 osób i odnotowano systematyczny wzrost wartości parametru na przestrzeni ostatnich 6 lat. Dla porównania wartość wskaźnika dla Polski w tym samym okresie wynosiła 58,8 osób, dla województwa mazowieckiego – 61,4 osób a dla powiatu pruszkowskiego – 62,9 osób.

Poziom wskaźnika dla Gminy Michałowice jest znacznie wyższy od wskaźników wyznaczanych dla kraju, województwa oraz powiatu. Taki poziom oraz wzrostowa tendencja wskaźnika są niekorzystne z punktu widzenia finansów publicznych (mała liczba osób płacących podatki przy dużej liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ochrony zdrowia itp.)

Poniższy wykres ilustruje wyżej wymienione tendencje oraz wartości.

Wykres 1. Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w Gminie Michałowice na tle danych odnoszących się do Polski, województwa mazowieckiego i powiatu pruszkowskiego w latach 2007-2014

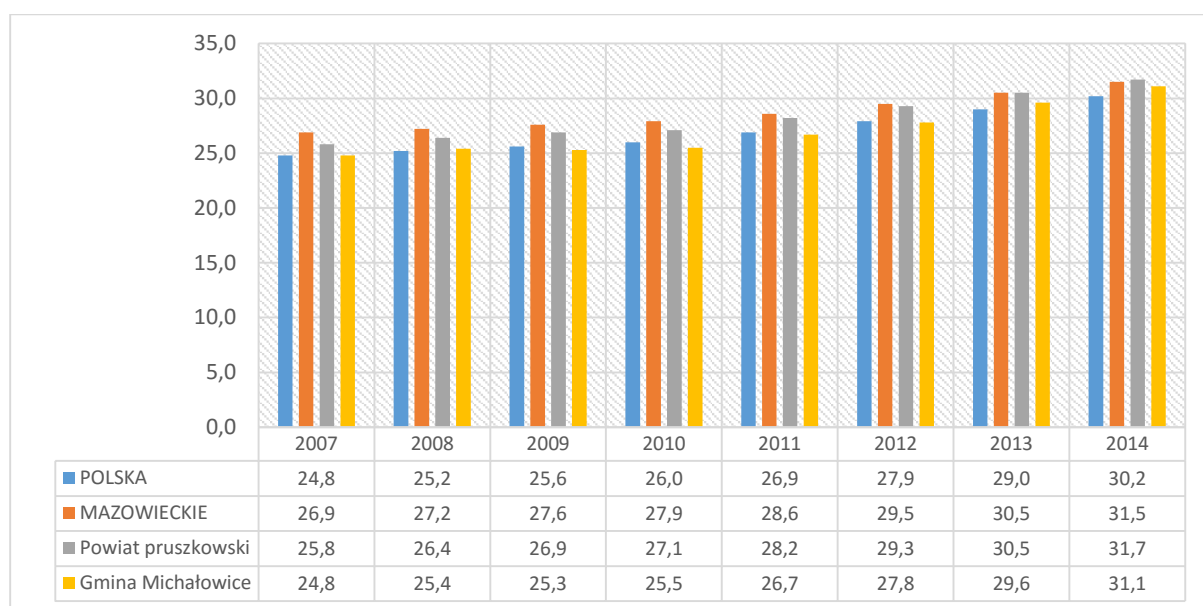
Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS- Ludność

Wskaźnik demograficznej starości

Miara demograficznej starości to relacja ludności w wieku poprodukcyjnym do 100 osób w wieku produkcyjnym. Według danych GUS w 2014 r. wskaźnik demograficznej starości dla Gminy Michałowice ukształtował się na poziomie 31,1% oraz odnotowano wyraźną tendencję wzrostową parametru, co stanowi odbicie trendów występujących w innych jednostkach terytorialnych (powiecie, województwie, kraju). Dane dotyczące powyższego wskaźnika odnotowane dla Polski w tym samym okresie wynosiły 32,0%, województwa mazowieckiego 31,5% oraz dla powiatu pruszkowskiego 31,7%.

Wykres 2. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla Gminy Michałowice w odniesieniu do danych dla Polski, województwa mazowieckiego i powiatu pruszkowskiego w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS- Ludność

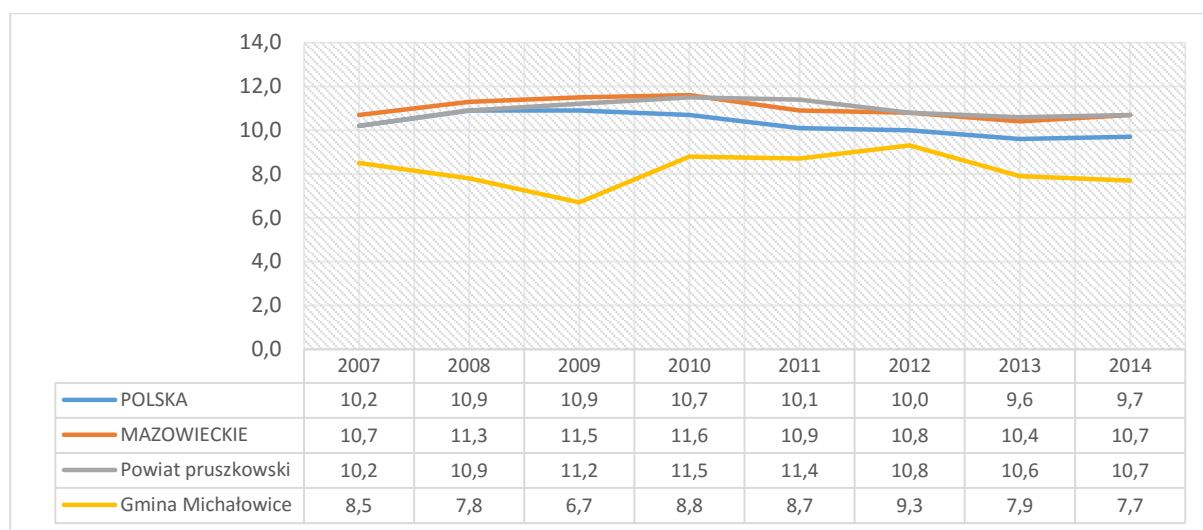
Urodzenia żywe

Sytuację demograficzną Gminy Michałowice w odniesieniu do wskaźnika urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w latach 2008-2014 charakteryzował brak stabilności. Odnotowano wzrosty i spadki wskaźnika w analizowanym okresie. Jego wartość w 2014 r. wynosiła 7,7 urodzeń żywych na 1000 mieszkańców i była niższa niż dane przyjęte w tym samym okresie dla Polski (9,7), województwa mazowieckiego (10,7) oraz powiatu pruszkowskiego (10,7).

Wykres 3. Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014

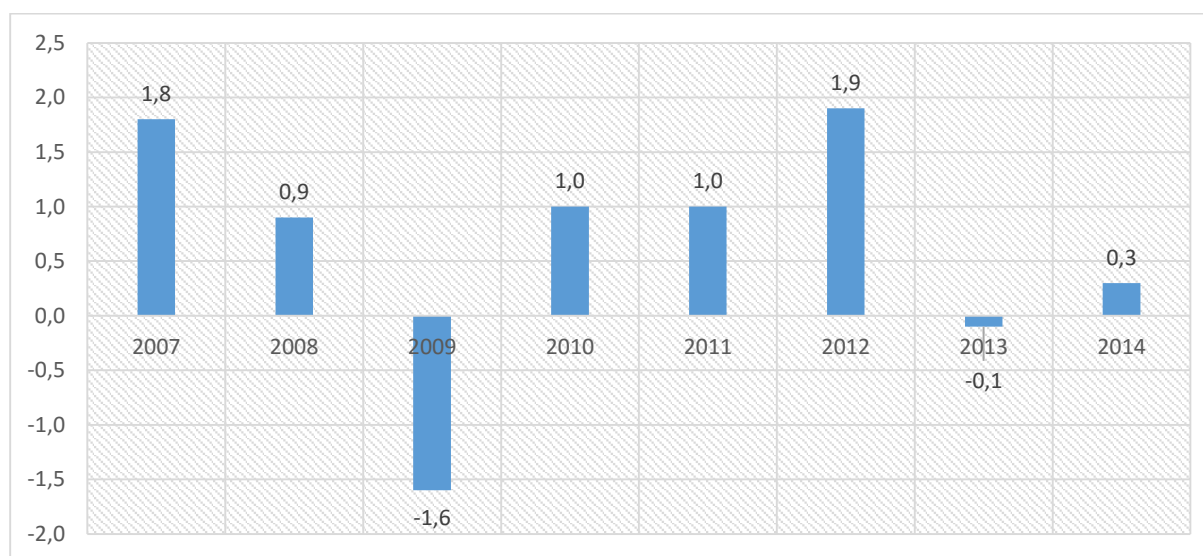

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Ludność

Przyrost naturalny

Analiza poziomu wskaźnika przyrostu naturalnego w latach 2007-2014 na 1000 ludności wykazała okresowe spadki i wzrosty parametru. W rozpatrywanym okresie wartość wskaźnika była dodatnia z wyjątkiem roku 2009 oraz roku 2013, kiedy odnotowano ujemny przyrost naturalny. Poziom wskaźnika przyrostu naturalnego wynosił w 2014 r. zaledwie 0,3 ‰. W roku 2014 wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 ludności odnotowane dla województwa mazowieckiego oraz powiatu pruszkowskiego sytuowały Gminę Michałowice na znacząco mniej korzystnej pozycji w odniesieniu do powyższych jednostek terytorialnych. Gmina osiągnęła nieco lepszy poziom rozpatrywanego wskaźnika niż dane odnotowane dla Polski w tym samym okresie.

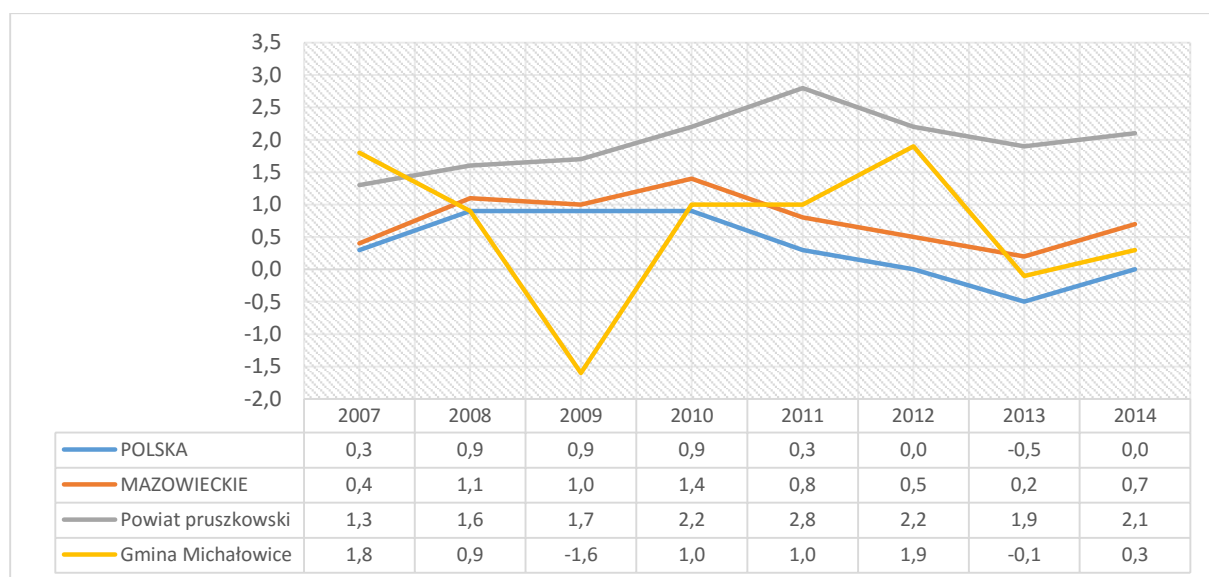
Wykres 4. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Ludność

Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Ludność

Migracje wewnętrzne i zagraniczne

Gmina Michałowice od lat notuje dodatnie saldo migracji w ruchu wewnętrznym, co jednoznacznie wskazuje na atrakcyjność Gminy w kontekście wyboru miejsca osiedlenia dla osób przybywających z innych obszarów Polski. Saldo migracji w ruchu zagranicznym w latach 2007-2011 także było dodatnie, w roku 2012 i 2013 odnotowano zerową wartość tego wskaźnika, a w roku 2014 wartość wskaźnika przyjęła znowu dodatni poziom.

Tabela 5. Saldo migracji na pobyt stały w Gminie Michałowice w latach 2007-2014 wg typu

Saldo migracji	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
w ruchu wewnętrznym	311	246	141	246	211	118	160	125
w ruchu zagranicznym	10	11	5	9	11	0	0	3

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Ludność

Analizując wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców dla Gminy Michałowice w kontekście danych dla Polski, województwa i powiatu, sytuacja Gminy w tej materii jest wyraźnie korzystna. Wskaźnik dla Gminy Michałowice z roku 2014 osiągnął korzystny poziom 7,4 w odniesieniu do wskaźników na poziomie 6,0 dla powiatu pruszkowskiego oraz 2,5 dla województwa mazowieckiego. Wskaźniki salda migracji dla Polski od kilku lat przyjmują wartości ujemne. Poniższe zestawienie obrazuje wskazane tendencje.

Tabela 6. Saldo migracji na 1000 osób w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014

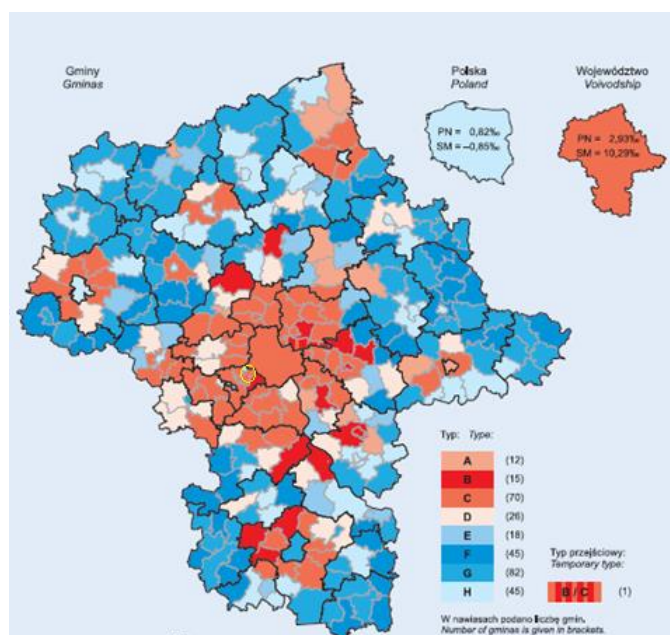
Jednostka terytorialna	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4
Województwo mazowieckie	2,9	2,2	2,4	2,5	2,7	2,5	2,5	2,5
Powiat pruszkowski	5,8	7,2	9,4	8,0	7,3	7,2	8,1	6,0
Gmina Michałowice	20,2	15,9	8,9	15,4	13,2	6,9	9,3	7,4

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Ludność

Perspektywy rozwoju demograficznego

Rozwój demograficzny podlega oddziaływaniu wielu wskaźników mających wpływ na tworzenie obszarów o charakterze rozwojowym lub depopulacyjnym. Analiza typu rozwoju ludnościowego gmin województwa mazowieckiego według metody Webba wykazała, iż Gmina Michałowice należy do gmin zaludniających się z przewagą przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym.

Rysunek 6. Typy rozwoju ludnościowego gmin województwa mazowieckiego wg metody Webba

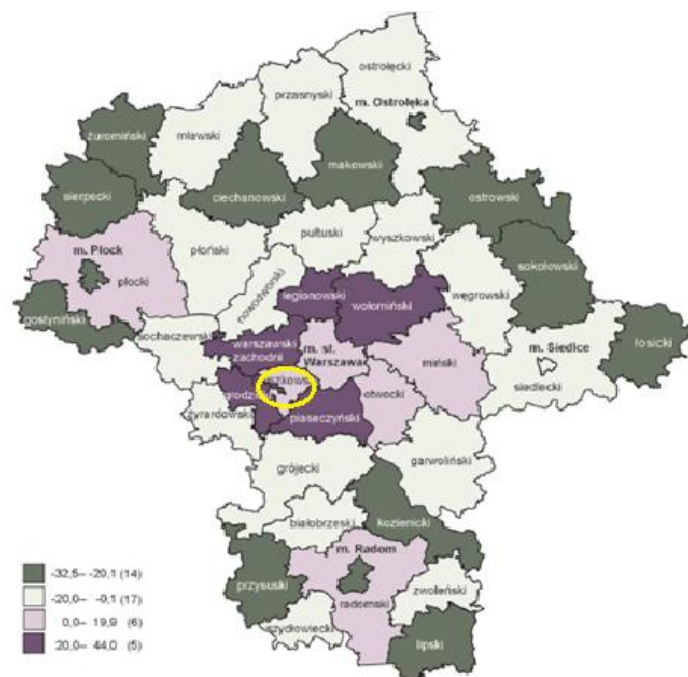

Źródło: Prognoza ludności dla województwa mazowieckiego na lata 2014-2050-Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych 2015

Prognozy liczby ludności na najbliższe lata w odniesieniu do powiatu pruszkowskiego (brak prognoz dla mniejszych funkcjonalnie jednostek samorządu terytorialnego) są optymistyczne. W okresie do roku 2050 zaludnienie powiatu powinno się zwiększyć do 185 267 osób (wzrost o 25 841 osób w odniesieniu do roku 2014). Obecnie w powiecie pruszkowskim liczba mieszkańców wynosi 158 515 mieszkańców (dane GUS z 2014 r.). Wzrost liczby ludności prognozowany jest także dla województwa mazowieckiego, lecz tendencja wzrostowa w województwie powinna utrzymać się do 2030 roku, potem następować będzie spadek liczby populacji.

Rysunek 7. Zmiana liczby ludności w 2050 r. w porównaniu do 2013 r. [%]

Źródło: Prognoza ludności dla województwa mazowieckiego na lata 2014-2050-Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych 2015

Sytuacja demograficzna Gminy Michałowice wskazuje na stosunkowo korzystne tendencje demograficzne umożliwiające rozwój regionu w aspekcie społeczno-gospodarczym oraz wpływające na systematyczny wzrost liczby mieszkańców.

4.2 Rynek pracy i przedsiębiorczość

Bezrobocie

Od 2009 roku poziom bezrobocia w Gminie Michałowice podlega okresowym wahaniom (odnotowano spadki liczby osób bezrobotnych w roku 2008, 2011 oraz w roku 2014). W 2014 r. według danych GUS liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła ogółem 409 bezrobotnych. Poniższa tabela obrazuje opisane wyżej zmiany w podziale na zarejestrowaną liczbę kobiet i mężczyzn pozostających bez pracy.

Tabela 7. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w Gminie Michałowice w latach 2007-2014

Liczba bezrobotnych	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	161	116	173	205	187	231	248	204
kobiety	180	119	161	158	169	206	235	205
ogółem	341	235	334	363	356	437	483	409

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Rynek Pracy

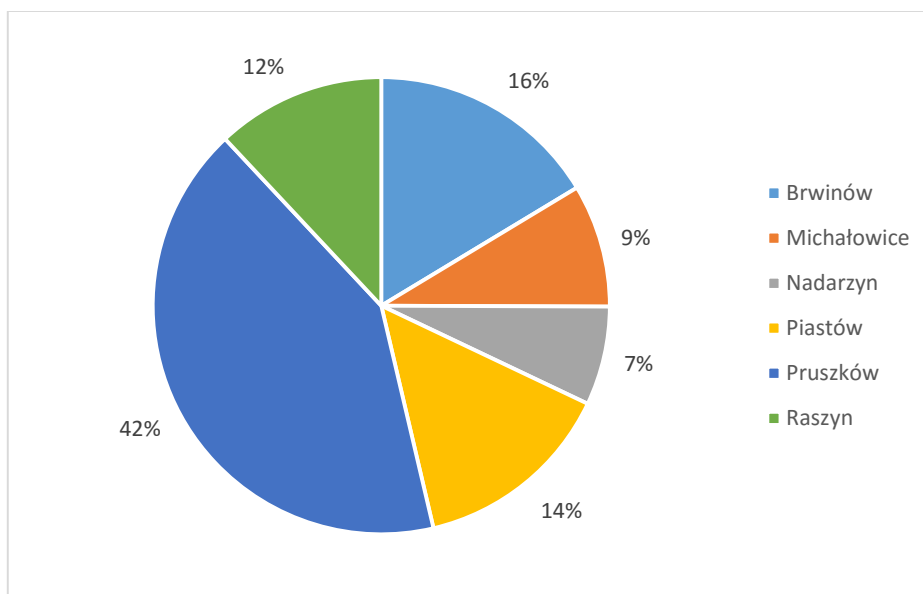
Zgodnie z zapisami „Sprawozdania z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie za rok 2014” Gmina Michałowice należy do gmin, które charakteryzuje stosunkowo niski odsetek bezrobotnych do ogółu bezrobotnych w powiecie pruszkowskim. Wartość procentowa tego wskaźnika w roku 2014 kształtowała się na poziomie 9%.

Tabela 8. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach powiatu pruszkowskiego w 2014 roku

Nazwa Gminy	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych
Nadarzyn	329
Michałowice	409
Raszyn	563
Piastów	671
Brwinów	769
Pruszków	1 960
Razem	4 701

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie za rok 2014 - Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

Wykres 6. Procentowy wskaźnik osób bezrobotnych w poszczególnych gminach do ogólnej liczby bezrobotnych w powiecie pruszkowskim w 2014 r.

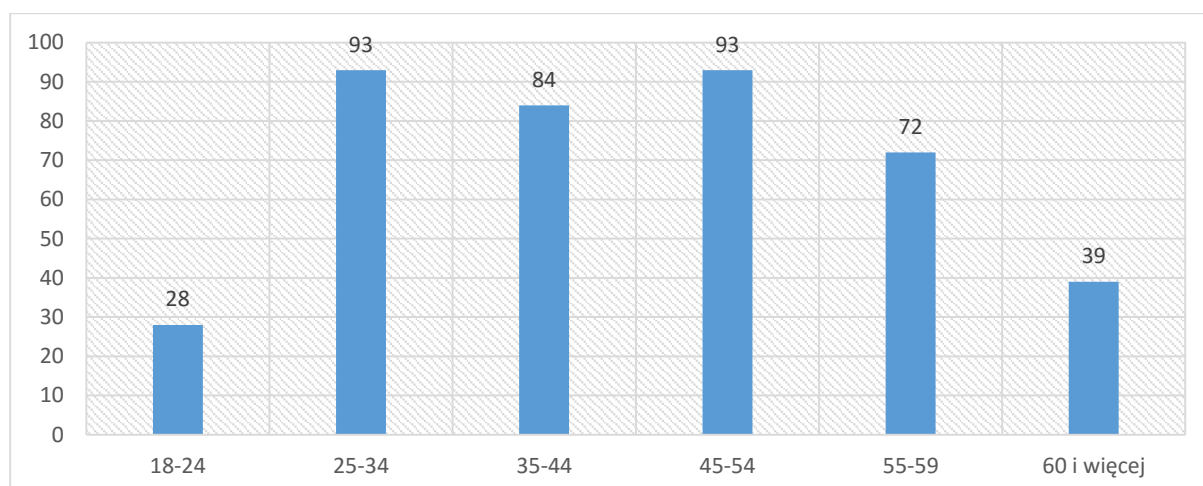

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie za rok 2014 - Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie (stan na 31.12.2014 r.) w strukturze zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Michałowice najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata (93 osoby), a także w przedziale wiekowym 45-54 lata (93 osoby).

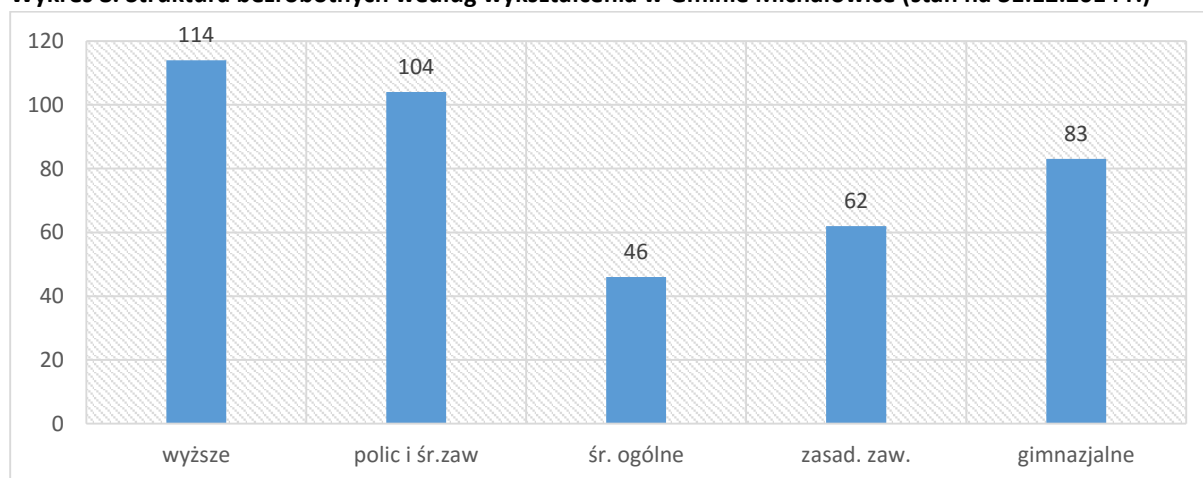
Wykres 7. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wieku w Gminie Michałowice (stan na 31.12.2014 r.)

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie za rok 2014 - Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

W Gminie Michałowice największą grupę zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem wyższym (114 osób) oraz z wykształceniem policealnym i średnim-zawodowym (104 osoby). Z kolei najmniej liczną grupą są osoby bezrobotne posiadające wykształcenie średnie (46 osób).

Wykres 8. Struktura bezrobotnych według wykształcenia w Gminie Michałowice (stan na 31.12.2014 r.)

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Pruszkowie za rok 2014 - Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

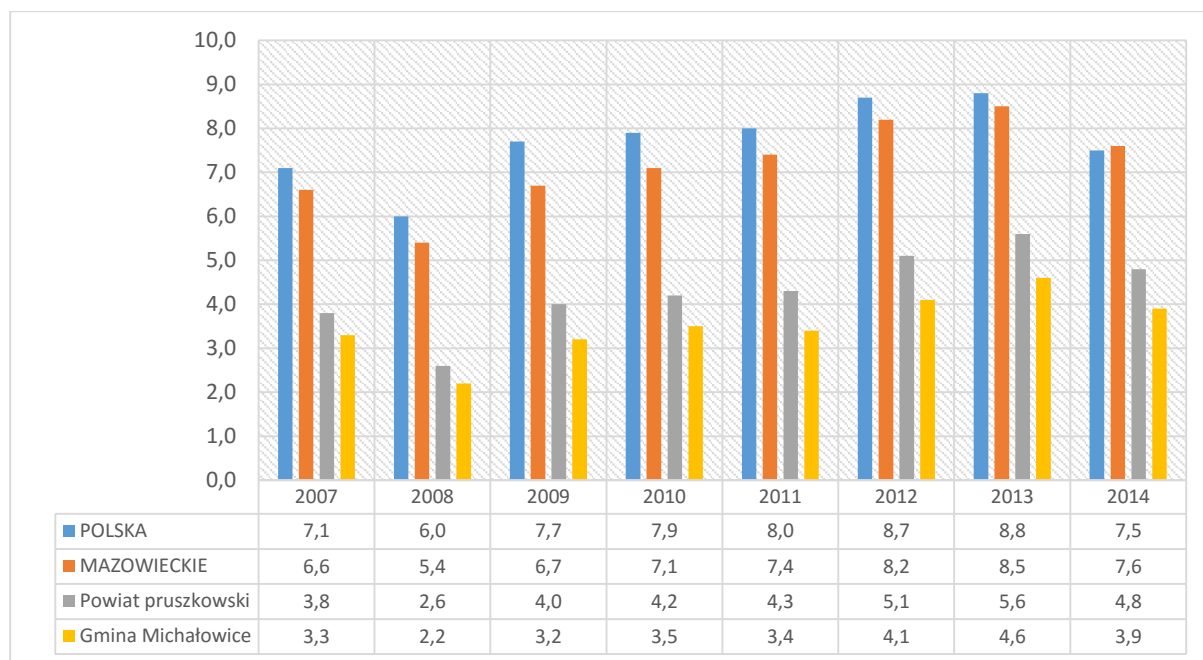
W powiecie pruszkowskim największą liczbę bezrobotnych stanowią osoby długotrwale bezrobotne, a więc te pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy (wyjątek stanowi Gmina Nadarzyn, w której najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby pozostające bez pracy od 12- 24 miesięcy). Liczba osób w Gminie Michałowice pozostająca bez pracy powyżej 24 miesięcy kształtowała się w roku 2014 na poziomie 96 osób.

Porównanie struktury udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Michałowice w odniesieniu do danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych wykazuje korzystną tendencję. Wskaźnik ten w Gminie Michałowice od szeregu lat jest niższy niż dane odnotowane dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz dla kraju. Poniższa tabela obrazuje wskazany trend.

Wykres 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Michałowice na tle danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2014 [%]

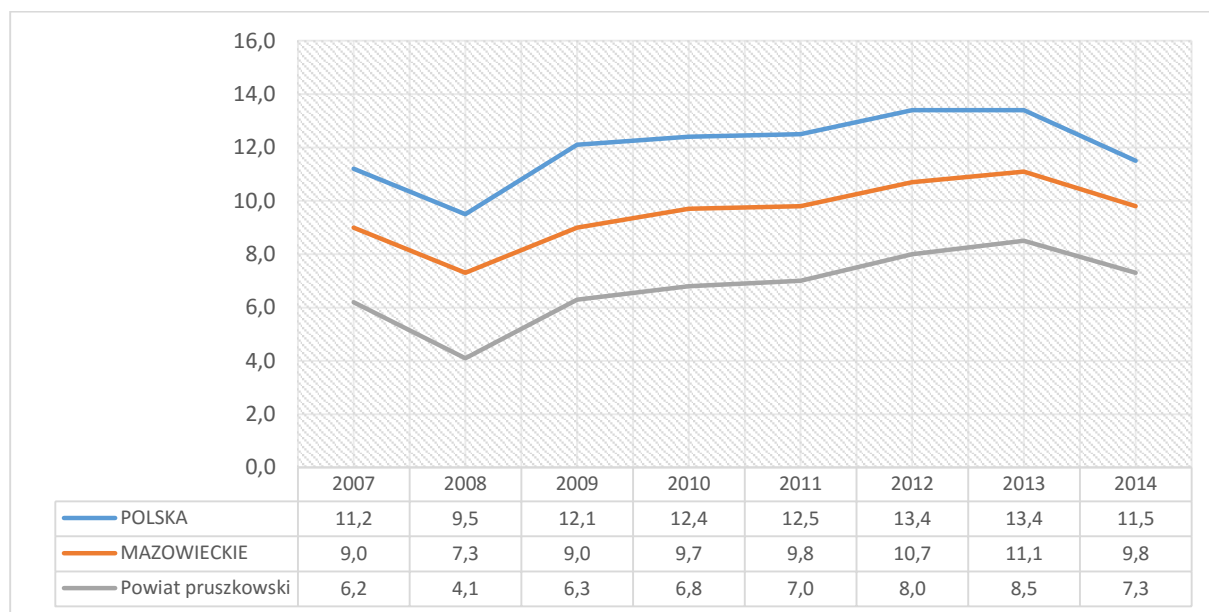
Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Rynek Pracy

Rynek pracy można scharakteryzować także dzięki poziomowi wskaźnika stopy bezrobocia. Ze względu na brak dostępnych danych dotyczących realnej stopy bezrobocia na potrzeby diagnozy, wiążące będą dane dotyczące stopy bezrobocia rejestrowanego pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego. Wskaźnik ten opisuje stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Brak danych dla gmin uniemożliwia prezentację porównawczą Gminy Michałowice na tle powiatu, województwa oraz kraju. Warto jednak zaznaczyć, że stopa bezrobocia dla całego powiatu pruszkowskiego w 2014 r. wynosiła 7,3% i była niższa niż wskaźnik zarejestrowany dla województwa mazowieckiego (9,8%) oraz kraju (11,5%).

Według danych GUS stopa bezrobocia rejestrowanego dla powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego oraz kraju w latach 2007-2014 kształtowała się następująco:

Wykres 10. Stopa bezrobocia w powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i kraju w latach 2007-2014 [%]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Rynek Pracy

Analiza sytuacji na rynku pracy w Gminie Michałowice w latach 2007-2014 wskazuje na okresowe spadki i wzrosty liczby osób bezrobotnych, które są uzależnione od aktualnej koniunktury gospodarczej. Największą liczebnie grupę osób bezrobotnych w analizowanym okresie stanowią osoby wykształcone z wykształceniem wyższym lub wykształceniem policealnym i średnim - zawodowym. Gmina uzyskuje korzystne wskaźniki w odniesieniu do danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych w zakresie liczby bezrobotnych w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym. Konieczne zatem staje się utrzymanie tej tendencji w dłuższym horyzoncie czasowym.

Działalność gospodarcza

Gmina Michałowice charakteryzuje się bardzo dobrymi warunkami do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Czynniki takie jak: bliskość Warszawy i międzynarodowego lotniska Okęcie oraz dobre połączenia z drogami krajowymi wpływają na atrakcyjność Gminy w oczach potencjalnych inwestorów. W niedawno opublikowanym rankingu gmin atrakcyjnych dla biznesu, przygotowanym przez magazyn „Forbes” oraz Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej (COIG), Gmina Michałowice uplasowała się w czołówce gmin/miast do 50 000 mieszkańców. Gmina znalazła się na 8 miejscu, co stanowiło najlepszy wynik spośród wszystkich gmin powiatu pruszkowskiego.⁴

⁴ www.michalowice.pl

Na terenie Gminy Michałowice działalność prowadzi ogółem 3 561 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (stan na 2014 r.). Ich liczba na przestrzeni lat 2007-2014 sukcesywnie wzrasta. W strukturze prowadzonej działalności dominują przedsiębiorstwa prywatne stanowiące ponad 99,4% ogółu podmiotów. W zarejestrowanej liczbie podmiotów gospodarczych w 2014 r. spółki handlowe stanowiły ogółem 14,9% podmiotów, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 3,5% wszystkich podmiotów, a spółki cywilne – 9,7% ogólnej liczby podmiotów. Większość przedsiębiorstw działa w: sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) - 920 podmiotów, sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) – 591 podmiotów oraz sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – 432 podmioty gospodarcze.

Tabela 9. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 2007 w Gminie Michałowice w 2014 r.

Seksja PKD 2007		2014
Seksja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	16
Seksja B	Górnictwo i wydobywanie	0
Seksja C	Przetwórstwo przemysłowe	432
Seksja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	5
Seksja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	8
Seksja F	Budownictwo	329
Seksja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	920
Seksja H	Transport i gospodarka magazynowa	158
Seksja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	68
Seksja J	Informacja i komunikacja	166
Seksja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	102
Seksja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	116
Seksja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	591
Seksja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	118
Seksja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	6
Seksja P	Edukacja	127
Seksja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	204
Seksja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	51
Seksje S, T	Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	144
Seksja U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Podmioty gospodarcze i przekształcenie własnościowe i strukturalne

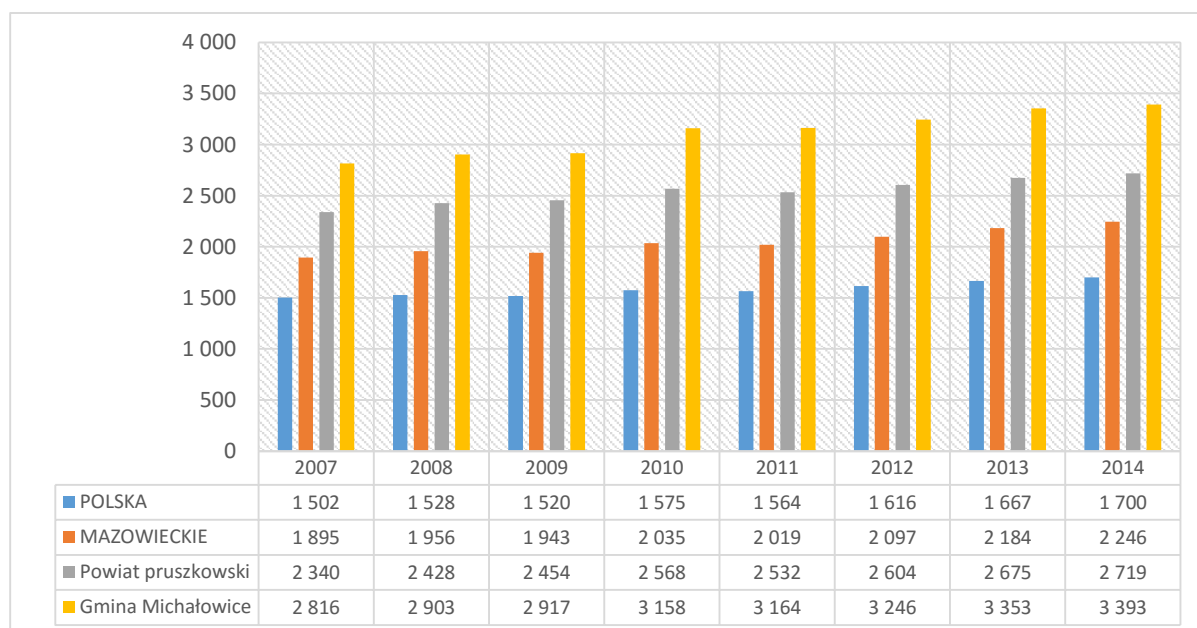
Rysunek 8. Przeważające rodzaje działalności gospodarczej w Gminie Michałowice w 2014 roku

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Podmioty gospodarcze i przekształcenia własnościowe i strukturalne

Według danych GUS wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym dla Gminy Michałowice, w 2014 r. wynosił ogółem 3 393 podmiotów na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym i był znacznie wyższy od wskaźników odnotowanych dla województwa mazowieckiego, kraju oraz powiatu przyskiego. Wysoki poziom tego wskaźnika utrzymuje się od szeregu lat i stanowi korzystny trend rozwojowy dla Gminy.

Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Podmioty gospodarcze i przekształcenia własnościowe i strukturalne

W kontekście odnotowanych wskaźników dotyczących rozwoju działalności gospodarczej w Gminie Michałowice wskazane jest utrzymanie przyjaznego klimatu gospodarczego dla inwestorów i dalsze podnoszenie korzystnych wskaźników w odniesieniu do danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych. Tendencje rozwojowe w większości gmin Aglomeracji Warszawskiej, w tym także w Gminie Michałowice zmierzają w kierunku przekształcania obszarów rolniczych tych regionów pod zabudowę mieszkaniową i działalność gospodarczą. Znaczenie tych zmian wyznacza kierunek działania władz lokalnych w kontekście roli jaką odgrywa Gmina nie tylko w obrębie powiatu pruszkowskiego, ale także w Paśmie Zachodnim Aglomeracji Warszawskiej i całego województwa mazowieckiego.

4.3 Opis infrastruktury technicznej

Infrastruktura techniczna spełnia bardzo istotne funkcje związane z rozwojem społeczno-gospodarczym obszaru gminy. Dostępność infrastruktury technicznej jest czynnikiem rozwoju osadnictwa oraz w znacznym stopniu wpływa na poziom życia mieszkańców wsi i miast.

4.3.1 Sieć drogowa

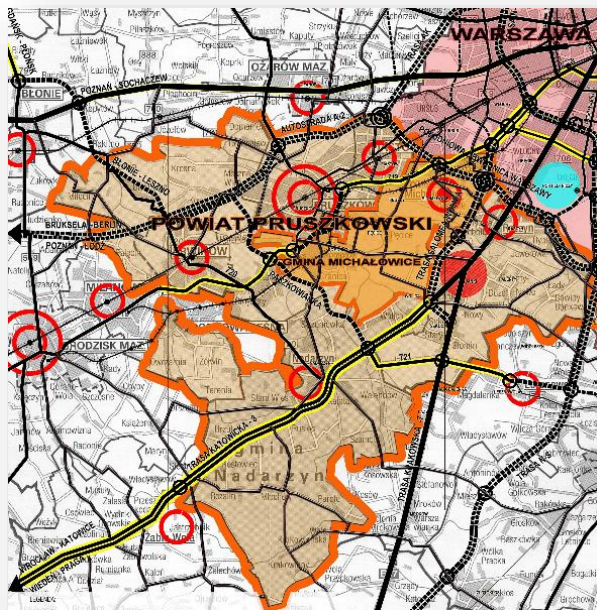
Infrastrukturę komunikacyjną Gminy Michałowice tworzy system dróg wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych. Powiązania zewnętrzne krajowe i wojewódzkie tworzy droga wojewódzka nr 719 relacji Warszawa-Pruszków-Żyrardów-Kamion. Poza obszarem Gminy przebiega droga krajowa nr 7 relacji Gdańsk-Warszawa-Kraków-granica państwa, droga krajowa nr 8 relacji Warszawa/Janki-Wrocław-granica państwa, do których dostęp umożliwiają drogi powiatowe.

Istotnymi elementami sieci drogowej Gminy Michałowice są także drogi krajowe, wchodzące w skład ekspresowej obwodnicy Warszawy. Przez teren Gminy przebiega trasa S2 - w ciągu autostrady A2 Berlin - Warszawa - Moskwa, zwana również południową obwodnicą Warszawy (POW) oraz trasa S8, łącząca aglomerację warszawską, wrocławską, łódzką i białostocką. Położenie Gminy w pobliżu dwóch ważnych ciągów komunikacyjnych podnosi atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz stwarza dogodne warunki dla rozwoju gospodarczego.

Powiązania wewnątrz województwa pomiędzy sąsiednimi gminami, a także wewnątrz gminy, tworzą drogi powiatowe: 3107W Nadarzyn-Granica-Komorów-Pruszków (ul. Pruszkowska – ul. Komorowska), 3113W Michałowice-Opacz Mała-Raszyn (ul. Polna – ul. Targowa), 3114W Ursus-Reguły-Pęcice-Suchy Las (ul. Regulska – ul. Aleja Powstańców Warszawy – ul. Parkowa – ul. Księdza Michała Woźniaka), 3115W Helenów – Sokołów–do drogi Nr 7 (ul. Brzozowa – ul. Aleja Marii Dąbrowskiej – ul. Aleja Starych Lip – ul. Sanatoryjna – ul. Komorowska – ul. Sokołowska), 3116W Pęcice–Pruszków (ul. Pęcicka), 3123W Granica–Nowa Wieś–droga Nr 719 (ul. Główna).

Rysunek 9. Powiązania Gminy Michałowice z zewnętrznym układem komunikacyjnym

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania

Uzupełnieniem powyższej infrastruktury drogowej jest sieć dróg gminnych, umożliwiająca połączenie z siecią dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

Przeprowadzenie autostrady A2 w wolnej przestrzeni między zabudową Opaczy-Kolonii a Michałowicami spowodowało konieczność dostosowania istniejącej infrastruktury drogowej w kierunku uporządkowania układu drogowego w północno-wschodniej części Gminy. Budowa autostrady oraz zmiany w organizacji ruchu umożliwiły swobodną komunikację nie tylko wewnątrz Gminy, ale także na obszarze powiatu, województwa i kraju.

Komunikacja zbiorowa w Gminie Michałowice oparta jest zasadniczo o sieć komunikacji kolejowej obsługiwaną przez Warszawską Kolej Dojazdową WKD (Warszawa-Grodzisk Mazowiecki), mającej swe przystanki na terenie Gminy. Inną formą komunikacji zbiorowej na terenie Gminy Michałowice jest system połączeń komunikacji autobusowej relacji Warszawa-Piastów, Warszawa-Pruszków, Pruszków-Komorów, Pruszków-Raszyn, Warszawa Ursus-Opacz-Kolonia-Warszawa Włochy.

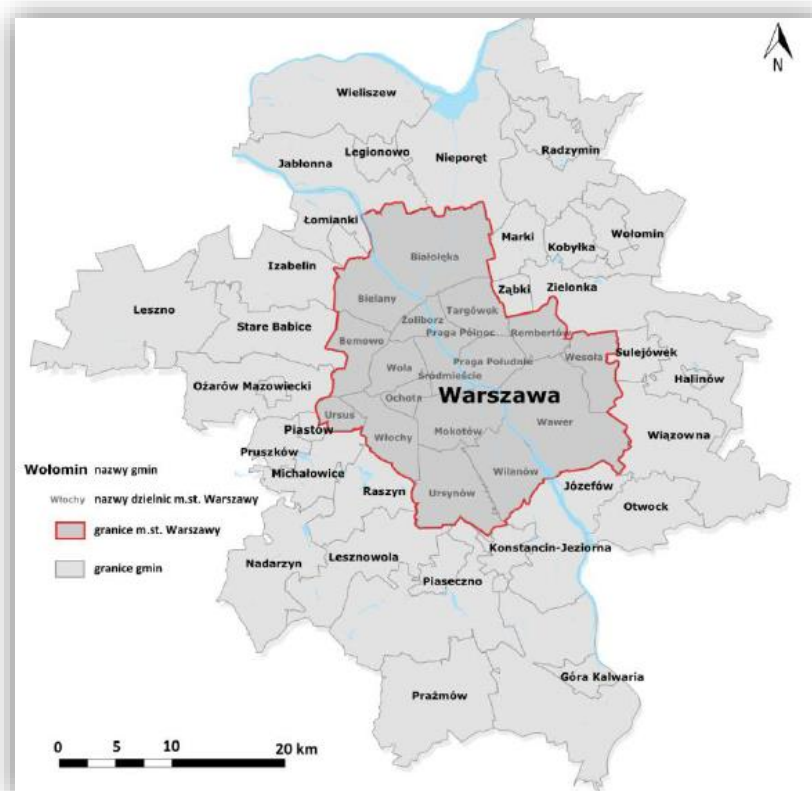
Gmina Michałowice z uwagi na swoje bezpośrednie sąsiedztwo ze stolicą należy do gmin objętych „Planem zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla m.st. Warszawy z uwzględnieniem publicznego transportu zbiorowego organizowanego na podstawie porozumień z gminami sąsiadującymi”. Gminy usytuowane w obszarze bezpośredniego sąsiedztwa Warszawy tworzą obszar funkcjonalny stolicy, jej strefę oddziaływania oraz posiadają powiązania funkcjonalne tworzące zaawansowane procesy urbanizacyjne. Naturalne zaplecze zasobów pracowniczych występujące w gminach umiejscowionych w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy tworzy zjawisko suburbanizacji, czyli wyludniania się obszarów centralnych zespołów wielkomiejskich na rzecz regionów oddalonych o kilka lub kilkanaście kilometrów. Proces ten generuje konieczność zrewidowania założeń systemu

transportu, umożliwiając jego rozwój oraz większą dostępność dla uczestników ruchu drogowego. Głównym celem rozwoju transportu w obszarze Warszawy i gmin sąsiednich, tworzących obszar funkcjonalny, jest integracja organizacyjna i funkcjonalna wszystkich podzespołów transportu zbiorowego, a mianowicie sieci kolejowej, autobusowej, tramwajowej oraz sieci metra obsługujących obszar Warszawy oraz obszar pomiędzy Warszawą a gminami podwarszawskimi.

Rysunek 10. Podział administracyjny obszaru objętego Planem zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla m.st. Warszawy z uwzględnieniem publicznego transportu zbiorowego organizowanego na podstawie porozumień z gminami sąsiadującymi

Źródło: Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla m.st. Warszawy z uwzględnieniem publicznego transportu zbiorowego organizowanego na podstawie porozumień z gminami sąsiadującymi-Urząd Miasta Stołecznego Warszawy-Biuro Drogownictwa i Komunikacji

4.3.2 Sieć wodociągowa

Długość sieci wodociągowej w Gminie Michałowice w roku 2014, według danych Urzędu Gminy, wynosiła ogółem 128,5 km. Procentowy wskaźnik ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2014 r. wynosił 95%, co przekładało się w liczbach bezwzględnych na poziom 15 508 osób. Analiza dotycząca rozwoju infrastruktury wodociągowej w Gminie na przestrzeni lat 2007-2013 (według danych GUS) wskazuje progres inwestycji infrastrukturalnych w tym zakresie i systematyczny postęp odpowiadający na potrzeby społeczne mieszkańców Gminy.

Tabela 10. Wskaźniki dla infrastruktury wodociągowej w Gminie Michałowice w latach 2007-2013

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	115,7	119,0	127,9	137,9	141,4	143,0	143,9
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	12 119	12 777	12 858	13 196	13 643	13 791	13 962
procentowy wskaźnik ludności korzystającej z sieci wodociągowej [%]	75,5	78,3	78,3	79,1	80,6	81,0	81,3

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Zaopatrzenie w wodę na obszarze Gminy odbywa się za pośrednictwem dwóch źródeł: wodociągu centralnego – Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Warszawie, a także dwóch stacji uzdatniania wody, które znajdują się w zasobach Gminy.

Na skutek wzrostu potrzeb związanych z postępem technologicznym i wydolnością infrastruktury, stacja uzdatniania wody w Pęcicach została zmodernizowana pod względem architektoniczno-budowlanym oraz technologicznym.

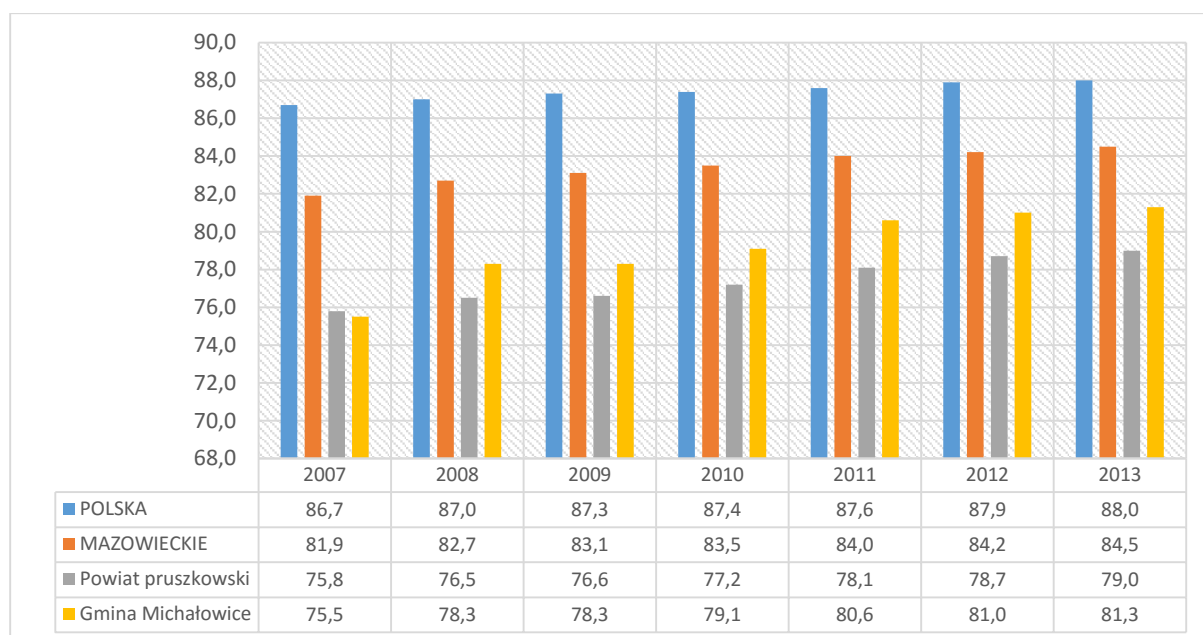
W latach 2010-2014 Gmina Michałowice prowadziła szereg inwestycji zmierzających do poprawy zbiorowego zaopatrzenia mieszkańców w wodę. W tym okresie dokonano wymiany źródeł filtracyjnych na terenie Stacji Uzdatniania Wody w Komorowie, a także bieżącej wymiany zasuw i hydrantów.

Stacje Uzdatniania Wody w Komorowie i Pęcicach posiadają system powiadamiania SMS o stanach alarmowych w powyższych obiektach.

Wykres 12. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci wodociągowej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

4.3.3 Sieć kanalizacyjna

Długość sieci kanalizacyjnej w Gminie Michałowice w 2014 r., według danych Urzędu Gminy, wynosiła ogółem 113,7 km. Procentowy wskaźnik ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w 2014 r. wynosił 85% ogólnej liczby mieszkańców, co przekładało się w liczbach bezwzględnych na poziom 13 876 osób. Poziom zagęszczenia infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Michałowice jest porównywalny ze średnimi wskaźnikami notowanymi dla województwa mazowieckiego i kraju.

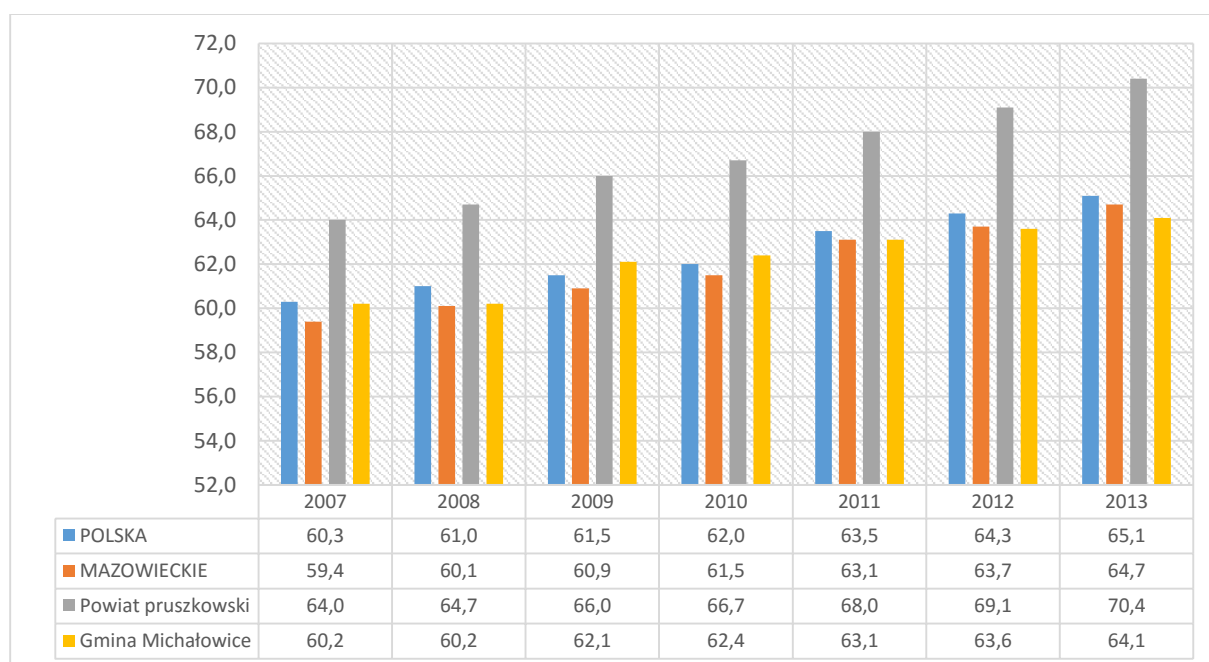
Ścieki z terenu Gminy Michałowice są odprowadzane do oczyszczalni ścieków w Pruszkowie, której właścicielem jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Warszawie. Parametry techniczne odprowadzanych ścieków spełniają kryteria I klasy czystości wód powierzchniowych, co w sposób korzystny wpływa na poprawę jakości rzeki Utraty.

W ostatnich latach Gmina Michałowice prowadziła szereg inwestycji zmierzających do poprawy infrastruktury kanalizacyjnej. Działania w tym zakresie obejmowały m.in.: montaż nowych pomp oraz szaf sterowniczych wraz z automatyką w największych ulicznych przepompowniach ścieków przy ul. Kolejowej w Michałowicach, ul. Polnej w Opaczu-Kolonii, ul. Jesiennej w Nowej Wsi oraz ul. Żwirowej w Komorowie. Uliczne przepompownie ścieków posiadają, podobnie jak Stacje Uzdatniania Wody, system powiadamiania SMS o stanach alarmowych w powyższych obiektach. Pomimo prowadzonych prac infrastrukturalnych w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie konieczne są dalsze inwestycje zmierzające do zwiększenia poziomu nasycenia siecią jej obszaru.

Tabela 11. Wskaźniki dla infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Michałowice w latach 2007-2013

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	91,6	92,0	99,4	109,2	110,3	112,3	113,5
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	9 652	9 821	10 200	10 403	10 670	10 838	11 011
procentowy wskaźnik ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%]	60,2	60,2	62,1	62,4	63,1	63,6	64,1

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Wykres 13. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

4.3.4. Sieć gazowa

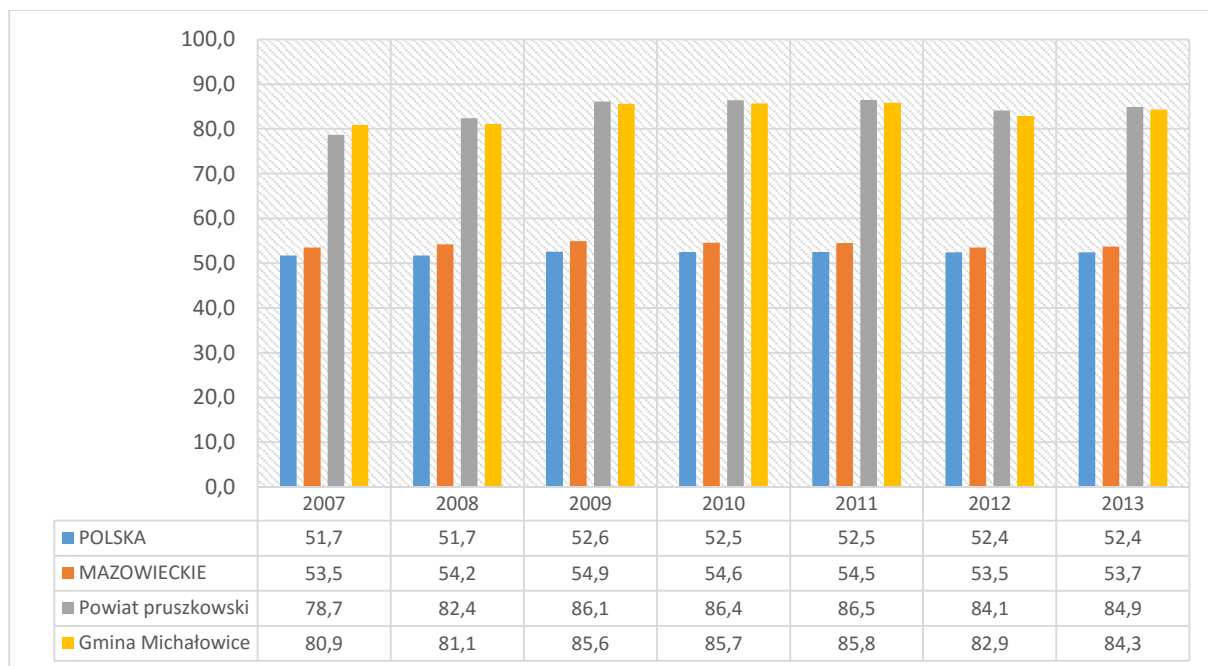
Długość czynnej sieci gazowej ogółem na terenie Gminy Michałowice według danych GUS wynosiła 166,6 km (dane z 2013 r.). Liczba ludności korzystającej z sieci w analizowanym okresie wynosiła 14 476 osób. Nasycenie infrastruktury gazowej Gminy Michałowice w odniesieniu do procentowej liczby ludności korzystającej z sieci na tle danych wojewódzkich i krajowych korzystnie odstaje od odnotowanych średnich wartości dla wskazanych wyżej obszarów terytorialnych. Średnie wartości wskaźnika liczby osób korzystających z sieci gazowej odnotowane dla powiatu pruszkowskiego są porównywalne z danymi uzyskanymi dla Gminy Michałowice. W 2013 r. średni wskaźnik osób korzystających w Gminie Michałowice z sieci gazowej wynosił 84,3%, w powiecie pruszkowskim-84,9%, natomiast w województwie mazowieckim-53,7%, natomiast w Polsce-52,4%.

Tabela 12. Wskaźniki dla infrastruktury gazowej w Gminie Michałowice w latach 2007-2013

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci ogółem [m]	153 348	151 577	153 919	157 208	158 883	161 299	166 601
długość czynnej sieci przesyłowej [m]	6 511	4 740	4 740	4 740	4 740	4 740	4 740
długość czynnej sieci rozdzielczej [m]	146 837	146 837	149 179	152 468	154 143	156 559	161 861
liczba mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe	4 546	4 646	4 970	5 042	5 122	5 172	5 231
ludność korzystająca z sieci gazowej	12 979	13 241	14 065	14 292	14 512	14 120	14 476
procentowy wskaźnik ludności korzystającej z sieci gazowej [%]	80,9	81,1	85,6	85,7	85,8	82,9	84,3

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Wykres 14. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci gazowej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

4.3.4 Ciepłownictwo

Konieczność prowadzenia wielowymiarowej polityki związanej z utrzymaniem zasobów przyrodniczych i ograniczania skutków emisji zanieczyszczeń należy do kompetencji gmin. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska jako jeden z priorytetowych aspektów działań zdefiniowanych w dokumencie uwzględnia konieczność rozbudowy centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą, czyli systemów ograniczających emisję szkodliwych produktów spalania paliw kopalnych do atmosfery. Wobec konieczności dostosowania działań związanych z rozwojem infrastruktury z zasadami zrównoważonego rozwoju, działania proekologiczne zmniejszające stopień zanieczyszczenia powietrza i emisji szkodliwych substancji do atmosfery są szczególnie ważne.

Na terenie Gminy Michałowice zaopatrzenie w ciepło odbywa się głównie poprzez przydomowe i przyzakładowe kotłownie – brak jest rozbudowanej sieci centralnego ogrzewania. Według danych GUS z roku 2013 liczba mieszkań wyposażonych w instalacje centralnego ogrzewania wynosiła ogółem 5 739, co stanowiło ok. 91% ogólnej liczby mieszkań w Gminie. Niezbędne zatem stają się inicjatywy i działania zmierzające do wykorzystywania ekologicznych surowców energetycznych i eliminowania paliw stałych jako źródło uzyskiwanego ciepła.

Tabela 13. Mieszkania wyposażone w instalacje centralnego ogrzewania w Gminie Michałowice w latach 2007- 2013

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	4 962	5 079	5 156	5 523	5 616	5 670	5 739
mieszkania wyposażone w instalacje centralnego ogrzewania w ogólnej liczbie mieszkań [%]	88,4	88,7	88,8	90,7	90,8	90,9	91,0

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

4.3.5 Usługi oczyszczania Gminy

Wprowadzony Uchwałą Nr XXVI/234/2013 Rady Gminy Michałowice z dnia 27.02.2013 r. Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Michałowice określa nie tylko szczegółowe zasady utrzymania czystości w Gminie, ale także dostosowuje swoje zapisy do wymogów określonych w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018-2023.

Odbiorem odpadów komunalnych na terenie Gminy Michałowice zajmuje się firma zewnętrzna wyłoniona w przetargu. Mieszkańcy Gminy zobowiązani są do dokonania selekcji odpadów, wrzucając je do odpowiednio oznaczonych worków, które odbierane są w określonych odstępach czasowych: frakcja sucha - raz na miesiąc, szkło - raz na 2 miesiące. Odpady komunalne niesegregowane oraz pozostałe po segregacji zbierane są w pojemnikach, które odbierane są w odstępach dwutygodniowych. Odbiór odpadów wielkogabarytowych prowadzony jest raz w miesiącu po

uprzednim zgłoszeniu przez mieszkańców konieczności wywozu tego odpadu. Odpady na terenie Gminy Michałowice zbierane są do worków w oznaczonych kolorach, wskazujących na rodzaj odpadu.

Na terenie Gminy Michałowice funkcjonuje także Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), gdzie mieszkańcy mają możliwość bezpłatnego oddania wysegregowanych frakcji odpadów komunalnych, tj. szkło, frakcja sucha, odpady zielone, przeterminowane leki, chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, sprzęt elektryczny i elektroniczny, płyty i kasety audio video, opony, meble i inne odpady wielogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe oraz odpady niebezpieczne.

4.4 Opis infrastruktury i sfery społecznej

4.4.1 Edukacja

Baza edukacyjna Gminy Michałowice funkcjonuje w oparciu o następujące placówki oświatowe: **Zespół Szkół w Michałowicach**, w którego skład wchodzi: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, Gimnazjum im. Księcia Józefa Poniatowskiego; **Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie** (ZSO), składający się ze szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącego, **Zespół Szkolno- Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi**, w którego zasobach funkcjonuje szkoła podstawowa, gimnazjum i przedszkole (3 oddziały) oraz **gminne przedszkole w Michałowicach** (9 oddziałów).

Do gminnych przedszkoli w 2015 r. uczęszczało 227 wychowanków. Oprócz placówek publicznych w Gminie Michałowice funkcjonuje także 10 przedszkoli niepublicznych, 7 niepublicznych punktów przedszkolnych, a także 9 żłobków i klubów dziecięcych dotowanych przez Gminę Michałowice. W 2015 r. do niepublicznych przedszkoli działających na terenie Gminy uczęszczało łącznie 489 dzieci, w tym 245 zamieszkałych na terenie Gminy Michałowice, a do niepublicznych żłobków uczęszczało 30 dzieci z terenu Gminy.

W odpowiedzi na zwiększające się zapotrzebowanie na miejsca w placówkach przedszkolnych na terenie Gminy w 2015 r., przedszkole w Michałowicach powiększyło się o 3 oddziałowy budynek, który został wykonany w systemie modułowym. Został on oddany do użytkowania przed początkiem roku szkolnego 2015/2016.

Rysunek 11. Uroczyste otwarcie nowego budynku przedszkola w Michałowicach

Źródło: www.michalowice.pl

Zgodnie z danymi GUS liczba dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół podstawowych w Gminie Michałowice w latach 2007-2015 sukcesywnie wzrastała, odnotowano natomiast wahania wskaźnika liczby uczniów gimnazjów oraz spadek liczby uczniów liceum ogólnokształcącego.

Tabela 14. Liczba uczniów w Gminie Michałowice w poszczególnych typach szkół w latach 2007-2015

Nazwa placówki	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
liceum	295	267	244	238	232	239	201	179	139
gimnazjum	594	589	573	548	545	551	559	532	561
szkoła podstawowa	1 092	1 085	1 166	1 202	1 287	1 287	1 347	1 488	1567

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne

Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie (ZSO), składający się ze szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącego.

Powstanie szkoły datuje się na 15.01.1923 r., wówczas to zorganizowano 2. klasową publiczną szkołę powszechną (90 uczniów, 4 oddziały, 2 nauczycieli) w budynku wynajętym od właściciela majątku „Komorów” Pana Józefa Markowicza. W roku 1937 szkoła zaczęła pełnić funkcje 7. klasowej publicznej szkoły powszechnej. W roku 1947 przeniesiono siedzibę szkoły na ul. Aleja Marii Dąbrowskiej. Nowy budynek szkoły posiadający 15 sal lekcyjnych, stołówkę, świetlicę, szatnię i bibliotekę otwarto w 1970 roku. Zespół Szkół Ogólnokształcących w Komorowie funkcjonujący w obecnym kształcie wraz z liceum ogólnokształcącym rozpoczął działalność w roku 1993. W 2013 r. rozpoczęto remont oraz rozbudowę placówki.

Organem prowadzącym ZSO jest Gmina Michałowice. Obecnie w Zespole uczy się 816 uczniów. Szkoła zatrudnia ok. 130 pracowników, w tym prawie 94 nauczycieli. Placówka dysponuje trzema budynkami szkolnymi, dwiema salami gimnastycznymi oraz kompleksem nowoczesnych boisk sportowych.

W 2013 r. Szkoła Podstawowa w Komorowie otrzymała prestiżowy certyfikat „Szkoła z klasą”.

Rysunek 12. Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie

Źródło: <http://www.komorow.edu.pl>

Zespół Szkół w Michałowicach

Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II oraz Gimnazjum im. Księcia Józefa Poniatowskiego funkcjonowały od roku 1945, wówczas jako filia publicznej Szkoły Powszechnej w Czechowicach. W tym okresie szkoła mieściła się w prywatnym lokalu znajdującym się przy ulicy Cichej, natomiast w 1948 r. została przeniesiona do baraku przy ulicy Szkolnej. W roku szkolnym 1950/51 stała się filią Szkoły Powszechnej w Opaczy Dużej, a od roku szkolnego 1951/52 zaczęła funkcjonować jako samodzielna placówka pod nazwą Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Podstawowego w Michałowicach.

W 2012 r. Szkoła w Michałowicach została rozbudowana, natomiast w roku następnym przeprowadzono prace remontowe w placówce, obejmujące remont dachu, szatni oraz zaadaptowanie wolnego pomieszczenia dla potrzeb biblioteki i czytelni dla uczniów.

Obecnie w szkole podstawowej uczy się 624 uczniów, natomiast w gimnazjum 194 uczniów. Szkoła zatrudnia ok. 100 pracowników, w tym prawie 69 nauczycieli.

Zespół Szkół w Michałowicach jest pierwszą placówką oświatową w Gminie, która otrzymała tytuł Szkoły Promującej Zdrowie (SzPZ). Przyznanie certyfikatu jest potwierdzeniem, że szkoła pracuje zgodnie z modelem SzPZ oraz wyrazem uznania dotychczasowych osiągnięć, będących wynikiem wieloletniej i systematycznej pracy.⁵

Rysunek 13. Zespół Szkół w Michałowicach

Źródło: <http://www.spmichalowice.pl>

⁵ <http://www.michalowice.pl/dzieje-sie/aktualnosci/oswiatowe>

Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi jest placówką samorządową w której składzie funkcjonują: gimnazjum, szkoła podstawowa oraz przedszkole. W roku 2012 placówka powiększyła się o dwukondygnacyjne skrzydło, z nowymi salami lekcyjnymi, sanitariatami, korytarzem oraz częścią rekreacyjną. Obiekt został dostosowany dla osób niepełnosprawnych.

Obecnie w Zespole uczy się ok. 650 uczniów. Szkoła zatrudnia ok. 80 pracowników, w tym prawie 60 nauczycieli.

Rysunek 14. Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi

Źródło: <http://www.szkolnictwo.pl>

Gmina, dbając o stan infrastruktury w lokalnych placówkach oświatowych, każdego roku przeprowadza prace remontowe i rozbudowę obiektów.

Obiekty edukacyjne w Gminie Michałowice należą do placówek bardzo dobrze wyposażonych w pomoce naukowe, komputery oraz sprzęt multimedialny. Wszystkie szkoły, wyposażone są w komputery z dostępem do internetu, przeznaczone do użytku uczniów. Co więcej uczniowie szkoły podstawowej oraz gimnazjum w Nowej Wsi mają możliwość udziału w lekcjach odbywających się z użyciem tabletów. Gmina systematycznie wzbogaca wyposażenie placówek w nowoczesne pomoce dydaktyczne. W roku szkolnym 2014/2015 zakupiono 15 zestawów komputerowych, w tym 4 z drukarkami i głośnikami oraz 4 laptopy dla Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Komorowie i 25 zestawów komputerowych dla Zespołu Szkół w Michałowicach. Szkoły także zadbały o wyposażenie kolejnych sal lekcyjnych w tablice interaktywne wraz z projektorami: 4 tablice zakupił Zespół Szkół w Michałowicach, 2 tablice - Zespół Szkolno – Przedszkolny w Nowej Wsi i także 2 - Zespół Szkół Ogólnokształcących w Komorowie.

W poniższej tabeli zaprezentowane zostało wyposażenie szkół zgodnie ze stanem na dzień 30.06.2015 r.

Tabela 15. Wyposażenie szkół w Gminie Michałowice (stan na 30.06.2015 r.)

Nazwa placówki	Liczba sal lekcyjnych	Liczba sal gimnastycznych	Liczba komputerów	Liczba komputerów z dostępem do internetu	Liczba uczniów na 1 komputer	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do internetu
Szkoły podstawowe						
Komorów	18	1	44	44	11	11
Michałowice	25	2	54	54	12	12
Nowa Wieś	20	1	81 + 46 tabletów	81 + 46 tabletów	4	4
Gimnazja						
Komorów	19	3	38	38	4	4
Michałowice	13	0	38	38	6	6
Nowa Wieś	10	1	17 + 9 tabletów	17 + 9 tabletów	7	7
Liceum ogólnokształcące						
Komorów	8	1	32	32	5	5

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2014/2015.

Podstawowym miernikiem jakości nauczania w placówkach oświatowych są wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych. Szkoły znajdujące się na terenie Gminy Michałowice co roku osiągają doskonałe wyniki sprawdzianu w szóstej klasie podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego, przewyższające wyniki powiatowe i wojewódzkie.

W opublikowanym w 2015 r. ogólnopolskim rankingu, Gmina Michałowice uplasowała się na 2. miejscu w złotej dziesiątce gmin najlepszych pod względem poziomu edukacji podstawowej.

Raport, opracowany przez magazyn społecznościowy Blasting News, został przygotowany na podstawie wyników jakie osiągnęli uczniowie klas VI ze sprawdzianu. Szkoły podstawowe z Gminy Michałowice uzyskały średni wynik 79,8% (szkoła w Komorowie – 81,7%, w Nowej Wsi

Rysunek 15. Uczniowie szkół podstawowych w Gminie

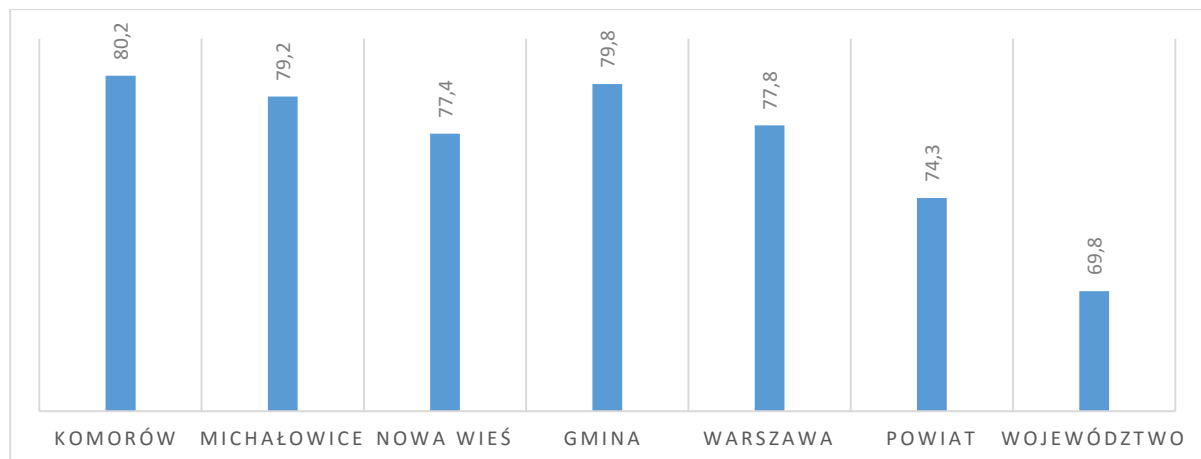
Źródło: www.michalowice.pl

– 77,4% i w Michałowicach – 79,2%), pokonując tym samym 2 478 gmin w całym kraju. Jest to zarazem najlepszy wynik gmin wiejskich, gdyż lepsze rezultaty osiągnęli tylko uczniowie szkół z warszawskiego Bemowa.⁶

Wyniki sprawdzianów oraz egzaminów zewnętrznych w roku szkolnym 2014/2015 w Gminie Michałowice zostały zaprezentowane w poniższej tabeli oraz na wykresach.

Wykres 15. Wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie „Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2014/2015”

Tabela 16. Wyniki sprawdzianów oraz egzaminów zewnętrznych w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]

	sprawdzian w szóstej klasie szkoły podstawowej	egzamin gimnazjalny – część humanistyczna		egzamin gimnazjalny – część matematyczno- przyrodnicza		egzamin gimnazjalny – część językowa			
		GH-H	GH-P	GM-M	GM-P	j. angielski		j. niemiecki	
						p.podst.	p.rozsz.	p.podst.	p.rozsz.
Komorów	80,2	71,4	69,3	57,5	61,6	84,0	69,5	-	-
Michałowice	79,2	77,0	75,4	66,6	67,1	89,0	77,3	-	-
Nowa Wieś	77,4	76,2	74,6	64,0	62,1	87,2	74,1	69,0	93,0
Gmina	79,8	74,8	73,0	62,7	63,7	86,7	73,7	69,0	93,0
Warszawa	77,8	72,6	71,0	60,2	59,1	81,2	66,9	68,6	68,3
powiat	74,3	69,7	67,9	55,6	57,2	77,0	59,2	64,3	68,1
województwo	69,8	65,9	64,7	51,2	52,1	69,8	51,2	55,5	52,3

*Użyte w tabeli znaki oznaczają: **GH-H** – historia i WOS, **GH-P** – j. polski, **GM-M** – matematyka, **GM-P** przedmioty przyrodnicze

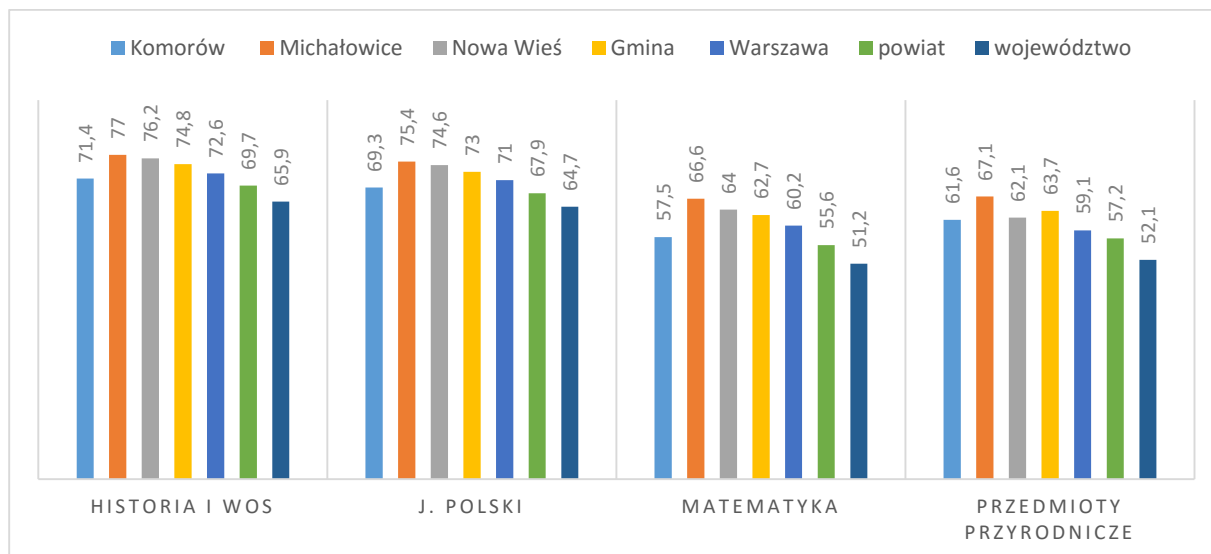
Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2014/2015.

⁶ www.michalowice.pl

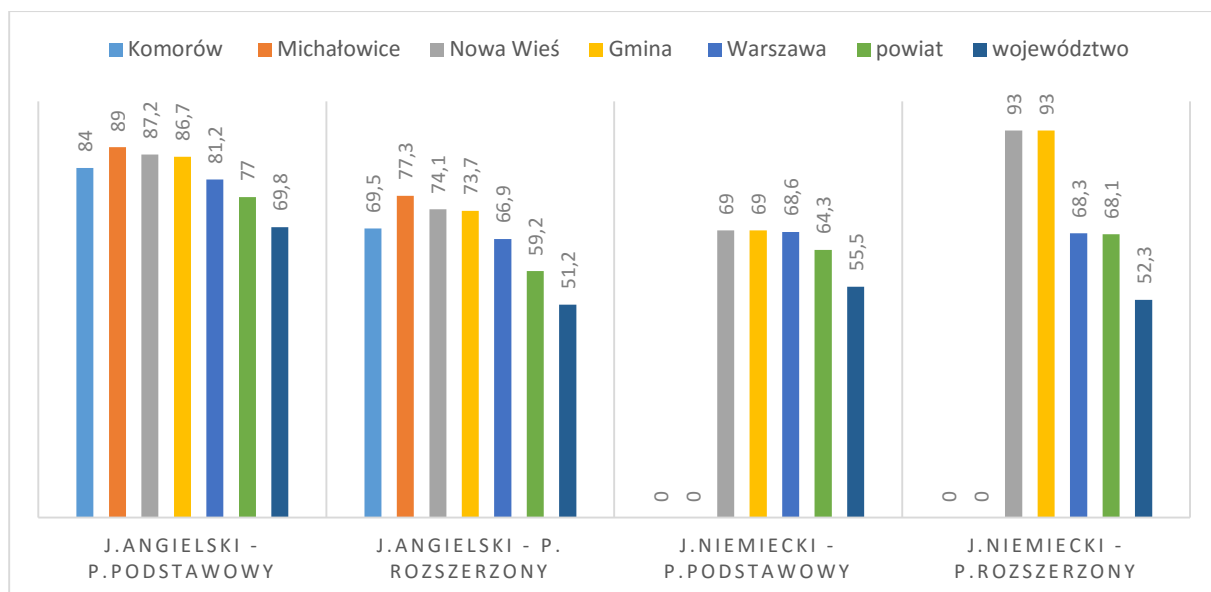

Wykres 16. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (część matematyczno-przyrodnicza oraz część humanistyczna) w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie „Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2014/2015”

Wykres 17. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (część językowa) w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie „Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2014/2015”

Szkoły na terenie Gminy Michałowice oferują nie tylko wysoki poziom nauczania oraz możliwość doskonalenia swoich umiejętności i talentów na zajęciach pozalekcyjnych, ale także dbają o rozwój młodzieży w zakresie sportowym, kulturalnym oraz społecznym. Uczniowie placówek oświatowych biorą aktywny udział w konkursach przedmiotowych, olimpiadach oraz zawodach sportowych, niejednokrotnie zdobywając tytuł laureata lub finalisty.

Wszystkie placówki oświatowe posiadają także bogaty kalendarz imprez szkolnych oraz kulturalnych, takich jak pasowanie klas pierwszych, obchody Dnia Nauczyciela czy festyny rodzinne. Szkoły uczestniczą również w programach profilaktycznych oraz projektach edukacyjnych dla dzieci i rodziców, dotyczących bezpieczeństwa, profilaktyki oraz kształtowania odpowiednich postaw społecznych.

Rysunek 16. Festyn rodzinny w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie oraz obchody Dnia Edukacji Narodowej w szkole w Michałowicach

Źródło: www.michalowice.pl

Co więcej uczniowie liceum ogólnokształcącego w Komorowie, co roku mają szansę skorzystania z wymiany międzynarodowej. W ramach wymiany uczniowie odwiedzili takie kraje jak Holandia (2014 r.) czy Norwegia (2012 r.). Oprócz wyjazdów młodzieży, szkoła przyjmuje także wymiany z innych krajów.

Rysunek 17. Uczniowie liceum ogólnokształcącego w Komorowie uczestniczący w wymianie w 2014 r.

Źródło: www.michalowice.pl

4.4.2 Kultura i sztuka

Integracja wielu środowisk, pobudzenie życia kulturalnego, możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu to tylko niektóre z przesłanek wpływających na inicjatywy organizacji licznych imprez kulturalnych, patriotycznych czy sportowych w Gminie Michałowice. Wiele z nich stanowią wydarzenia, które organizowane są corocznie i które wpisały się na stałe w lokalny kalendarz imprez. Organizowany każdego roku festyn Dni Gminy Michałowice, Gminne Dożynki, Pożegnanie Lata czy obchody Święta Niepodległości, nie tylko urozmaicają wolny czas mieszkańców Gminy, ale przede wszystkim budują zręby wspólnoty lokalnej i integrują różne środowiska. Miłośnicy muzyki poważnej mają możliwość uczestnictwa w organizowanym na najwyższym poziomie i przy udziale znakomitych wykonawców cyklu koncertów pod nazwą „Muzyczny Maj”, odbywającym się w michałowickim kościele. Natomiast w sali multimedialnej urzędu odbywają się koncerty, spotkania muzyczne, kabaretowe i występy teatralne uznanych wykonawców.

Rysunek 18. Koncerty podczas XII Muzycznego Maja w Michałowicach oraz recital Piotra Machalicy w sali multimedialnej urzędu.

Źródło: www.michalowice.pl

Odniesieniem do historii Gminy są liczne uroczystości patriotyczne, upamiętniające wydarzenia minionych lat, kultywowane ze szczególną pieczołowitością i atencją. Warto wymienić chociażby „Rajd Po Kamienistej Drodze” organizowaną od kilkadziesiąt lat imprezę upamiętniającą wydarzenia bitwy, która rozegrała się w Pęcicach w 1944 r., gromadzące środowiska kombatanckie, mieszkańców Gminy, dzieci, młodzież, a także zaproszonych gości. czy gminne obchody Dnia Niepodległości.

Źródło: www.michalowice.pl

Rysunek 19. Uroczyste obchody rocznicy boju pod Pęcicami oraz koncert z okazji Święta Niepodległości

Życie kulturalne Gminy urozmaicają także życie prowadzone przez poszczególne sołectwa lokalne inicjatywy kulturalne, oświatowe i turystyczne, nadające specyficznego kolorytu i urozmaicające codzienność mieszkańców. Świetlice w poszczególnych miejscowościach: Nowej Wsi, Opaczy-Kolonii, Pęcicach, Regułach, Sokołowie, osiedlu Michałowice oraz w sołectwie Komorów, stanowią miejsce spotkań i aktywizacji młodego oraz starszego pokolenia mieszkańców Gminy. Warsztaty oraz wydarzenia odbywające się w poszczególnych świetlicach finansowane są głównie z funduszu sołectkiego. Władze Gminy poprzez wydzielenie wyżej wymienionych środków z budżetu, dają mieszkańcom możliwość podejmowania decyzji o ich wydatkowaniu, np. na działania inwestycyjne czy społeczne (kulturalne i sportowe).

Rysunek 20. Warsztaty plastyczne oraz bal karnawałowy - świetlica w Opaczy-Kolonii

Źródło: www.michalowice.pl

W 2011 r. dokonano symbolicznej inauguracji działalności Domu Kultury „bez murów” w Komorowie. Ta lokalna inicjatywa, której pomysłodawcą było Towarzystwo Komorowianie, stanowi przykład dbałości lokalnych społeczności o możliwość współtworzenia najbliższego otoczenia.

Na terenie Gminy Michałowice rolę ośrodka kultury pełnią także: Biblioteka Publiczna Gminy Michałowice, z filią w Nowej Wsi, oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Komorowie. Obie instytucje, oprócz bogatego księgozbioru, proponują szeroki wachlarz imprez, spotkań i warsztatów zróżnicowanych tematycznie i wiekowo dla mieszkańców Gminy. Dzięki realizacji projektu pn. „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Michałowice”, dofinansowanemu ze środków EFRR Unii Europejskiej, na terenie bibliotek istnieje możliwość korzystania z internetu na udostępnionym do tego celu sprzęcie komputerowym oraz przeglądania katalogu książek on-line.

Według danych GUS z roku 2013 łączny księgozbiór bibliotek obejmował 60 898 wolumenów i na przestrzeni ostatnich lat sukcesywnie zwiększał swój zasób. Także liczba osób korzystających z zasobów bibliotek w Gminie Michałowice corocznie wzrasta i w roku 2013 wynosiła ogółem 2324 czytelników.

Rysunek 21. Budynek, w którym mieści się biblioteka w Michałowicach oraz budynek biblioteki w Komorowie

Źródło: <https://www.facebook.com/GBPkomorow>, Urząd Gminy Michałowice

Dziedzictwo kulturowe

Na terenie Gminy Michałowice spuścizna historyczna i przykłady dziedzictwa kulturowego są wyraźnie reprezentowane przez obiekty architektury sakralnej, architektury pałacowej czy architektury mieszkalnej. Przykładem takich obiektów są między innymi:

- zespół pałacowo - parkowy Pęcice położony w Pęcicach,
- zespół pałacowo - parkowy w Helenowie,
- kościół parafialny pod wezwaniem pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Pęcicach,
- osiedle Komorów z unikalną zabudową architektoniczną wpisaną w założenia tzw. „Miasta Ogrodu”,
- parki dworskie w Pęcicach Małych, Regułach oraz w sołectwie Komorów,
- kapliczki przydrożne i pomniki na cmentarzu w Pęcicach,
- stanowiska archeologiczne zlokalizowane w miejscowościach: Reguły, Michałowice-Wieś, Pęcice, Sokołów, Opacz Mała, Komorów, Nowa Wieś, Helenów, Suchy Las, Granica.

Pałac, wchodzący w skład Zespołu pałacowo-parkowego Pęcice, został wybudowany w latach 1808-1809 i stanowi doskonały przykład architektury pałacowej. W skład kompleksu wchodzi również park dworski o powierzchni 24 ha, w którym znajduje się wiele cennych okazów drzew. Teren parku bezpośrednio połączony jest z kompleksem 50 ha stawów, których okolice zasiedla liczne ptactwo. Zespół pałacowo-parkowy znajduje się na terenie prywatnym.

Innym równie ciekawym obiektem i doskonale zachowanym przykładem dziedzictwa kulturowego regionu jest Zespół pałacowo-parkowy w Helenowie. Realizację obiektu ukończono w 1817 roku, potem dokonano rozbudowy założenia pałacowego o nowe budynki. Okalający założenie pałacowe park nie tylko posiada wiele cennych, chronionych drzewostanów, ale także liczne rzeźby i pomniki. Obecnie obiekt stanowi Ośrodek Reprezentacyjny MON.

Rysunek 22. Zespół pałacowo - parkowy Pęcice oraz Zespół pałacowo - parkowy w Helenowie

Źródło: <http://www.michalowice.pl>, <http://www.ormon.wp.mil.pl>

Do obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Gminie Michałowice należą:

1. zespół pałacowo-parkowy w Pęcicach, park krajobrazowy ze stawem i obiektami architektonicznymi,
2. cmentarz żołnierzy z czasów I wojny światowej w Pęcicach,
3. kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Pęcicach oraz przykościelny cmentarz parafialny,
4. zespół pałacowo-parkowy w Helenowie, pałac klasycystyczny z przełomu XVIII i XIX w., oficyny pałacowe,
5. układ urbanistyczny osiedla „Strzecha Polska” w Komorowie.

Obiekty objęte ewidencją konserwatorską to:

1. zespół pałacowo-parkowy - dom rządcy, wozownia i stajnia z I poł. XIX w., czworaki z XIX w. w Pęcicach,
2. park - ogród z 2 połowy XIX w. położony przy ul. Leśnej 4 nad zalewem, park krajobrazowy położony przy ul. Komorowskiej z początku XX w., w Pęcicach Małych,
3. park w zespole dworsko - parkowym ze stawem z 1 połowy XIX w. Komorowie,
4. domy mieszkalne i wille z ostatniego stulecia w Komorowie,
5. fragmenty zadrzewień parku z końca XIX w. w Regułach,
6. park dworski założony w latach 20. XX w. ze stawem, kanałem wodnym i drzewostanem liczącym około 300 okazów drzew w Regułach.

Do elementów zagospodarowania i obiektów o wartościach kulturowych należą:

1. domy mieszkalne przy ul. Wiejskiej 16, 25, 28 i 42, aleja kasztanowa przy ul. Głównej w Komorowie,
2. domy mieszkalne - Osiedle Domeczek w Komorowie,
3. pozostałości parku dworskiego z końca XIX w., aleja kasztanowa w Michałowicach-Wsi,
4. ul. 3. Maja, ul. Raszyńska w Michałowicach

Źródło: www.michalowice.pl

4.4.3 Sport i rekreacja

Bazę sportowo-rekreacyjną Gminy Michałowice stanowią przede wszystkim placówki oświatowe. Każda szkoła wyposażona jest w funkcjonalne obiekty sportowe takie jak przestronne hale z zapleczem lub wielofunkcyjne boiska, a przy gminnych przedszkolach zlokalizowane są nowoczesne place zabaw. W zimie mieszkańcy mogą skorzystać z ogólnodostępnego lodowiska przy jednej z placówek. Dodatkowo w 2010 r. zakończono budowę boiska „Orlik 2012”, zlokalizowanego w Sokołowie oraz 4 nowoczesnych obszarów rekreacji, znajdujących się w Komorowie (2), Michałowicach, Regułach. W latach 2014-2015 w niektórych miejscowościach powstały, w ramach funduszy sołeckich, zewnętrzne siłownie. Wszystkie obiekty sportowo-rekreacyjne są udostępniane mieszkańcom.

Rysunek 23. Ogródek jordanowski w Opaczy-Kolonii oraz skatepark w strefie rekreacji w Michałowicach

Źródło: Urząd Gminy w Michałowicach

Działalność sportowa na terenie Gminy Michałowice realizowana jest w głównej mierze w oparciu o prężnie działające organizacje sportowe, kluby uczniowskie, koła sportowe i stowarzyszenia.

Klub Sportowy „Zdrowie” działający w Michałowicach prowadzi zajęcia w takich sekcjach jak: karate, boks oraz samoobrona dla kobiet. Istnieje także możliwość zdobywania umiejętności w zakresie tańca nowoczesnego oraz estradowego. Działalność klubu nie koncentruje się jedynie na wszechstronnym rozwoju młodego pokolenia, ale także organizuje turnieje sportowe, przeglądy artystyczne, letnie i zimowe obozy sportowe dla dzieci i młodzieży oraz rodzinne obozy sportowe.

Przy Szkole Podstawowej im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie, działa Uczniowski Klub Sportowy „FC Komorów”, który umożliwia wszystkim zainteresowanym rozwijanie pasji sportowych i kształtowanie postaw zdrowego stylu życia. Prężna działalność klubu oferującego zajęcia piłki nożnej dla około 60 uczestników w wieku od 5 do 14 lat prowadzona jest przez wykwalifikowaną kadrę trenerów i instruktorów. Dzieci i młodzież mają możliwość uczestnictwa w rozgrywkach Mazowieckiego Związku Piłki Nożnej Okręgu Warszawskiego.

Rysunek 24. Zajęcia sportowe w UKS FC Komorów

Źródło: <http://www.fc-komorow.pl>

Rysunek 25. Koszykarze UKS Komorów

Źródło: www.michalowice.pl

Koszykarze UKS Komorów mogą poszczycić się licznymi sukcesami, między innymi zdobyciem złotego medalu w VIII Międzynarodowym Turnieju Mini Koszykówki Nenufar Cup, Pucharu Województwa, Pucharu Warszawskiego Okręgowego Związku Koszykówki województwa mazowieckiego wśród seniorów czy brązowego medalu w 3 lidze koszykówki.

W Gminie funkcjonują również: Uczniowski Klub Sportowy w Nowej Wsi, Uczniowski Klub Sportowy „Komorów”, UKS Nowa Wieś „10”, Klub Piłkarski „Anpler” oraz Klub Szachowy „Hetman Michałowice”.

Źródło: www.wikipedia.pl

4.4.4 Turystyka

Rozmieszczenie bazy turystycznej to wypadkowa kilku istotnych uwarunkowań, które wpływają na jej liczbę jakość i rodzaj. Zasadniczo dominującymi elementami mającymi wpływ na intensywność jej występowania są walory turystyczne, wypoczynkowe i kulturowe miejscowości oraz dostęp komunikacyjny i standard miejsc noclegowych.

Walory przyrodnicze Gminy Michałowice, z zachowanym naturalnym i zróżnicowanym biologicznie środowiskiem, stanowią cenny aspekt rozwoju funkcji turystycznej Gminy, umożliwiając eksplorację terenów przez turystów. Do najbardziej cennych przyrodniczo obszarów Gminy Michałowice należą kompleksy leśne i łąkowe (wśród nich znajdują się uroczysko Chlebów oraz część uroczyska Popówek), a także doliny rzek: Raszynka, Zimna Woda i Utrata oraz duże zespoły stawów rybnych w Pęcicach oraz Helenowie.

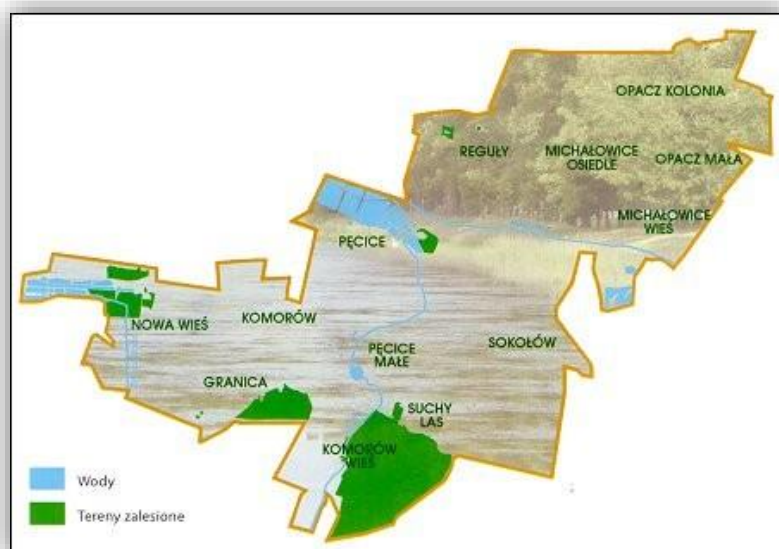
Rysunek 26. Park w Regułach oraz zalew w Komorowie

Źródło: Urząd Gminy w Michałowicach

Należą one do systemu przyrodniczego aglomeracji warszawskiej i jako takie podlegają ochronie prawnej, mając niebagatelne znaczenie środowiskotwórcze dla funkcjonowania fauny i flory, ostoi bytowania i tras wędrówki wielu gatunków zwierząt. Wobec powyższego tereny te zaliczono do Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, zapewniającego odpowiednie warunki klimatyczno-zdrowotne dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej, ale także umożliwiającego zachowanie równowagi ekologicznej pomiędzy terenami zabudowanymi i terenami biologicznie czynnymi. Kompleksy leśne usytuowane w południowej części Gminy stanowią zatem obszar regeneracji powietrza nie tylko dla terenu Gminy, ale także dla aglomeracji warszawskiej, wchodząc w skład korytarza ekologicznego Kampinoskiego Parku Narodowego i Chojnowskiego Parku Krajobrazowego.

Rysunek 27. Obszar wód i lasów na terenie Gminy Michałowice

Źródło: <http://www.michalowice.pl/nasza-gmina/prezentacja-gminy/srodowisko-przyrodnicze>

Analizując sytuację wskaźnika wykorzystania miejsc noclegowych w Gminie na przestrzeni ostatnich lat, liczba korzystających z obiektów noclegowych oraz liczba udzielonych noclegów podlega okresowym wzrostom oraz spadkom zarówno w odniesieniu do rezydentów (Polaków) korzystających z obiektów hotelowych, jak i turystów zagranicznych.

Poniższa tabela wyszczególnia liczbę udzielonych noclegów, liczbę korzystających z obiektów noclegowych oraz liczbę miejsc noclegowych w podziale na rezydentów oraz turystów zagranicznych.

Tabela 17. Baza noclegowa w Gminie Michałowice w latach 2007-2014

Wskaźnik	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
obiekty hotelowe	1	1	1	1	1	1	2	2
miejsca noclegowe w obiektach hotelowych	80	160	136	80	80	80	128	130
rezydenci (Polacy) korzystający z obiektów hotelowych	12 936	14 500	12 642	13 345	13 150	12 392	13 153	13 873
udzielone noclegi rezydentom (Polakom) w obiektach hotelowych	17 128	18 220	15 534	19 939	21 597	21 048	21 939	22 609
turyści zagraniczni korzystający z obiektów hotelowych	1 411	944	1 174	1 021	1 034	1 208	1 525	1 810
udzielone noclegi turystom zagranicznym w obiektach hotelowych	2 172	1 763	1 583	1 237	1 201	1 483	1 859	2 164

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Turystyka

Rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnej to silny element rozwojowy dla Gminy Michałowice w kontekście krajobrazowych i przyrodniczych atutów Gminy. Lokalne władze wraz z instytucjami działającymi na terenie Gminy, wykorzystują potencjał Gminy, tworząc ścieżki przyrodnicze oraz szlaki piesze i rowerowe dla turystów, i mieszkańców. Stworzenie wielowymiarowej oferty turystycznej w Gminie jest przedmiotem projektu „Kompleksowa oferta turystyczna w Gminie Michałowice”, który jest realizowany w ramach dotacji z funduszy - ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2013 w ramach Działania 6.2. Turystyka. Inwestycje wykorzystujące turystyczne i rekreacyjne możliwości Gminy umożliwiają nie tylko promocję, lecz także tworzą realne szanse jego rozwoju w aspektach społecznych, gospodarczych czy kulturowych.

4.4.5 Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Pomoc społeczna

W związku ze spoczywającym na gminach obowiązku wynikającym z Ustawy z dnia 12.03.2004 r. o pomocy społecznej, Gmina Michałowice, zobligowana jest do aktywnych działań w obszarze świadczenia pomocy społecznej, które skierowane są do wszystkich mieszkańców potrzebujących wsparcia. Zadania dotyczące usług pomocy społecznej w Gminie Michałowice realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS).

Statut Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Michałowice, stanowiący załącznik do Uchwały nr XXXIX/272/2010 Rady Gminy Michałowice z dnia 27 stycznia 2010 r., określa cele i zadania zdefiniowane jako: „wspieranie oraz wzmacnianie osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych poprzez pobudzanie ich potencjału i aktywności, ukierunkowanie na rozwiązywanie problemów oraz rozwój. Cele osiągnięte są poprzez realizację zadań z zakresu pomocy społecznej oraz innych ustaw przekazanych do realizacji Ośrodkowi, uchwał Rady Gminy, zarządzeń lub upoważnień Wójta oraz umów i porozumień”. Zadania realizowane przez GOPS stanowią szerokie spektrum działań odnoszących się m.in. do:

- 1) oceny oraz analizowania stanu potrzeb lokalnych w zakresie pomocy społecznej, w tym problemów społecznych, potrzeb socjalnych zarówno jednostkowych jak i środowiskowych występujących na terenie Gminy Michałowice,
- 2) przyznawania świadczeń z pomocy społecznej,
- 3) prowadzenia poradnictwa specjalistycznego,
- 4) aktywizacji, integracji, edukacji osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych w szczególności zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez realizację programów i projektów będących odpowiedzią na generowane przez te podmioty problemy i potrzeby,
- 5) koordynacji zadań związanych z pomocą społeczną,
- 6) prowadzenia postępowań związanych ze świadczeniami rodzinnymi,
- 7) prowadzenia postępowań z zakresu funduszu alimentacyjnego,
- 8) prowadzenia spraw dotyczących dłużników alimentacyjnych,
- 9) ustalania prawa do dodatku mieszkaniowego i jego wypłaty,
- 10) ustalania prawa do świadczeń zdrowotnych,
- 11) tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- 12) organizowania i rozliczania prac społecznie użytecznych zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- 13) realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej,
- 14) prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych poprzez tworzenie i realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- 15) przeciwdziałania narkomanii poprzez tworzenie i realizację gminnego programu przeciwdziałania narkomanii,
- 16) prowadzenia postępowań w sprawie zasiłków dla opiekunów,
- 17) realizacji programu dla rodzin wielodzietnych,
- 18) promowania, rozwoju i wdrażania projektów wolontariackich,
- 19) realizacji Programu Aktywizacji i Integracji dla osób bezrobotnych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020, stanowiąca załącznik do Uchwały nr XLI/393/2014 Rady Gminy Michałowice z dnia 30 września 2014 r. wyszczególnia 7 głównych obszarów rozwoju Gminy w zakresie pomocy społecznej, które zostały zaprezentowane na poniższym rysunku.

Rysunek 28. Obszary strategiczne zawarte w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020”

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Do każdego z obszarów zostały przyporządkowane cele strategiczne, cele szczegółowe oraz kierunki działań, umożliwiające realizację założeń dokumentu.

Realizacja przez lokalny samorząd ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej znalazła swoje odzwierciedlenie w opracowanym „Gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochronie ofiar przemocy w rodzinie na lata 2011-2016”, będącym załącznikiem do Uchwały Rady Gminy Michałowice z dnia 15.06.2011 r. Głównym celem Programu jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie. Jego realizacja umożliwi jednocześnie wypełnienie dwóch celów: zwiększenia dostępności i skuteczności pomocy dla ofiar przemocy i ich rodzin, a także podniesienie świadomości społecznej w kontekście zjawiska przemocy w rodzinie. Na skuteczne wypełnienie celu pierwszego wpłynie realizacja zadań związanych z koordynacją działań lokalnych podmiotów, zapewnieniem dostępu do systemu pomocy i specjalistycznego wsparcia oraz podniesienie wiedzy i umiejętności różnych grup zawodowych stykających się z problematyką przemocy i udzielających wsparcia. Ułatwienie dostępu do podstawowych informacji z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz podwyższanie i nabywanie umiejętności społecznych, w tym rozwiązywania konfliktów oraz sposobów radzenia sobie z agresją i złością stanowią zadania, które wymiennie wpłyną na realizację celu drugiego dokumentu.

Zgodnie z zapisami sprawozdania z działalności gminnego ośrodka pomocy społecznej Gminy Michałowice w 2014 r. z pomocy ośrodka skorzystało 355 osób (173 rodziny), natomiast 149 rodzin otrzymało pomoc finansową. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę rodzin korzystających z pomocy finansowej w rozbiciu na poszczególne miejscowości Gminy Michałowice.

Tabela 18. Liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej w poszczególnych miejscowościach Gminy Michałowice w 2014 r.

Miejscowość	Liczba rodzin
Nowa Wieś	19
osiedle Komorów, sołectwo Komorów	47
Granica	31
osiedle Michałowice, sołectwo Michałowice	27
Opacz Mała, Opacz-Kolonia	6
Reguły	11
Suchy Las	1
Sokołów	2
Pęcice, Pęcice Małe	5

Źródło: Sprawozdanie z działalności gminnego ośrodka pomocy społecznej Gminy Michałowice za rok 2014.

Ochrona zdrowia

Na obszarze Gminy Michałowice zadania z obszaru ochrony zdrowia realizują następujące Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej: NZOZ „RES-MED 40” w Michałowicach, Przychodnia Lekarska „Zdrowie” oraz Przychodnia Lekarska „Arka”, funkcjonujące w Komorowie. Nocna i świąteczna opieka medyczna prowadzona jest przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Piastun” w Piastowie. Na terenie Gminy działają także apteki w Michałowicach, Komorowie, Nowej Wsi.

W ramach usług zagwarantowanych kontraktem z NFZ świadczonych przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Res-Med 40” działający od 2001 roku znajdują się: podstawowe badania laboratoryjne i diagnostyczne, profilaktyczne programy zdrowotne, wizyty lekarskie i domowe, możliwość skorzystania ze specjalistycznej opieki lekarzy ginekologów i usług rehabilitacyjnych. Poza bezpłatnymi poradami lekarskimi placówka umożliwia odpłatne porady lekarskie lekarza kardiologa, lekarza neurologa, dietetyka czy przeprowadzenia badań USG. Pozostałe przychodnie zdrowia zapewniają pełny zakres świadczeń medycznych.

.4.6. Bezpieczeństwo

Zadania z zakresu porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, reguluje ustawa o samorządzie gminnym, która traktuje jako zadania własne gminy. Do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego zobowiązane są wszystkie organy władzy i administracji państwowej, szczególnie takie instytucje jak np. Policja i Straż Pożarna.

Na terenie Gminy znajduje się Komisariat Policji w Michałowicach, z siedzibą w Regułach, oraz jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowej Wsi. Co roku władze Gminy zabezpieczają w budżecie środki przeznaczone na poprawę efektywności działania wyżej wymienionych służb. Zabezpieczone środki są przeznaczone na służby patrolowo – interwencyjne, gotowość bojową, zakupy sprzętu, wyszkolenie i prowadzenie remontów. Jednostka OSP w Nowej Wsi wchodząca w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego dodatkowo jest dotowana z budżetu Państwa.

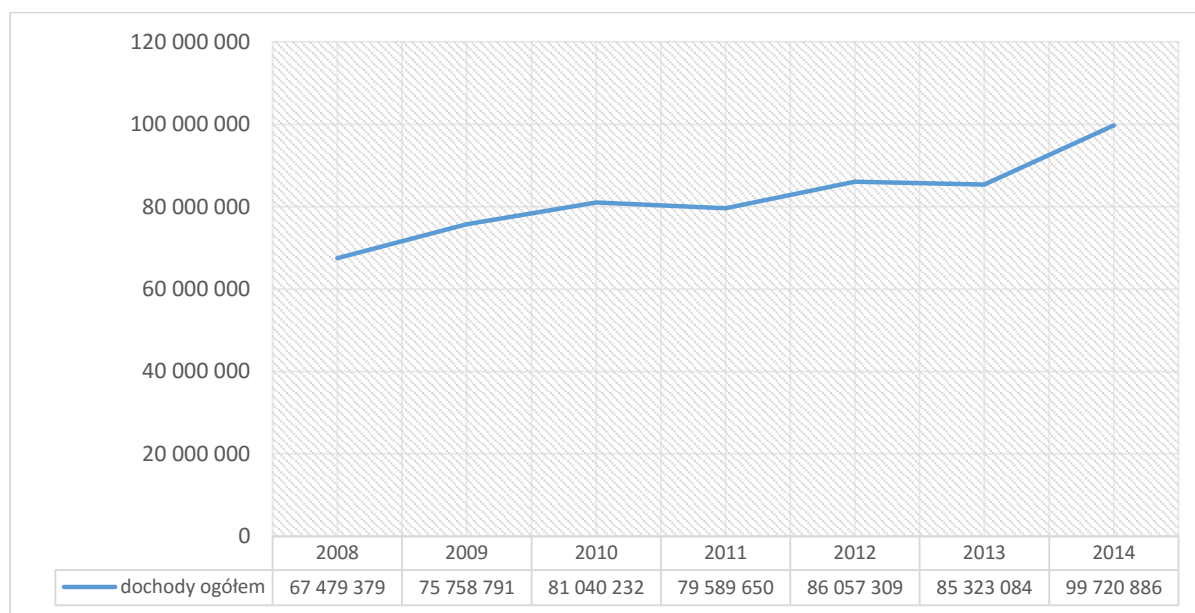
4.5 Opis modelu zarządzania i finansów

Odpowiednie zarządzanie budżetem jest kluczowym czynnikiem decydującym o tempie rozwoju Gminy. W nadchodzącej perspektywie unijnej na lata 2014-2020 zdecydowana większość dotowanych projektów będzie wymagała wniesienia wkładu własnego (min. 20%). Możliwość skorzystania z finansowania zewnętrznego będzie zależała więc m.in. od możliwości Gminy do ich absorpcji. Głównym celem poniższej analizy budżetu Gminy Michałowice jest zbadanie możliwości finansowania projektów zarówno ze środków własnych, jak i z zewnętrznych.

4.5.1 Struktura dochodów

Dochody budżetu Gminy Michałowice w latach 2008-2014 wykazywały tendencję wzrostową. W 2014 roku ukształtowały się na poziomie 99 720 886 zł. Analizując cały okres 2008-2014, należy zauważyć, że dochody Gminy wzrosły o prawie 48%. Proces kształtowania się dochodów Gminy pokazuje poniższy wykres.

Wykres 18. Dochody ogólne Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Dochody wszystkich jednostek samorządu terytorialnego można podzielić na dochody własne, subwencję ogólną oraz dotacje celowe z budżetu państwa.

W przypadku dwóch ostatnich pozycji Gmina ma stosunkowo niewielki wpływ na ich wysokość, ponieważ z tych źródeł finansowane są zadania celowe m.in. oświata, na którą przyznawane są środki w zależności od liczby uczniów.

Z punktu widzenia stabilności budżetu Gminy największe znaczenie ma wysokość dochodów własnych, na których wysokość gmina ma możliwość oddziaływania. Wzrostowi dochodów własnych sprzyja m.in.

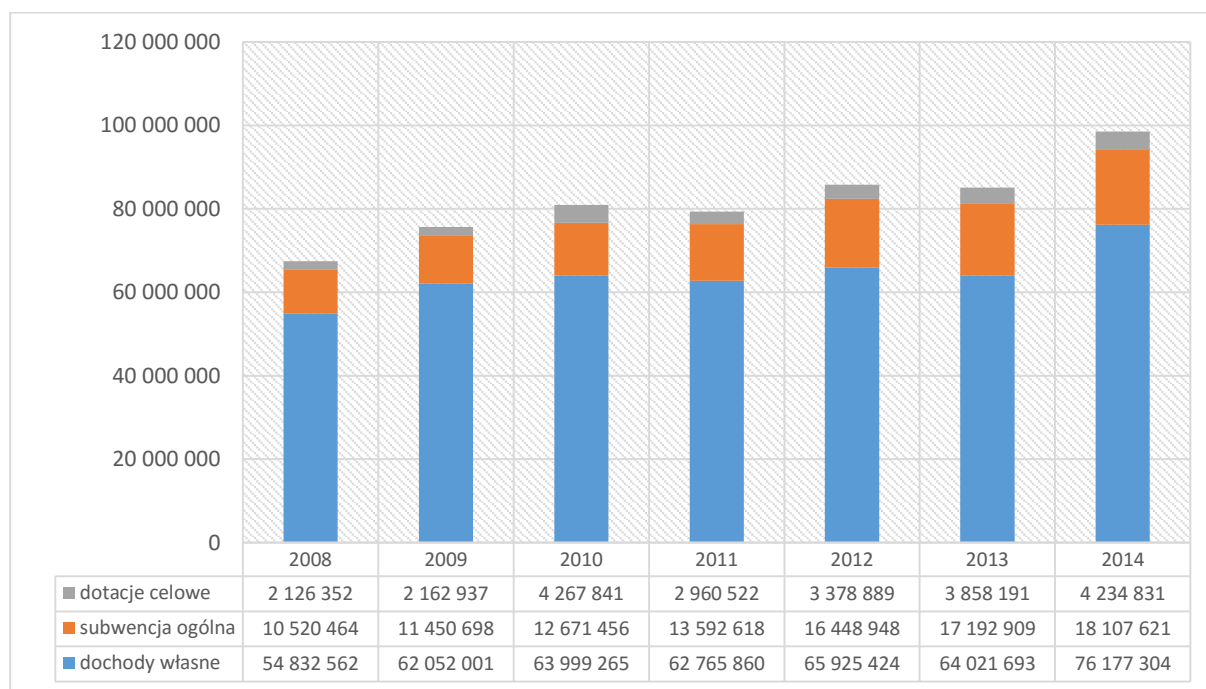

wzrost lokalnej bazy ekonomicznej, który możliwy jest do osiągnięcia m.in. w wyniku prowadzenia polityki proinwestycyjnej. Dochody własne są także istotne z punktu widzenia rozwoju Gminy. Zwiększenie tych środków daje możliwość wypracowania nadwyżki finansowej, która może zostać przeznaczona na zadania inwestycyjne.

Poniższy wykres przedstawia strukturę dochodów Gminy Michałowice w latach 2008-2014.

Wykres 19. Struktura dochodów Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]

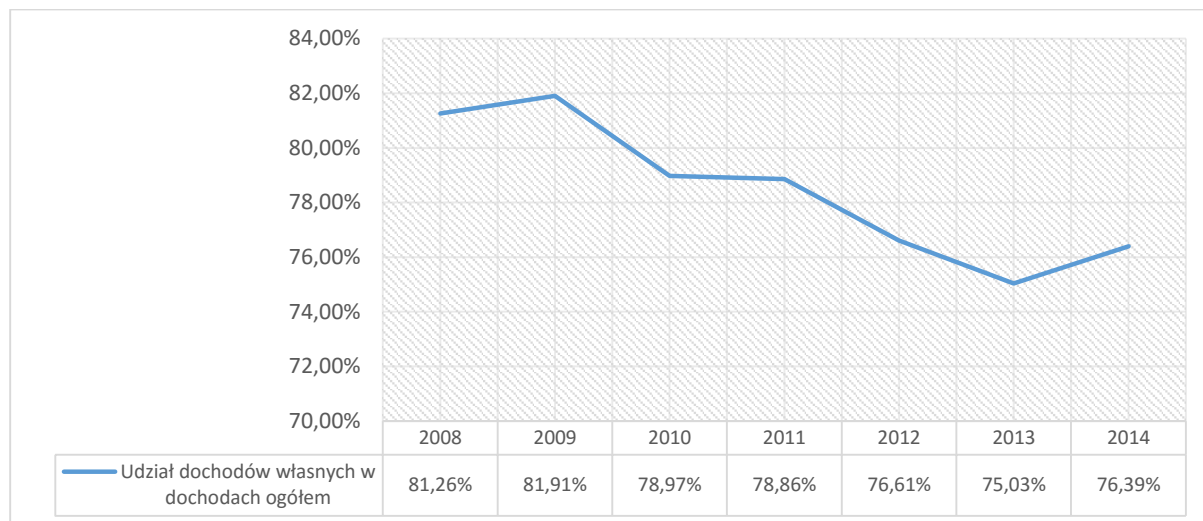
Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Jak wskazuje powyższy wykres największą część dochodów Gminy stanowią dochody własne. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem jest podstawowym wskaźnikiem określającym poziom samodzielności finansowej Gminy. W Gminie Michałowice na przestrzeni lat 2008-2014 odnotowywany jest spadek wartości wskaźnika. Mimo niekorzystnej tendencji udział dochodów własnych w dochodach ogółem utrzymuje się wciąż na bardzo wysokim poziomie (ok. 80%), który wskazuje na możliwość realizowania wielu zadań własnych i przedsięwzięć inwestycyjnych ze środków własnych.

Proces kształtowania się udziału dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Michałowice w latach 2008-2014 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 20. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Michałowice w latach 2008-2014

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS - Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

W poniższej tabeli wyszczególniono rodzaje dochodów własnych oraz ich kwoty wpływów na przestrzeni lat 2008-2014.

Tabela 19. Poszczególne kategorie dochodów własnych Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]

Rodzaj dochodów własnych	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podatek rolny	282 327	249 613	167 316	172 342	178 635	177 155	154 595
Podatek leśny	4 703	5 013	4 375	4 781	5 985	5 860	5 321
Podatek od nieruchomości	7 174 982	9 643 244	10 356 649	10 988 887	11 483 279	12 927 522	13 437 082
Podatek od środków transportu	282 744	362 918	279 818	296 309	279 706	302 420	362 910
Opłaty skarbowe	48 605	58 453	49 983	61 027	48 912	39 134	36 019
Podatek od czynności cywilnoprawnych	3 053 530	1 847 273	1 440 301	1 283 017	1 607 268	1 380 683	1 912 721
Dochody z majątku	626 626	1 002 978	658 971	698 216	838 652	928 897	3 326 130
Podatek od osób fizycznych	35 282 929	35 508 316	35 438 762	36 010 319	37 602 201	38 453 304	39 690 913
Podatek od osób prawnych	1 705 713	1 420 797	1 104 024	1 161 366	1 152 133	1 073 131	1 718 537
Razem	54 832 562	62 052 001	63 999 265	62 765 860	65 925 424	64 021 693	76 177 304

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

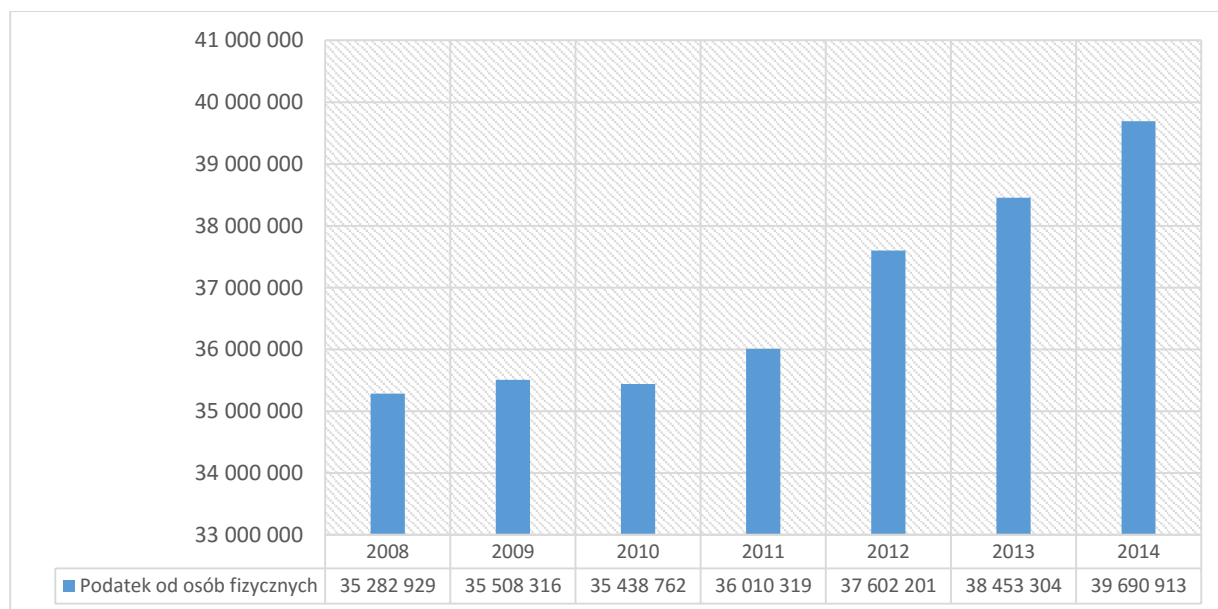

Jak wskazuje powyższa tabela do najważniejszych źródeł dochodów własnych Gminy Michałowice należą:

- podatek od osób fizycznych, stanowiący w 2014 roku ponad 52% dochodów własnych,
- podatek od nieruchomości, stanowiący w 2014 roku prawie 18% dochodów własnych.

Wpływ z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) jest najważniejszym źródłem dochodów własnych Gminy Michałowice. W 2014 roku wpływ ten wyniósł 39 690 913 zł, co oznacza wzrost o ponad 4 miliony złotych w porównaniu do 2008 roku. Dochód z podatku dochodowego od osób fizycznych rośnie systematycznie od 2010 roku, co pokazuje poniższy wykres. Utrzymanie wzrostowej tendencji wpływu z podatku od osób fizycznych (PIT) jest szczególnie istotne, gdyż podatek ten jest bardziej stabilnym źródłem dochodu niż podatek od osób prawnych (CIT), który w sposób bardziej znaczący jest podatny na niekorzystne zmiany gospodarcze.

Wykres 21. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) w latach 2008-2014 [PLN]

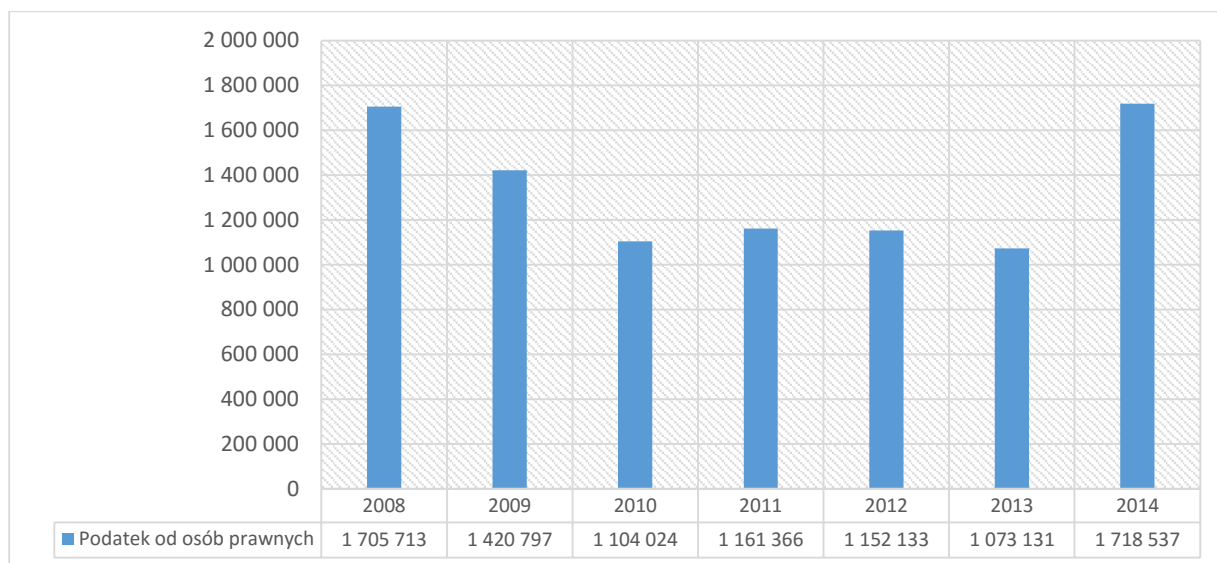

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Wpływy do budżetu Gminy z tytułu podatku od osób prawnych (CIT), w przeciwieństwie do wpływów z tytułu podatku od osób fizycznych (PIT), nie odgrywają znaczącej roli. W latach 2008-2014 poziom wpływów z tego tytułu wahał się od 1 mln do 2 mln zł, osiągając w 2014 roku poziom 1 718 537 zł, co stanowiło zaledwie 1,7% całego budżetu Gminy.

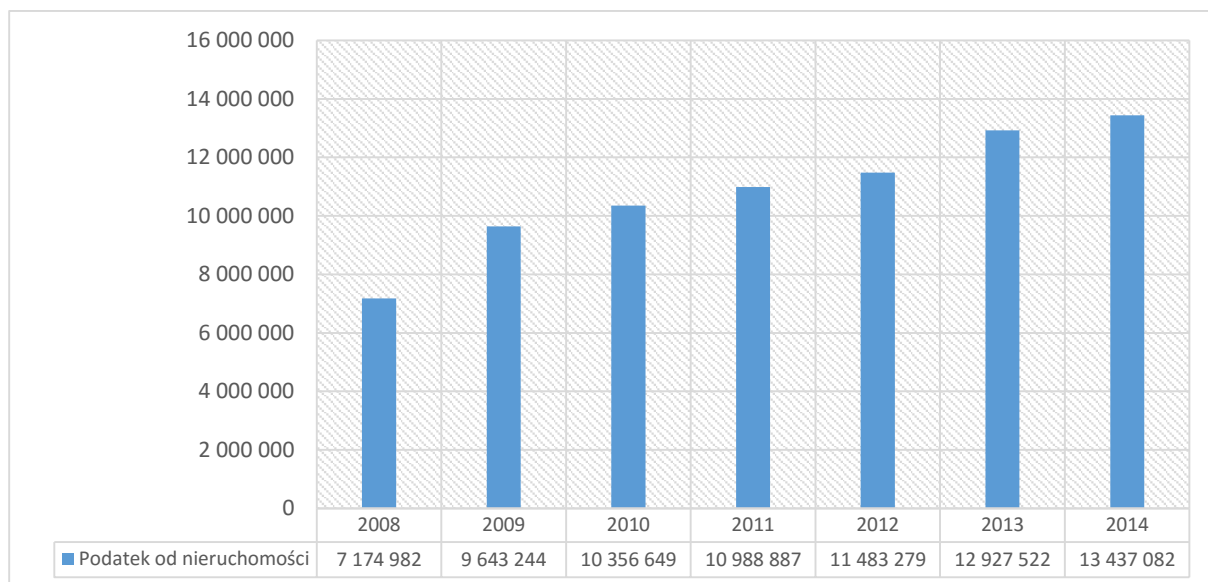
Wykres 22. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Podatek od nieruchomości jest dla Gminy Michałowice największym wpływem z opłat lokalnych oraz, obok podatku PIT, najważniejszym źródłem dochodów. Wpływ z tytułu tego podatku rósł systematycznie od 2008 roku, osiągając w 2014 roku wartość 13 437 082 zł, co zaprezentowane zostało na poniższym wykresie.

Wykres 23. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku od nieruchomości w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

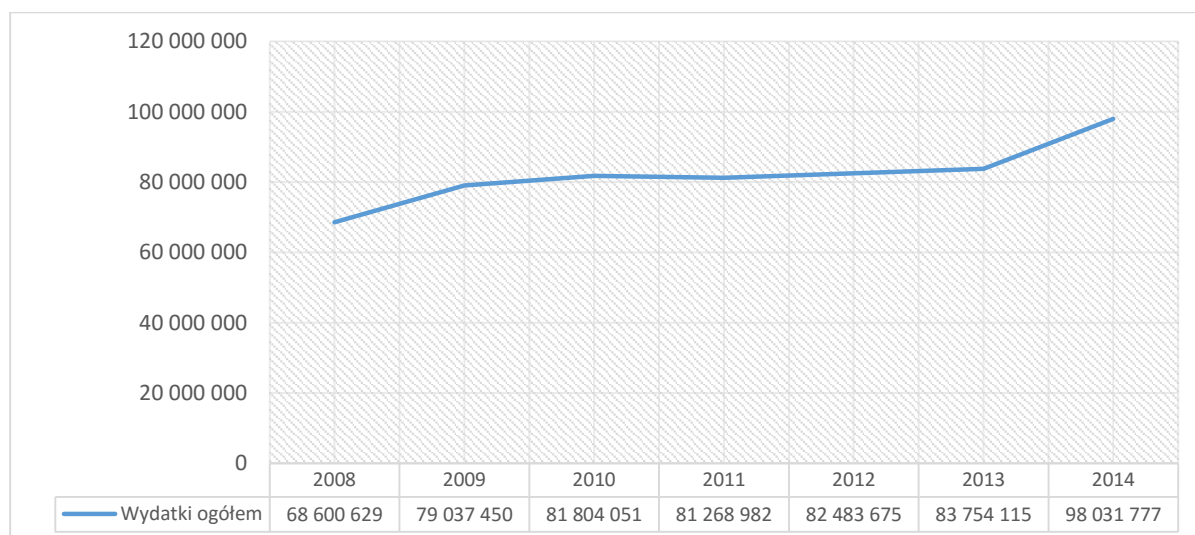
Wysoki procentowy udział dochodów własnych w dochodach całkowitych ma bezpośrednie przełożenie na dużą samodzielność finansową Gminy. Efektywne zarządzanie budżetem Gminy sprawiło, że Gmina Michałowice jest w stanie finansować większą część projektów inwestycyjnych z środków własnych. W 2014 roku zadłużenie Gminy Michałowice wynosiło 20,6% całego budżetu.⁷

4.5.2 Struktura wydatków

W latach 2008-2014 wydatki Gminy Michałowice wykazywały tendencję wzrostową. Na przestrzeni 7 lat wydatki Gminy wzrosły o prawie 43%, osiągając w 2014 roku wartość 98 031 777 zł.

Proces kształtowania się wydatków Gminy Michałowice na przestrzeni lat 2008-2014 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 24. Wydatki Gminy Michałowice w latach 2008-2014

Źródło: Opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego można podzielić na :

- wydatki bieżące, dotyczące głównie zadań obowiązkowych i bieżącego świadczenia usług użyteczności publicznej,
- wydatki majątkowe, przeznaczone głównie na inwestycje.

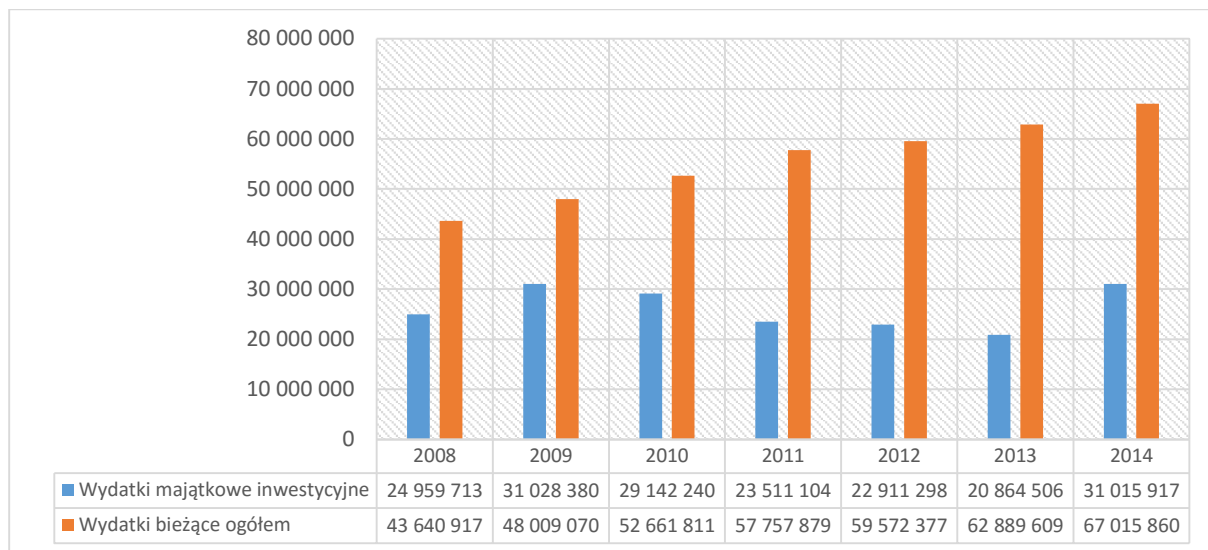
W Gminie Michałowice poziom wydatków bieżących stale rośnie. Na przestrzeni lat 2008-2014 wartość tego wskaźnika wzrosła o prawie 54%, co w znacznej mierze spowodowane było rosnącymi potrzebami bieżącymi. Natomiast jeżeli chodzi o poziom wydatków inwestycyjnych, to na przestrzeni analizowanego okresu odnotowano wahania wartości wskaźnika. W tym okresie poziom wydatków inwestycyjnych się od 20 mln zł do 32 mln zł.

Strukturę wydatków w Gminie Michałowice w latach 2008-2014 przedstawia poniższy wykres.

⁷ Sprawozdania budżetowe JST udostępniane przez Ministerstwo Finansów RP

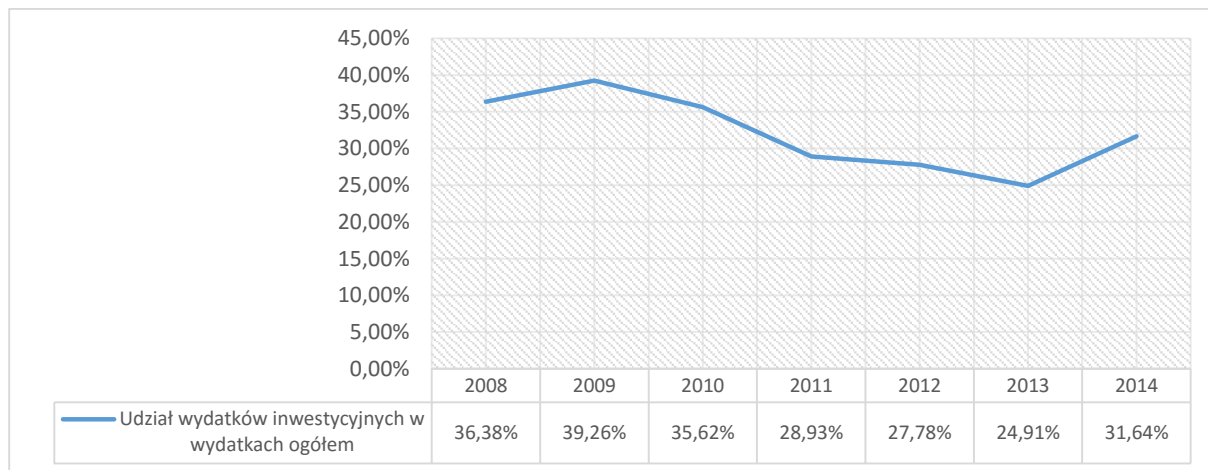
Wykres 25. Struktura wydatków Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Istotnym elementem diagnozy budżetu jednostek samorządu terytorialnego jest udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, mówiący o potencjale inwestycyjnym Gminy. W Gminie Michałowice wskaźnik ten w latach 2008-2014 kształtował się w następujący sposób:

Wykres 26. Procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Michałowice w latach 2008-2014

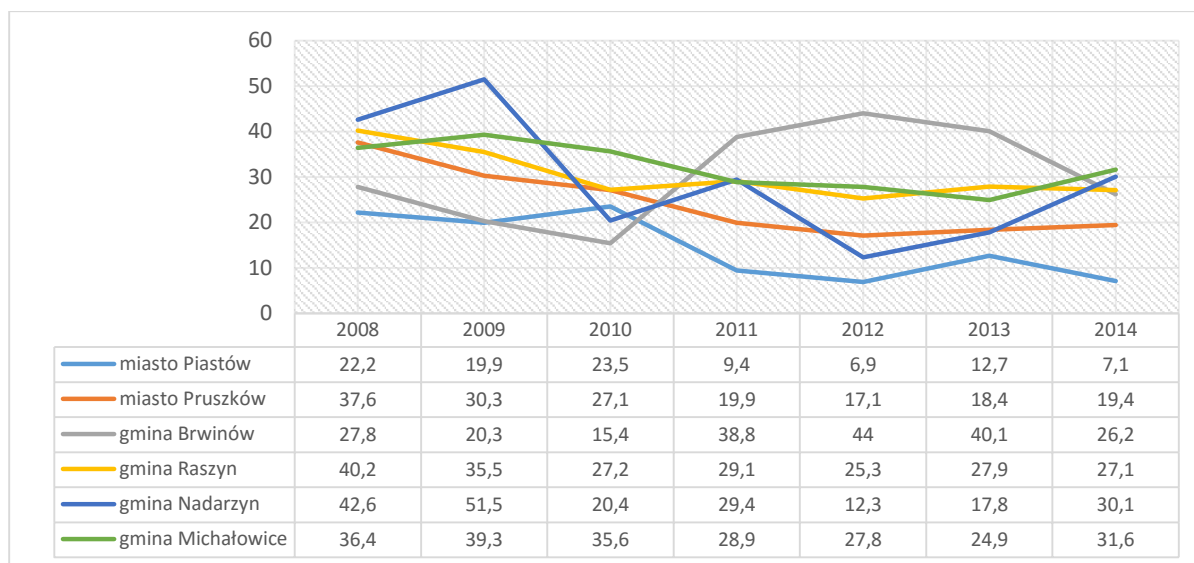
Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Mimo malejącego procentowego udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gmina Michałowice charakteryzuje się dużym potencjałem inwestycyjnym oraz wysokim tempem rozwoju. W 2014 roku Gmina Michałowice wykazywała najwyższy poziom wskaźnika spośród wszystkich gmin powiatu pruszkowskiego.

Wykres 27. Procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach powiatu pruszkowskiego w latach 2008-2014 [%]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

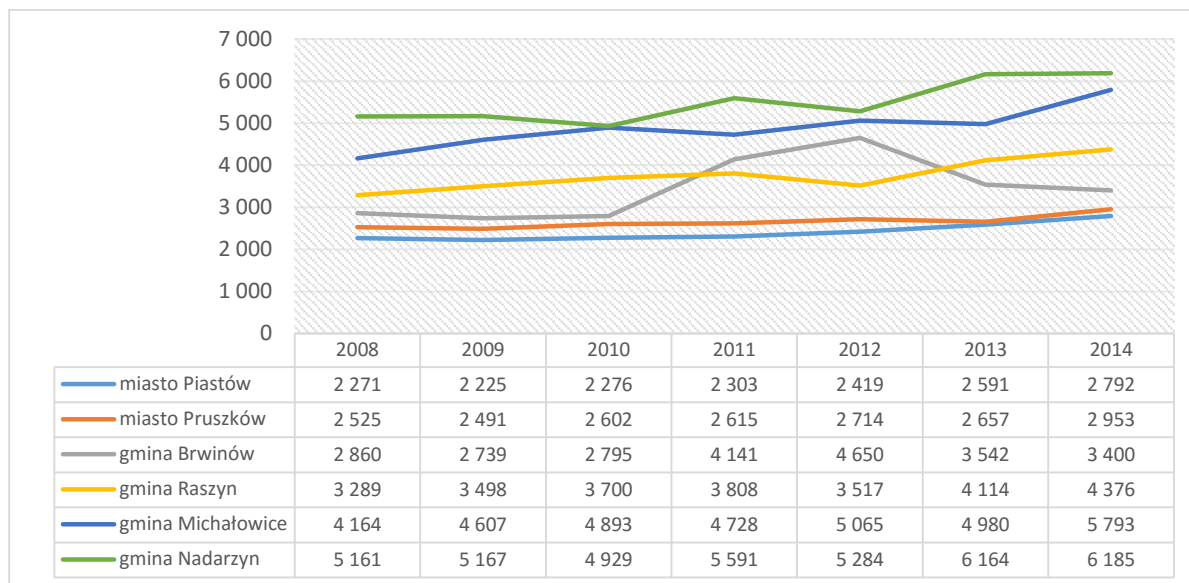
4.5.3 Porównania subregionalne

Niezwykle istotnym elementem analizy sfery finansowej jest odniesienie kondycji finansowej Gminy do sytuacji innych jednostek samorządu terytorialnego. Dla uzyskania obiektywnej oceny, budżet Gminy Michałowice zestawiono z pozostałymi gminami powiatu pruszkowskiego. Aby uzyskać porównywalne wyniki dla każdej jednostki samorządu terytorialnego wykorzystano wskaźniki *per capita*, które niwelują różnice związane z różną liczbą mieszkańców w poszczególnych gminach.

Na poniższym wykresie porównano dochody budżetowe wszystkich gmin powiatu pruszkowskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2008-2014. Z poniższego zestawienia wynika, że w Gminie Michałowice odnotowano jedną z najwyższych wartości tego wskaźnika, wynoszącą 5 793 zł na osobę. Wyższą wartość wskaźnika odnotowano jedynie w Gminie Nadarzyn, gdzie na jednego mieszkańca przypada 6 185 zł. Warto także zauważyć fakt, że na przestrzeni lat 2008-2014 dochody budżetowe na 1 mieszkańca w Gminie Michałowice wzrosły o ponad 39%. Jest to najwyższa dynamika wzrostu spośród wszystkich analizowanych gmin powiatu pruszkowskiego.

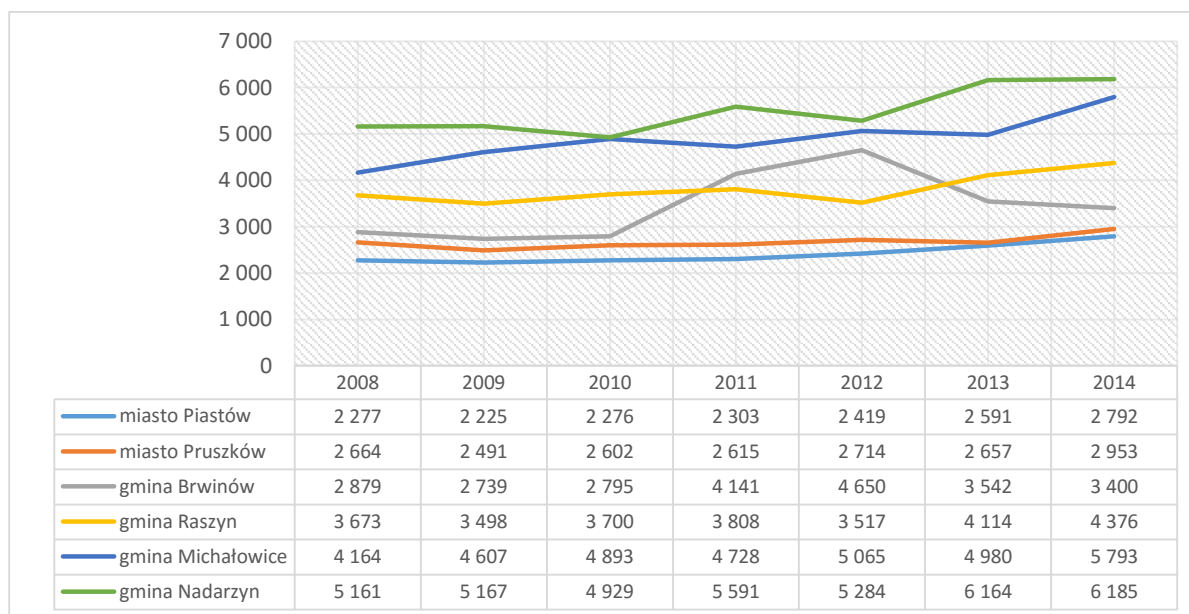
Wykres 28. Dochody budżetowe gmin powiatu pruszkowskiego na 1 mieszkańca w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

Wykres nr 29 przedstawia wydatki poszczególnych gmin w ujęciu *per capita*. W 2014 roku wydatki Gminy Michałowice na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 5 695 zł i były o 3 076 zł wyższe niż wartość wskaźnika odnotowana dla miasta Piastów. Co więcej na przestrzeni 7 lat wydatki *per capita* w Gminie Michałowice wzrosły o prawie 35%, co stanowi najwyższą wartość wśród wszystkich analizowanych jednostek samorządu terytorialnego. Wysoki poziom wydatków *per capita* oraz wysoka dynamika wzrostu wskaźnika w Michałowicach świadczy o wysokim potencjale inwestycyjnym Gminy.

Wykres 29. Wydatki na 1 mieszkańca gmin powiatu pruszkowskiego w latach 2008-2014 [PLN]

Źródło: opracowanie Contract Consulting na podstawie danych GUS – Dochody i wydatki jednostek samorządów terytorialnych

5. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi zarządzania strategicznego, które jest zestawieniem silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń analizowanego obszaru, czyli:

S strengths (mocne strony)

czynniki wewnętrzne wpływające pozytywnie na rozwój Gminy, tworzące podstawy jej przyszłego rozwoju, wyróżniające Gminę w otoczeniu, podnoszące jej konkurencyjność i atrakcyjność w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,

W weaknesses (słabe strony)

czynniki wewnętrzne wpływające negatywnie na rozwój Gminy, utrudniające jej rozwój i realizację zamierzeń, obniżające rangę Gminy w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,

O opportunities (szanse)

czynniki zewnętrzne sprzyjające Gminie w osiąganiu wyznaczonych celów rozwojowych, umożliwiające eliminowanie słabości oraz podejmowanie nowych kierunków rozwoju,

T threats (zagrożenia)

czynniki zewnętrzne przeszkadzające Gminie w osiąganiu wyznaczonych celów rozwojowych, uniemożliwiające niwelowanie słabości, blokujące podejmowanie działania.

Celem analizy SWOT dla Gminy Michałowice jest identyfikacja czynników, które definiują aktualną sytuację Gminy, a także wskazują najlepsze rozwiązania, kierunki działań do osiągnięcia celów przy minimalizacji zagrożeń, ograniczaniu słabych stron oraz wykorzystaniu szans i mocnych stron.

Analizą SWOT objęto 5 najważniejszych aspektów działalności Gminy Michałowice:

- sferę demograficzną,
- sferę ekonomiczno-gospodarczą,
- sferę infrastruktury technicznej,
- sferę społeczną,
- sferę budżetowo-finansową.

Tabela 20. Analiza SWOT – Sfera demograficzna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Systematyczny wzrost liczby mieszkańców Gminy w latach 2007-2014 • Wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu do wskaźników ogólnopolskich i wojewódzkich • Dodatni poziom salda migracji w ruchu wewnętrznym • Wysoki poziom salda migracji na 1000 osób w porównaniu do wskaźników ogólnopolskich, wojewódzkich i powiatowych • Wysoki standard życia mieszkańców • Rosnąca liczba mieszkańców przekłada się na rosnący zasób pracy	• Systematyczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności • Wyższy wskaźnik obciążenia demograficznego w porównaniu do wskaźników ogólnopolskich, wojewódzkich i powiatowych • Systematyczny wzrost wskaźnika demograficznej starości w latach 2009-2014 • Niska wartość wskaźnika urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w porównaniu do wskaźników ogólnopolskich, wojewódzkich i powiatowych • Malejąca tendencja wartości salda migracji w latach 2010-2014 • Znaczne wahania przyrostu naturalnego • Brak danych dotyczących faktycznej liczby mieszkańców
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Optymistyczne prognozy wzrostu liczby mieszkańców dla powiatu pruszkowskiego • Wzrost liczby zameldowanych mieszkańców jako dodatkowe źródło dochodów Gminy • Rozwój społeczno-gospodarczy będzie wpływał na wzrost liczby mieszkańców	• Brak odpowiedniej polityki prorodzinnej Państwa • Zmiany trendu demograficznego spowodowane pogorszeniem się sytuacji gospodarczej w kraju • Pojawienie się zjawiska migracji osób młodych do bardziej rozwiniętych części aglomeracji warszawskiej • Wysokie ceny gruntów uniemożliwiają młodym ludziom osiedlanie się na tym terenie • Konieczność zabezpieczenia opieki nad coraz liczniejszą populacją osób starszych

Źródło: opracowanie Contract Consulting

Tabela 21. Analiza SWOT – Sfera ekonomiczno-gospodarcza

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Zmniejszająca się liczba zarejestrowanych bezrobotnych w latach 2013-2014 • Niski poziom bezrobocia na terenie Gminy • Pozytywny trend stosunku liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym • Systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych • Znaczny potencjał inwestycyjny Gminy związany z bardzo dobrym położeniem komunikacyjnym • Dostęp do dużego rynku zbytu - aglomeracji warszawskiej • Potencjał turystyczno-rekreacyjny Gminy	• Słabo rozwinięty lokalny rynek gospodarczy • Niewykorzystany potencjał turystyczny Gminy • Niewykorzystany potencjał środowiska naturalnego zwiększający poziom rozwoju gospodarczego w Gminie • Skupienie rynku pracy w Warszawie • Brak punktów doradztwa biznesowego w Gminie • Brak zdefiniowanego produktu turystycznego • Brak zachęt dla przedsiębiorców i inwestorów
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Dostępność środków unijnych dla przedsiębiorców i pobudzenie inwestycji na terenie Gminy • Rozwój turystyki może przyczynić się do przekształcenia Gminy w miejsce atrakcyjnie turystycznie dla mieszkańców	• Szybki i dynamiczny rozwój innych części aglomeracji warszawskiej i realizacja znaczących inwestycji w innych częściach metropolii • Skupienie się w zbliżającej perspektywie unijnej na <i>miękkich</i> projektach niewpływających na faktyczny rozwój Gminy • Zbyt dobra sytuacja finansowa Gminy ogranicza pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania • Plany zmiany podziału terytorialnego Polski - utworzenie nowego województwa warszawskiego

Źródło: opracowanie własne

Tabela 22. Analiza SWOT – infrastruktura techniczna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Bardzo dobre powiązania komunikacyjno-drogowe i kolejowe – z m.st. Warszawa • Wysoki udział dróg o nawierzchniach twardych w całkowitej długości sieci drogowej w Gminie • Dostępność terenów zielonych i obszarów otwartych • Wysoki wskaźnik pokrycia obszaru Gminy siecią wodociągową, gazową i kanalizacyjną. • Ograniczenie skali nielegalnych wysypisk śmieci • Dobry stan zasobów mieszkalnych – dominacja niskiej zabudowy • Wystarczające połączenia komunikacyjne z sąsiednimi Gminami • Efektywna gospodarka odpadami • Wykorzystywanie na terenie Gminy alternatywnych źródeł energii	• Niezadowalający standard podróżowania środkami komunikacji publicznej • Przeciążenie ruchem samochodowym dróg na terenie Gminy • Uzależnienie sieci kanalizacyjnej od gmin sąsiednich – brak własnej oczyszczalni ścieków • Brak miejsc parkingowych przy stacjach Warszawskiej Kolei Dojazdowej • Brak bezpiecznych przejść oraz przejazdów przez tory kolejowe • Brak porozumienia z pozostałymi Gminami na trasie kolejki WKD w ramach wspólnego biletu • Brak faktycznego Centrum Gminy • Niewystarczająca liczba dróg rowerowych • Brak sieci centralnego ogrzewania – zaopatrzenie w ciepło odbywa się głównie poprzez przydomowe i przyzakładowe kotłownie • Nadmierny hałas związany ze wzmożonym ruchem samochodowym oraz lotniczym • Rosnące zanieczyszczenie środowiska
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Budowa dróg o charakterze ponadgminnym • Możliwość wykorzystania innowacyjnych technologii do budowy i modernizacji infrastruktury technicznej	• Zwiększająca się liczba mieszkańców wymaga stałego rozbudowywania infrastruktury technicznej • Zwiększające się zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego wyższego szczebla, co może uniemożliwić realizację nowych inwestycji

Źródło: opracowanie Contract Consulting

Tabela 23. Analiza SWOT – infrastruktura i sfera społeczna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dobry poziom infrastruktury sportowo-rekreacyjnej • Dobrze działająca sieć świetlic • Wystarczająca liczba placówek oświatowych, zabezpieczająca aktualne potrzeby • Dobry poziom wyposażenia placówek oświatowych • Dobrze wykwalifikowana kadra pedagogiczna • Nieustanne podnoszenie kwalifikacji kadry dydaktycznej • Dobra oferta zajęć pozalekcyjnych • Zorganizowany dowóz dzieci do szkół • Brak dwuzmianowego systemu lekcyjnego w placówkach oświatowych • Sprawnie działający Ośrodek Pomocy Społecznej • Szeroki zakres prowadzonych działań profilaktycznych • Gmina zapewnia bezpłatne wsparcie specjalistyczne • Zwiększająca się liczba czytelników gminnych bibliotek • Duża liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych na terenie Gminy	• Niewystarczająca liczba publicznych przedszkoli • Nie wszystkie placówki oświatowe działające na terenie Gminy dostosowane są do potrzeb dzieci niepełnosprawnych • Brak wyspecjalizowanego obiektu sportowo-rekreacyjnego • Niewystarczający zasób mieszkań komunalnych • Nasilające się problemy w rodzinach
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Możliwość korzystania ze środków unijnych w celu realizacji programów przeciwdziałania m.in. wykluczeniu społecznemu, alkoholizmowi • Możliwości korzystania ze środków unijnych w celu podnoszenia jakości kształcenia, szczególnie z nastawieniem na rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz zwiększenie stopnia wykorzystania przez szkoły i placówki systemu oświaty technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w procesie nauczania	• Wzrastająca liczba mieszkańców spowoduje konieczność budowy nowych placówek oświatowych • Zagrożenie szybkim przenoszeniem się zachowań i zjawisk patologicznych ze środowiska wielkomiejskiego – alkoholizm, przemoc w rodzinie itp. • Zwiększenie liczby osób starszych i chorych oczekujących pomocy geriatrycznej i całodobowej opieki

Źródło: opracowanie własne

Tabela 24. Analiza SWOT – Model zarządzania i finansów

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Duża dynamika wzrostu dochodów na jednego mieszkańca w porównaniu z innymi gminami powiatu pruszkowskiego • Odpowiednio wykwalifikowana kadra Urzędu Gminy • Najwyższy procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, świadczący o wysokim tempie rozwoju • Wzrost dochodów ogółem i dochodów własnych • Wysoki procentowy udział dochodów własnych w dochodach ogółem, świadczący o wysokiej samodzielności finansowej Gminy • Wzrastająca skuteczność w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych • Wzrost dochodów z tytułu podatku od nieruchomości oraz podatku dochodowego od osób fizycznych potwierdzający atrakcyjność Gminy jako miejsca zamieszkania • Wzmoczona współpraca Gminy Michałowice z pobliskimi samorządami	• Niski poziom dochodów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych, wynikający z systemowych rozwiązań – przedsiębiorcy prowadzący działalność na terenie Gminy mają zarejestrowaną działalność poza jej granicami • Dobra sytuacja finansowa Gminy często ogranicza możliwość pozyskania funduszy zewnętrznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Uzyskanie przez Gminę środków pomocowych na zaplanowane inwestycje i zadania • Wzrost rozwoju gospodarczego kraju	• Duży wzrost inflacji powodujący zwiększenie się nakładów inwestycyjnych – wzrost cen nabywanych towarów i usług • Przerzucanie na gminy coraz większej odpowiedzialności za prowadzone działania przy braku wymaganej pomocy finansowej • Zniesienie meldunku skutkujące trudnością w zidentyfikowaniu miejsca zamieszkania – wzrost liczby mieszkańców niepłacących podatku od osób fizycznych (PIT) na rzecz Gminy • Negatywne zmiany systemowe poprzez zmniejszenie przekazywanego procentu od podatku PIT do gmin • Wzrost zadłużenia państwa

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

6. Badania ankietowe mieszkańców

W ramach opracowania Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku podjęte zostały działania mające na celu zdiagnozowanie opinii lokalnej społeczności na temat poziomu życia mieszkańców oraz potrzeb rozwoju różnych aspektów funkcjonowania Gminy. Diagnoza ta została przeprowadzona poprzez badania ankietowe w oparciu o przygotowany kwestionariusz.

6.1. Cel badania

Konieczność przeprowadzenia badania ankietowego mieszkańców wynika z następujących przesłanek:

- istotnym elementem identyfikacji mieszkańców z opracowaną Strategią jest jej znajomość i świadomość współuczestniczenia w jej powstawaniu
- w ostatecznym rozrachunku władze Gminy odgrywają rolę służebną w stosunku do lokalnej społeczności, dlatego powinny zwracać szczególną uwagę na oczekiwania oraz potrzeby mieszkańców. Dla efektywnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego istotne jest więc pozyskiwanie informacji, jak dotychczasowe działania osób odpowiedzialnych za zarządzanie Gminą są postrzegane przez mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacje pozarządowe.

Badanie opinii mieszkańców Gminy Michałowice zostało przeprowadzone w celu uzupełnienia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, która jest podstawą sformułowania celów strategicznych i operacyjnych Gminy oraz odpowiadających im zadań realizacyjnych. Przedmiotem badania było dokonanie przez mieszkańców oceny dotychczasowego poziomu rozwoju Gminy Michałowice oraz zidentyfikowanie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie dalszego progresu.

6.2. Metoda i technika badawcza

Dla uzyskania jak najlepszego efektu badanie opinii mieszkańców miało charakter przekrojowy, wybrano metodę sondażową realizowaną przy zastosowaniu techniki badawczej w formie kwestionariusza ankiety. Specjalnie stworzony kwestionariusz ankiety zawierał zarówno pytania zamknięte, które pozwoliły na udzielenie szybkich odpowiedzi przez mieszkańców oraz na standaryzację zebranych informacji, jak i pytania otwarte, dzięki którym można uzyskać szerszą opinię na różne tematy.

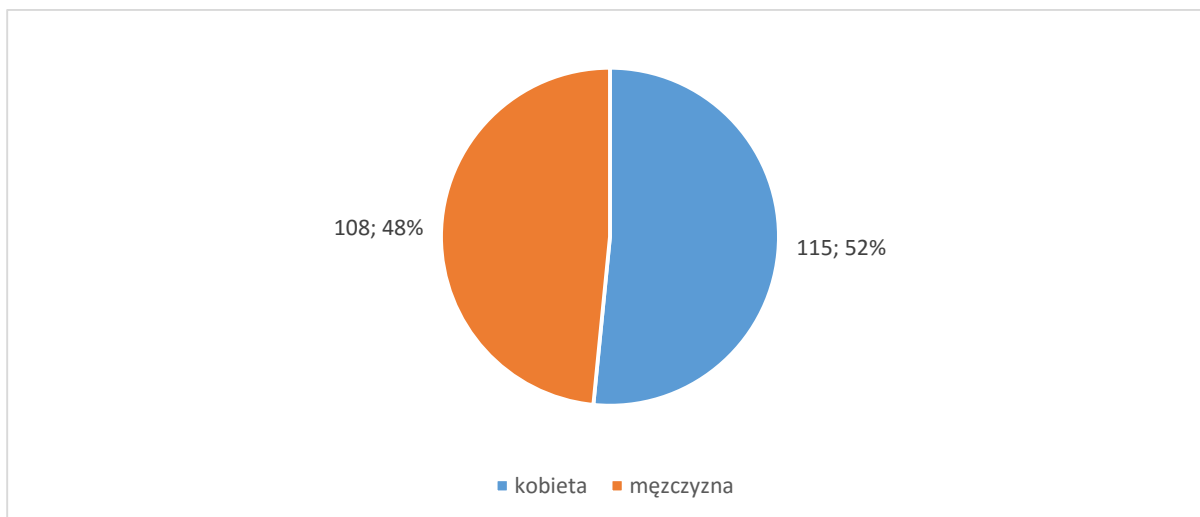
Wysiłki włożone w zebranie jak największej próby badawczej sprawiły, że wybrano dwa sposoby dystrybucji ankiet wśród mieszkańców: kwestionariusze ankiet zostały dołączone do wydania Biuletynu Informacyjnego Gminy Michałowice oraz zostały umieszczone na stronie internetowej Urzędu Gminy Michałowice.

6.3. Charakterystyka i dobór próby

W ramach badania zebrano 224 ankiety, w tym 94 ankiet uzyskanych drogą elektroniczną. Respondenci stanowią losową próbę badawczą. Należy zauważyć, że w wielu przypadkach respondenci nie odpowiadali na wszystkie pytania zawarte w kwestionariuszu, dlatego przy analizie odpowiedzi na pytania zamknięte zaznaczono liczbę osób, które udzieliły odpowiedzi.

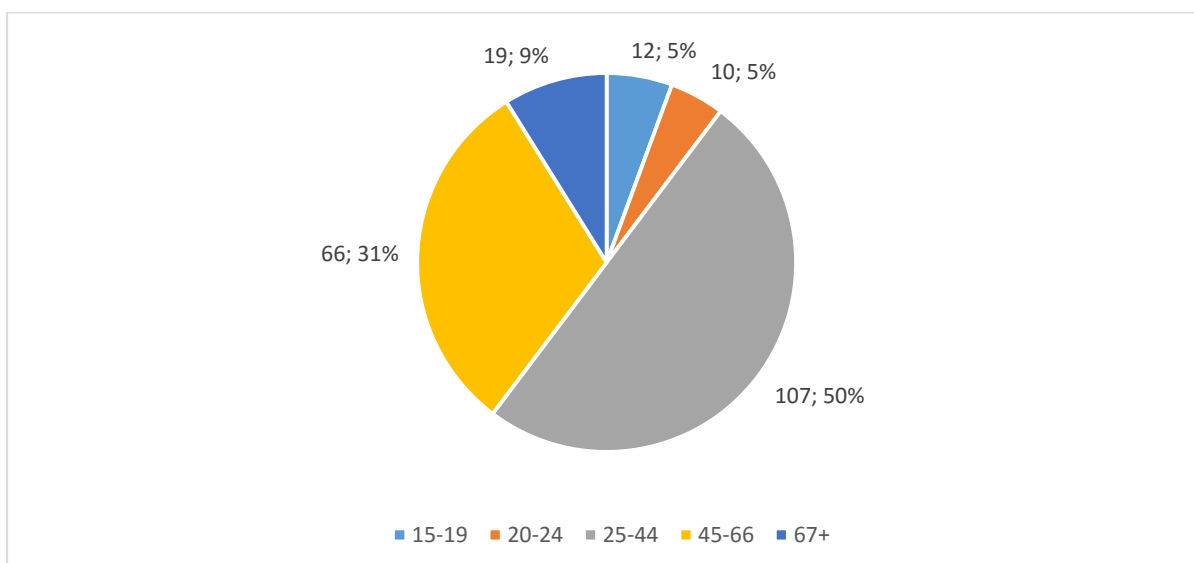
Wykres 30. Struktura respondentów ze względu na płeć [N=223]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Ankieta została wypełniona przez 115 kobiet oraz 108 mężczyzn. Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliła jedna osoba. Strukturę respondentów ze względu na płeć prezentuje poniższy wykres.

Wykres 31. Struktura respondentów ze względu na wiek [N=214]

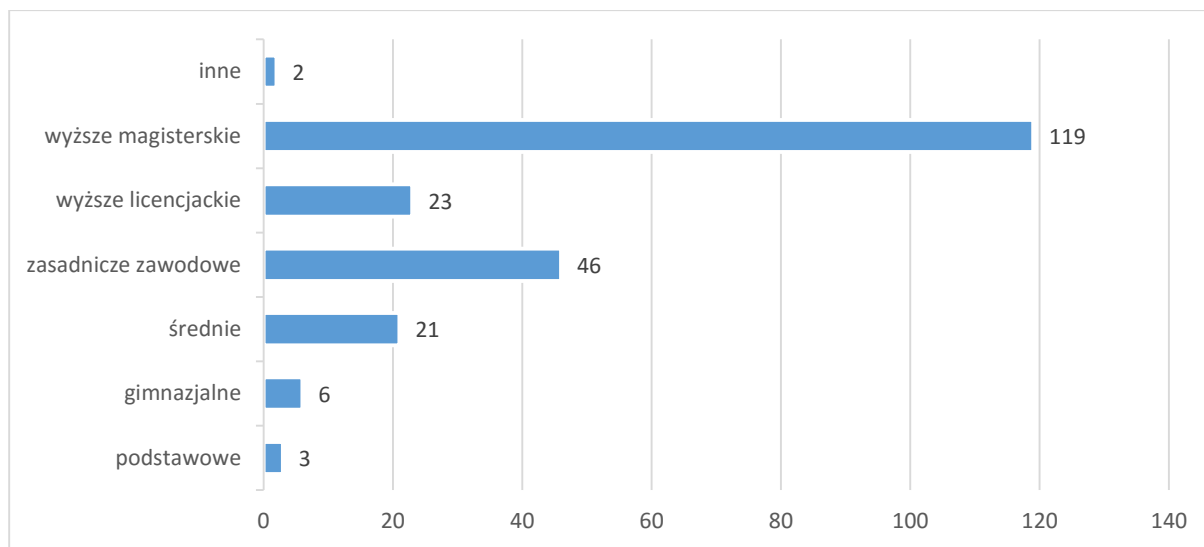
Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Badaniem zostali objęci mieszkańcy Gminy w grupach wiekowych: 15-19, 20-24, 25-44, 45-66 oraz 67+. Przyjęte grupy są charakterystyczne dla tego typu badań. Największą grupę respondentów stanowiły osoby w wieku od 25 do 44 lat. Osób tych było 107, czyli 50% ogółu ankietowanych. Najmniej liczną grupą były natomiast osoby w wieku od 20 do 24 lat. Przez tą grupę zostało wypełnionych jedynie 10 ankiet, co stanowiło 5% wszystkich odpowiedzi. Warto również zwrócić uwagę na to, że dziesięć osób nie wskazało odpowiedzi na to pytanie. Struktura respondentów została ukazana na poniższym wykresie.

Wykres 32. Struktura respondentów ze względu na poziom wykształcenia [N=220]

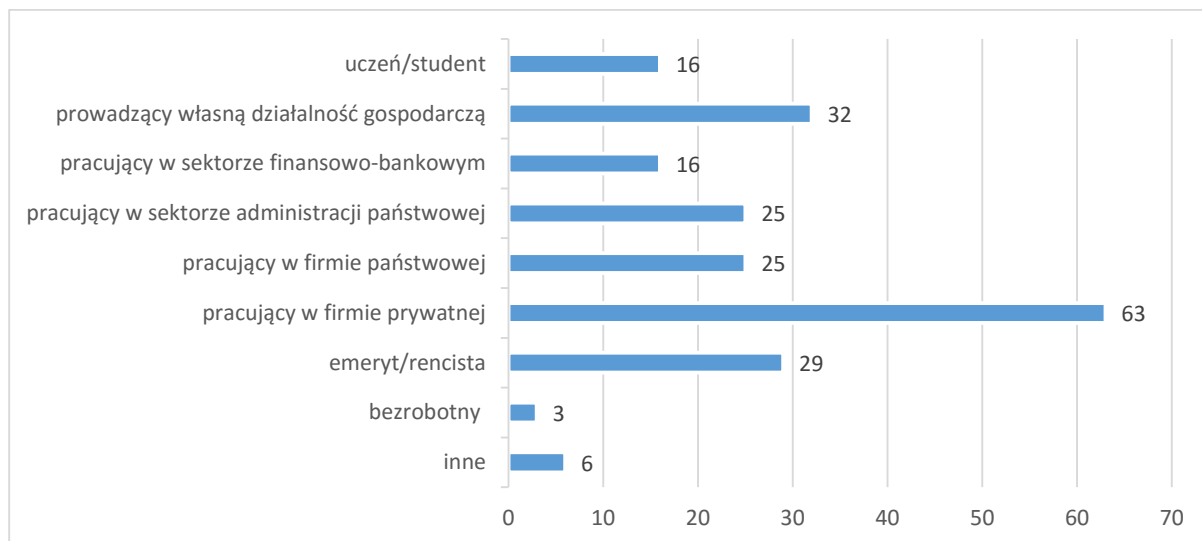

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Pod względem wykształcenia najliczniejszą grupą respondentów były osoby legitymujące się wykształceniem wyższym magisterskim. Liczba tych osób wyniosła 119, czyli 54% ogółu ankietowanych. Najmniej respondentów posiadało natomiast wykształcenie podstawowe. Taką odpowiedź udzieliły jedynie 3 osoby. 4 osoby nie wskazały swojego poziomu wykształcenia. Strukturę respondentów ze względu na wykształcenie zobrazowano na poniższym wykresie.

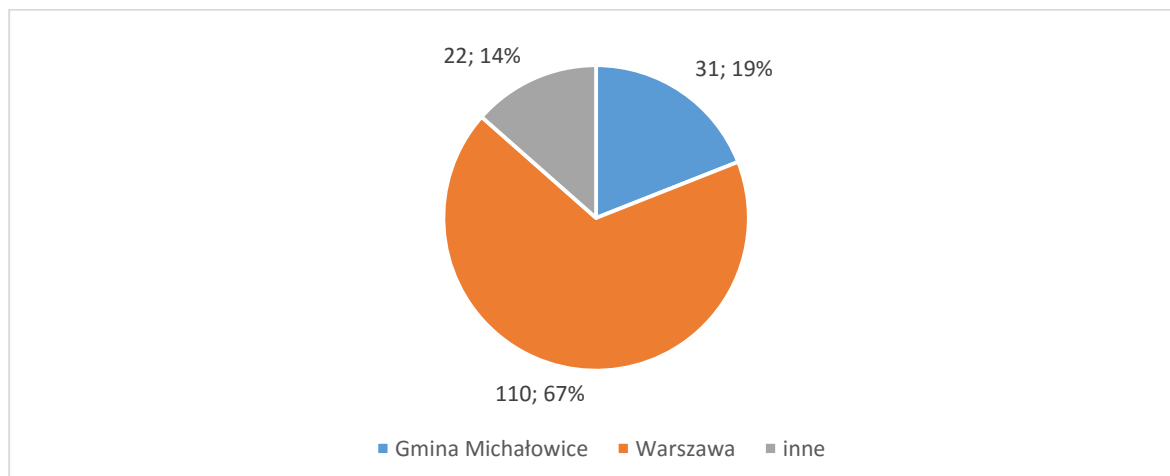
Wykres 33. Struktura respondentów ze względu na status społeczno-zawodowy [N=215]

Źródło: badania ankietowe mieszkańców.

Największą grupą respondentów były osoby pracujące w firmie prywatnej. Osób tych było 63, co stanowi 29% wszystkich ankietowanych. Natomiast najmniejszą grupą, liczącą 3 osoby, czyli ponad 1% ogółu respondentów, były osoby bezrobotne. 9 osób nie wskazało odpowiedzi na to pytanie. Strukturę respondentów względem statusu społeczno-zawodowego poniższy wykres

Wykres 34. Struktura respondentów pod względem miejsca pracy [N=163]

Źródło: badania ankietowe mieszkańców.

Wśród respondentów badania najwięcej osób wskazało Warszawę jako miejsce pracy. Taką odpowiedź wybrało 110 ankietowanych, co stanowiło 67% odpowiadających. Z kolei Gminę Michałowice, jako miejsce pracy wskazało 19% ankietowanych. Odpowiedź „inne” zaznaczyły 22 osoby. Ponadto odpowiedzi na to pytanie nie udzieliło 61 respondentów, w tym 16 uczniów/studentów, 3 bezrobotnych i 29 emerytów/rencistów.

Zaprezentowana na powyższych wykresach struktura respondentów wskazuje na to, że w badaniu wzięła udział reprezentatywna grupa mieszkańców w różnym wieku, o różnym poziomie wykształcenia

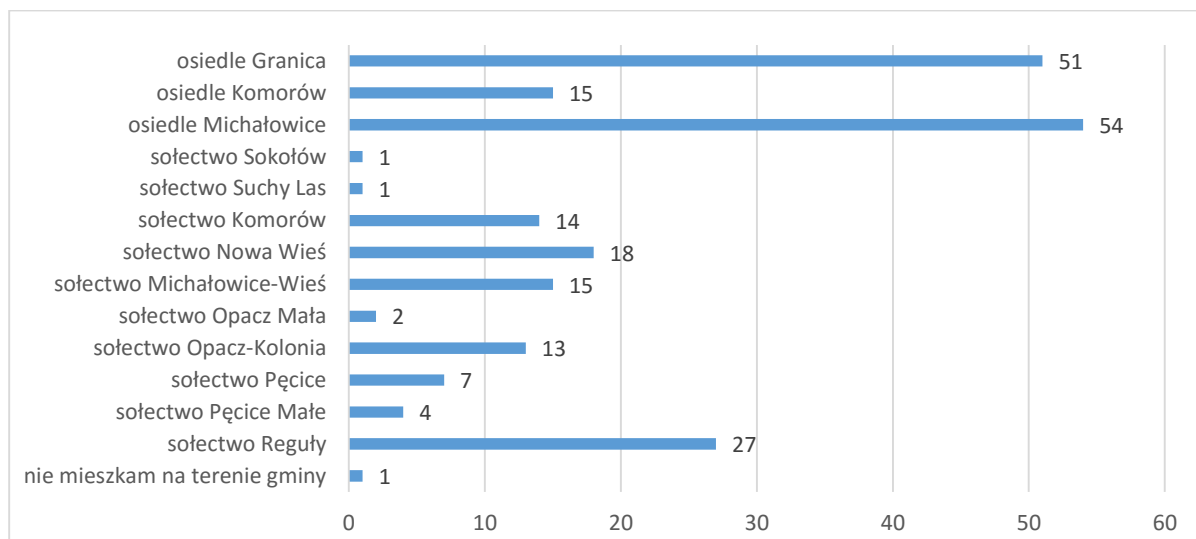

i posiadająca różny status społeczno-zawodowy. Wyniki ankiety są więc wiarygodne i w pełni oddają opinię społeczności lokalnej na tematy będące przedmiotem badania.

6.4. Analiza odpowiedzi respondentów

Poniższe wykresy przedstawiają wyniki ankiety.

Wykres 35. „Proszę zaznaczyć, w której części Gminy Michałowice Pan/Pani mieszka?” [N=223]

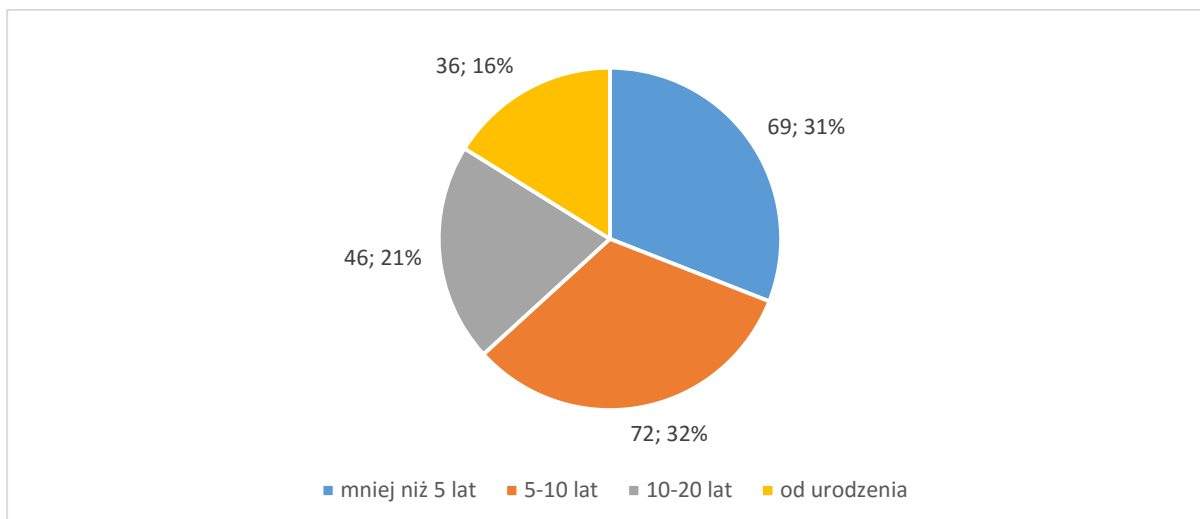

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Powyższy wykres przedstawia strukturę uczestników badania pod względem miejsca ich zamieszkania. Najliczniejszą grupę respondentów stanowią osoby zamieszkujące osiedle Michałowice. Taką odpowiedź udzieliły 54 osoby, co stanowiło 24% ankietowanych. Kolejną znaczną część respondentów mieszkała na terenie osiedla Granica (23% ankietowanych). To pytanie zostawiła bez odpowiedzi jedna osoba ankietowana.

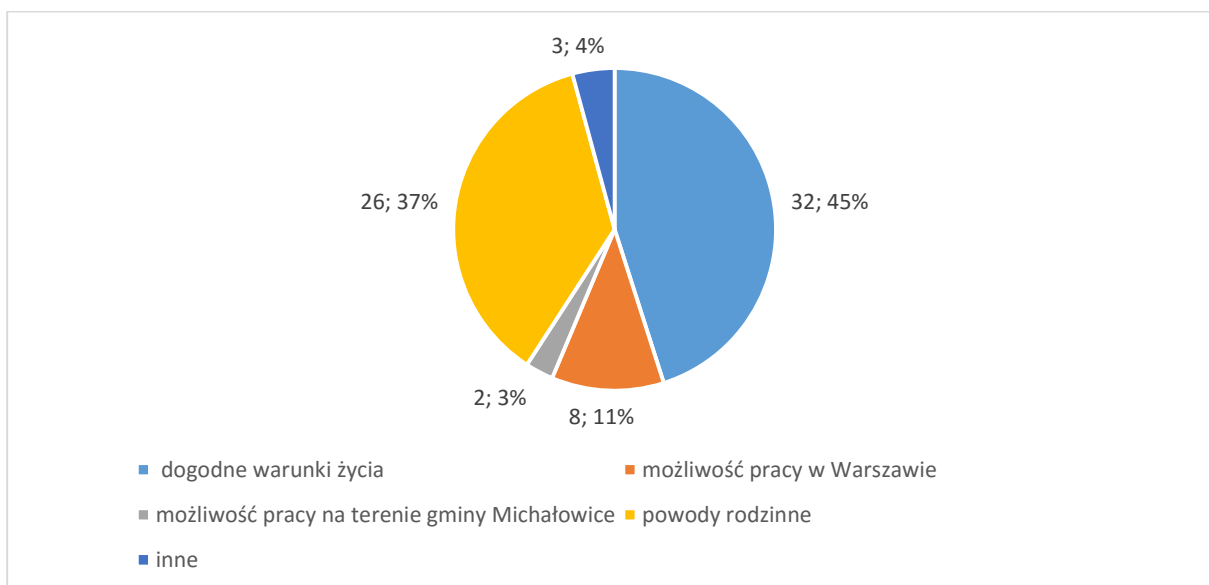
Wykres 36. „Od jak dawna jest Pan/Pani mieszkańcem(-nką) Gminy Michałowice?” [N=223]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu pokazuje, że znaczna część respondentów badania to osoby napływowe mieszkające na terenie Gminy Michałowice do 10 lat. Taką odpowiedź udzieliło 141 osób, co stanowiło 63% ankietowanych. Grupę osób, które mieszkają w Gminie Michałowice od urodzenia stanowi 16% ankietowanych.

Wykres 37. „Jakie były powody przeprowadzki do Gminy Michałowice (proszę udzielić odpowiedzi w przypadku zamieszkiwania na jej terenie krócej niż 10 lat)?” [N=71]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

O odpowiedź na to pytanie zostały proszone osoby, które w odpowiedzi na wcześniejsze pytanie zaznaczyły okres zamieszkiwania w Gminie Michałowice do 10 lat. Mimo tego odpowiedziały na nie również część osób zamieszkała przez dłuższy okres. Wśród najczęściej wybieranych wariantów odpowiedzi pojawiły się „powody rodzinne” (37% ankietowanych) oraz dogodne warunki życia (45% ankietowanych). Odpowiedź „inne” wskazały 3 osoby.

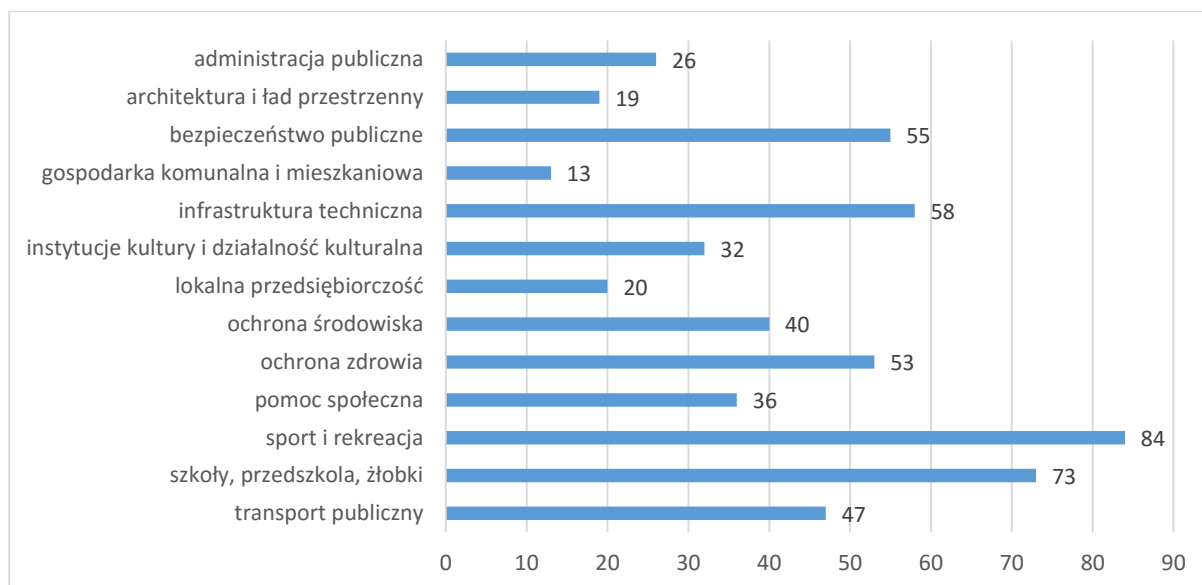

Jakiego rodzaju działalność gospodarcza powinna rozwijać się w Gminie Michałowice?

W pytaniu 5 respondenci zostali zapytani, w jakim kierunku powinna rozwijać się Gmina Michałowice. Wśród odpowiedzi najczęściej pojawiały się: usługi (36 respondentów), sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) (37 wskazań) oraz sport i rekreacja (30 odpowiedzi).

Dla mieszkańców biorących udział w badaniu ważna jest także nieuciążliwość działalności gospodarczej prowadzonej na terenie Gminy.

Wykres 38. „Które z podanych poniżej sfer funkcjonowania Gminy Michałowice uważa Pan/Pani za najlepiej rozwinięte? (Proszę o wskazanie znakiem "x" maksymalnie trzech wariantów odpowiedzi).”

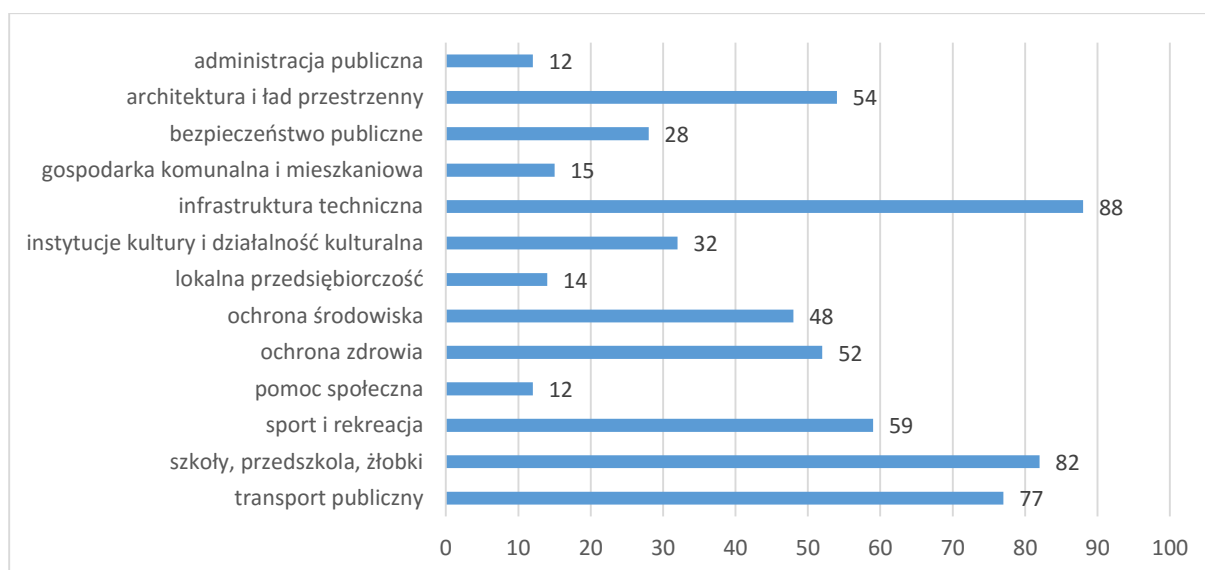

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Zdaniem respondentów najlepiej rozwiniętą sferą funkcjonowania Gminy jest sport i rekreacja. Obszar ten został wskazany przez 84 respondentów.

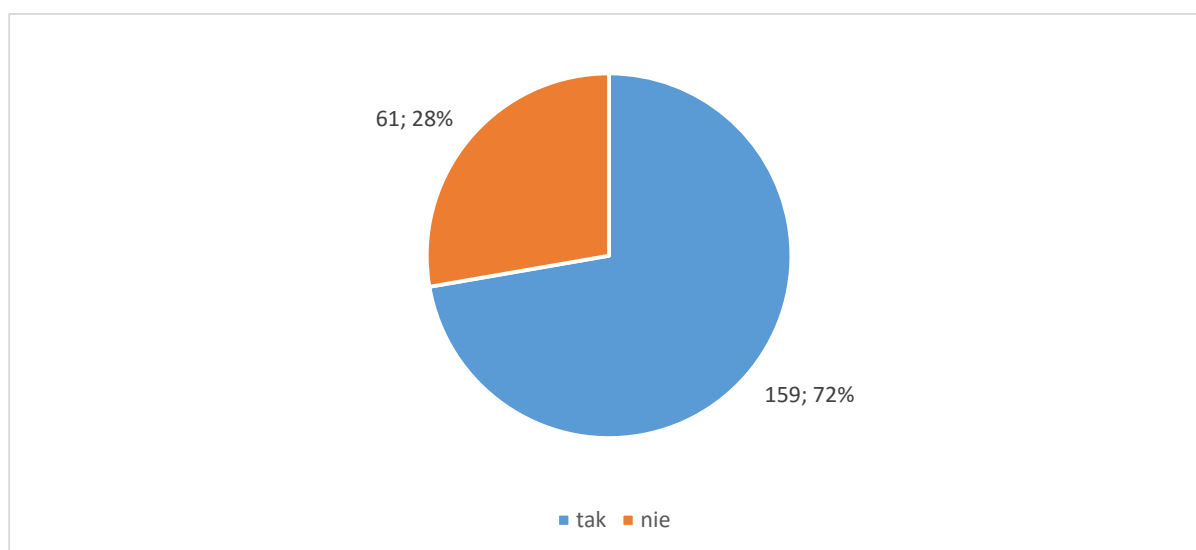
Wykres 39. „Które z podanych poniżej sfer funkcjonowania Gminy Michałowice uważa Pan/Pani za najgorzej rozwinięte? (Proszę o wskazanie znakiem "x" maksymalnie trzech wariantów odpowiedzi).”

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Według powyższego wykresu najwięcej respondentów negatywnie ocenia infrastrukturę techniczną (88 odpowiedzi) oraz transport publiczny (77 respondentów). Ankietowani mieszkańcy wskazywali także „szkoły, przedszkola i żłobki” (82 odpowiedzi).

Wykres 40. „Czy według Pana/Pani Gmina Michałowice jest atrakcyjnym miejscem do prowadzenia działalności gospodarczej dla przedsiębiorców oraz inwestorów?” [N=220]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

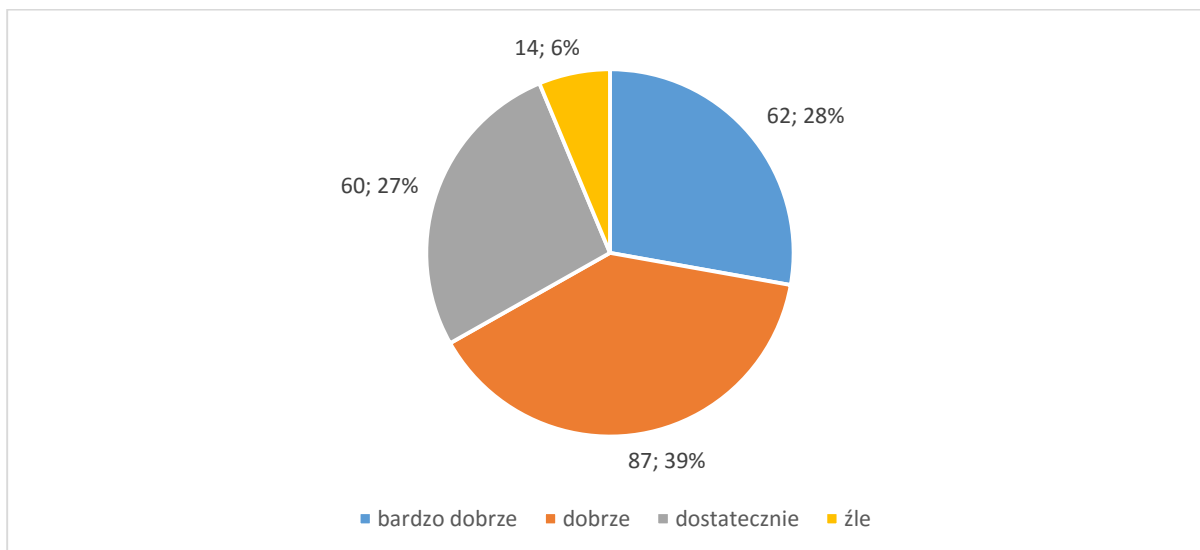
Zdaniem większości ankietowanych Gmina Michałowice jest atrakcyjnym miejscem dla przedsiębiorców i inwestorów. Taką odpowiedź udzieliło 159 osób, co stanowiło 72% wszystkich respondentów. O atrakcyjności Gminy w głównej mierze stanowi jej dogodna lokalizacja oraz bliskość do Miasta Stołecznego Warszawy. Na to pytanie nie odpowiedziało 4 respondentów.

W kolejnej części kwestionariusza respondenci oceniali różne aspekty funkcjonowania Gminy Michałowice. Aspekty te związane były z edukacją, kulturą i rekreacją, infrastrukturą techniczną, gospodarką i rynkiem pracy oraz sferą społeczną. Funkcjonowanie każdego z obszarów respondenci mogli ocenić jako: bardzo dobre, dobre, dostateczne oraz złe.

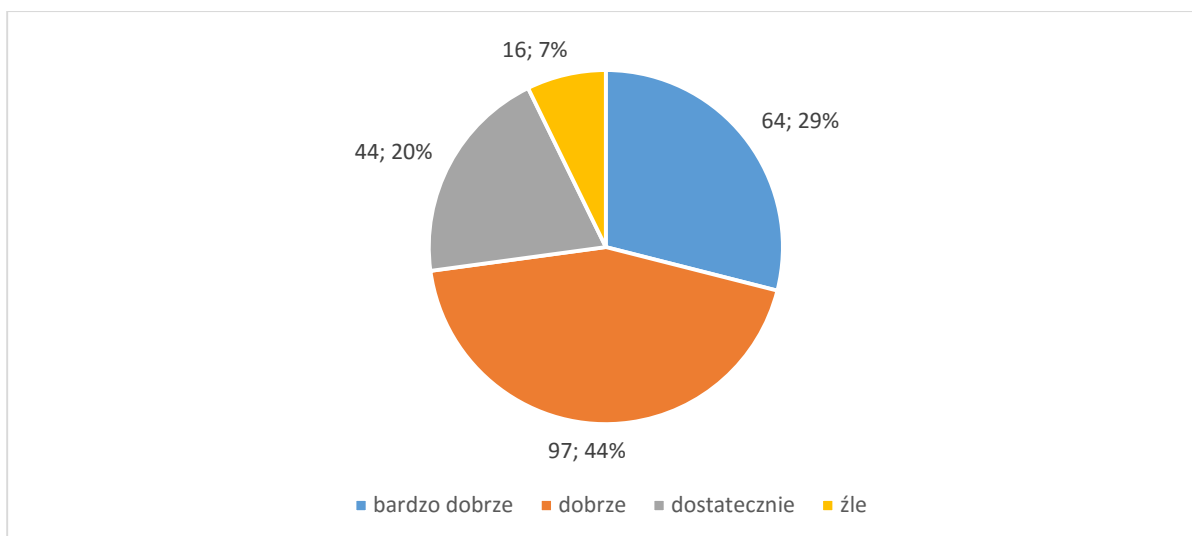
Wykres 41.” Jak ocenia Pan/Pani poziom rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej w Gminie Michałowice?” [N=223]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Jak wynika z powyższego wykresu aż 67% ankietowanych określa poziom rozwoju sieci wodno - kanalizacyjnej w Gminie Michałowice jako dobry lub bardzo dobry. Powodem zadowolenia mieszkańców są systematyczne inwestycje Gminy w tym zakresie. Z kolei 60 respondentów, czyli 27% ogółu ocenia infrastrukturę techniczną w Gminie jako dostatecznie rozwiniętą, wskazując na potrzebę poprawy dotychczasowej sytuacji.

Wykres 42. „Jak ocenia Pan/Pani system odbioru odpadów w Gminie Michałowice?” [N=221]

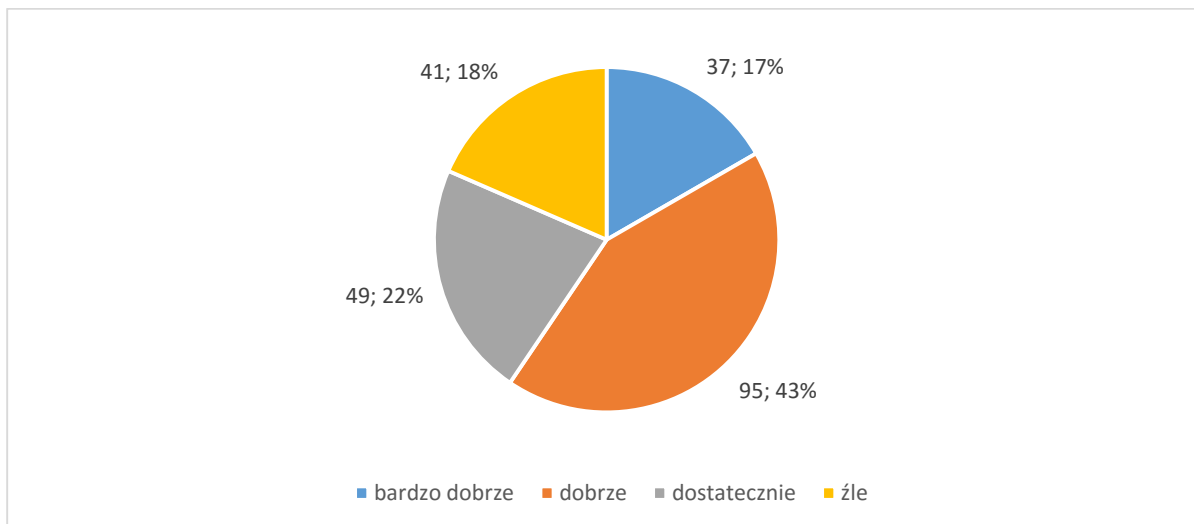

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu wskazuje na to że aż 73% respondentów jest zadowolonych z obecnego stanu funkcjonowania gospodarki odpadami. Odpowiedź „dostatecznie” wybrało 44 ankietowanych, natomiast na złe funkcjonowanie tego obszaru wskazało 16 respondentów.

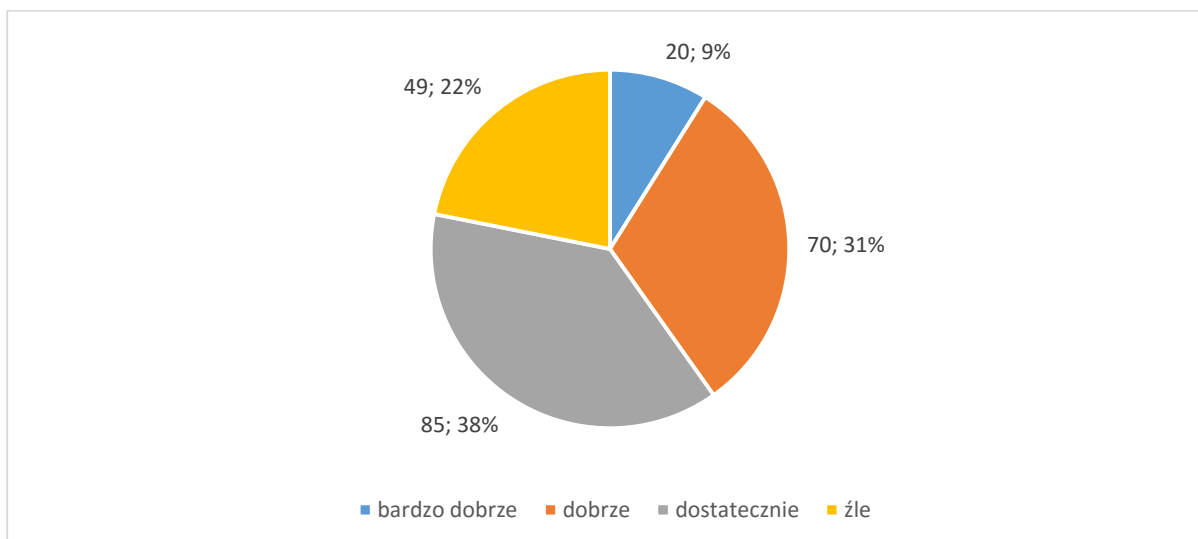
Wykres 43. „Jak ocenia Pan/Pani istniejącą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną?” [N=222]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Ankietowani mieszkańcy w znacznej mierze są zadowoleni z aktualnego stanu infrastruktury społeczno-rekreacyjnej znajdującej się na terenie Gminy Michałowice. Ten obszar pozytywnie ocenia 132 pytane osoby, co stanowi 60% wszystkich respondentów. Odpowiedź „dostatecznie” zaznaczyło 22% respondentów, wskazując na potrzebę poprawy w tym zakresie.

Wykres 44. „Jak ocenia Pan/Pani stan dróg i infrastrukturę drogową w Gminie Michałowice?” [N=224]

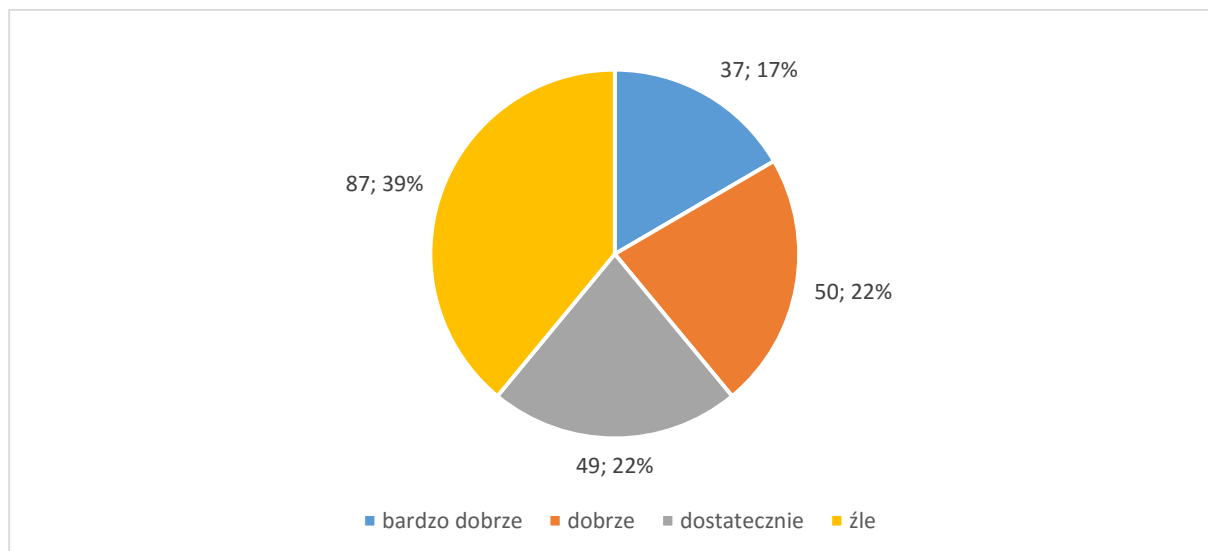
Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Jak przedstawia powyższy wykres 38% ankietowanych mieszkańców ocenia stan dróg i infrastrukturę drogową jako „dostateczną”. Grupę respondentów niezadowolonych z obecnego stanu wyżej wymienionego obszaru stanowiło 49 osób, czyli 22% ogółu. Pozostała część ankietowanych wybrała odpowiedź „dobrze” (70 osób) oraz „bardzo dobrze” (20 osób).

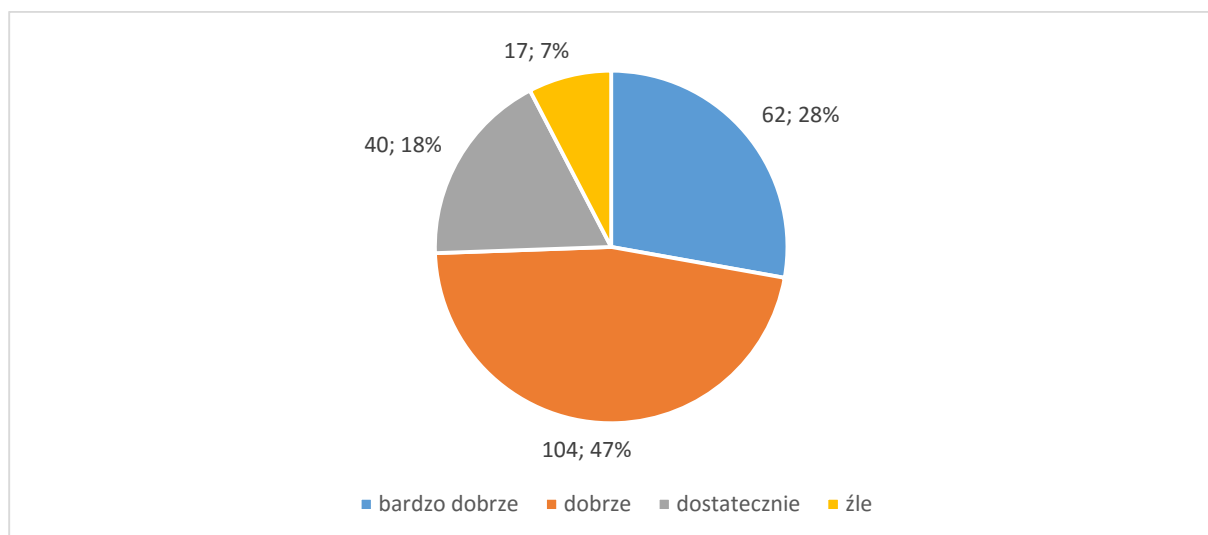
Wykres 45. „Jak ocenia Pan/Pani system komunikacji zbiorowej, funkcjonujący na terenie Gminy Michałowice?” [N=223]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

W pytaniu 12 respondenci zostali poproszeni o ocenienie systemu komunikacji zbiorowej, funkcjonującej na terenie Gminy Michałowice. Jak wynika z powyższego wykresu aż 39% osób oceniło negatywnie funkcjonowanie tego obszaru. Zdaniem pytaných mieszkańców istnieje potrzeba rozwoju wewnętrznej komunikacji autobusowej, ułatwiającej dostęp wszystkich sołectw do kolejki WKD. Z obecnej sytuacji zadowolonych jest 39% respondentów.

Wykres 46. „Jak ocenia Pan/Pani estetykę Gminy Michałowice oraz funkcjonalność obiektów użyteczności publicznej? (urząd gminy, biblioteki, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej).” N=[223]

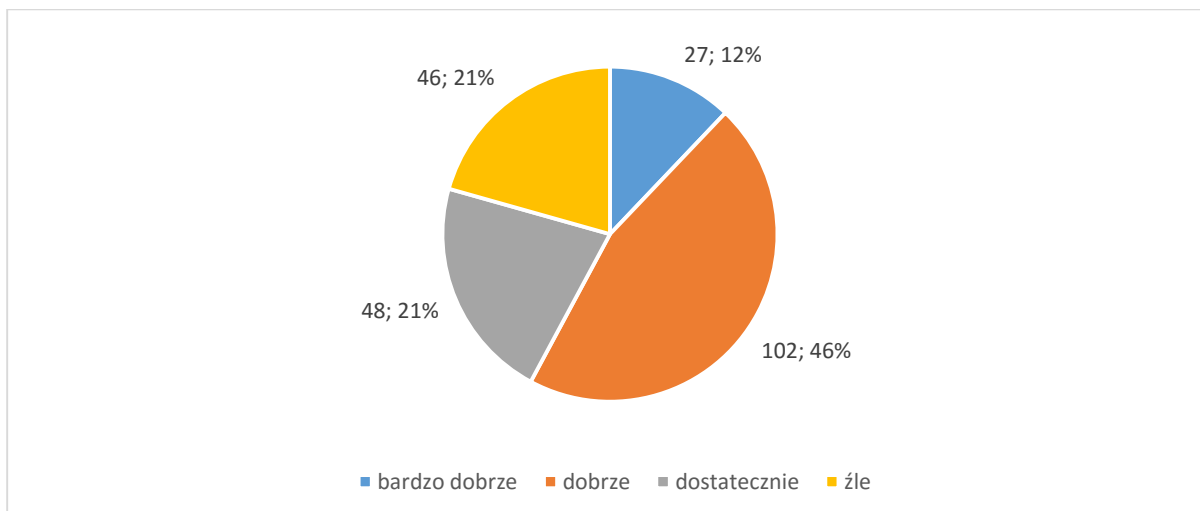

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu pokazuje, że pytani mieszkańcy w głównej mierze są zadowoleni z estetyki Gminy oraz funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej. Aż 166 osób, czyli 75% ogółu oceniło ten obszar jako „dobry” oraz „bardzo dobry”.

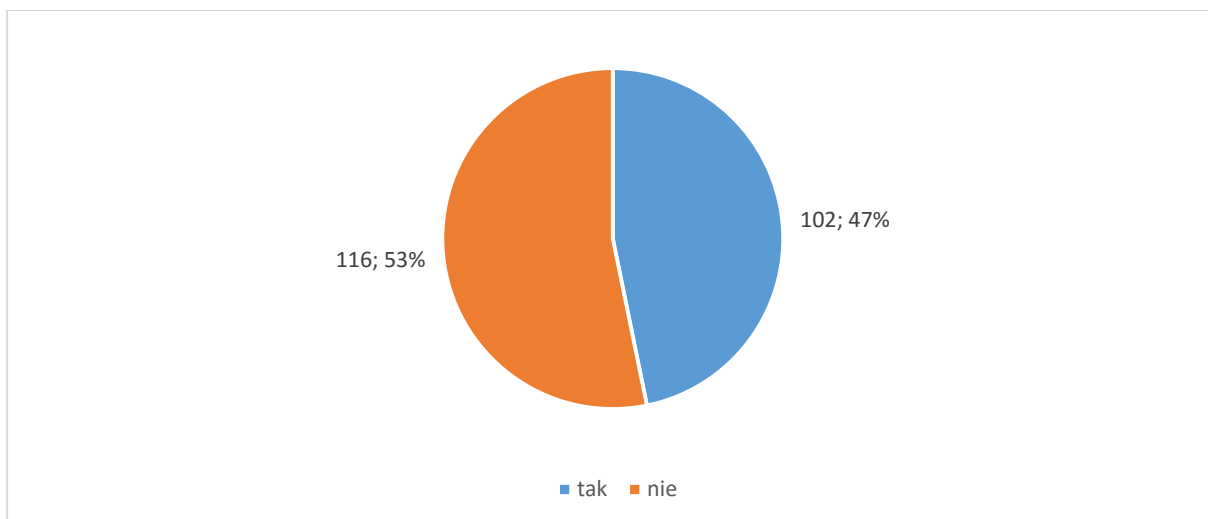
Wykres 47. „Jak ocenia Pan/Pani czystość środowiska naturalnego na terenie Gminy Michałowice?” [N=223]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu wskazuje na to że aż 58% respondentów jest zadowolonych z obecnego stanu środowiska naturalnego. Odpowiedź „dostatecznie” wybrało 48 ankietowanych, natomiast na złe funkcjonowanie tego obszaru wskazało 46 respondentów, czyli blisko 21% ogółu.

Wykres 48. „Czy według Pana/Pani opinii potrzeby społeczno-kulturalne mieszkańców Gminy Michałowice są zaspokojone? (liczba i różnorodność wydarzeń społeczno-kulturalnych).” [N=218]

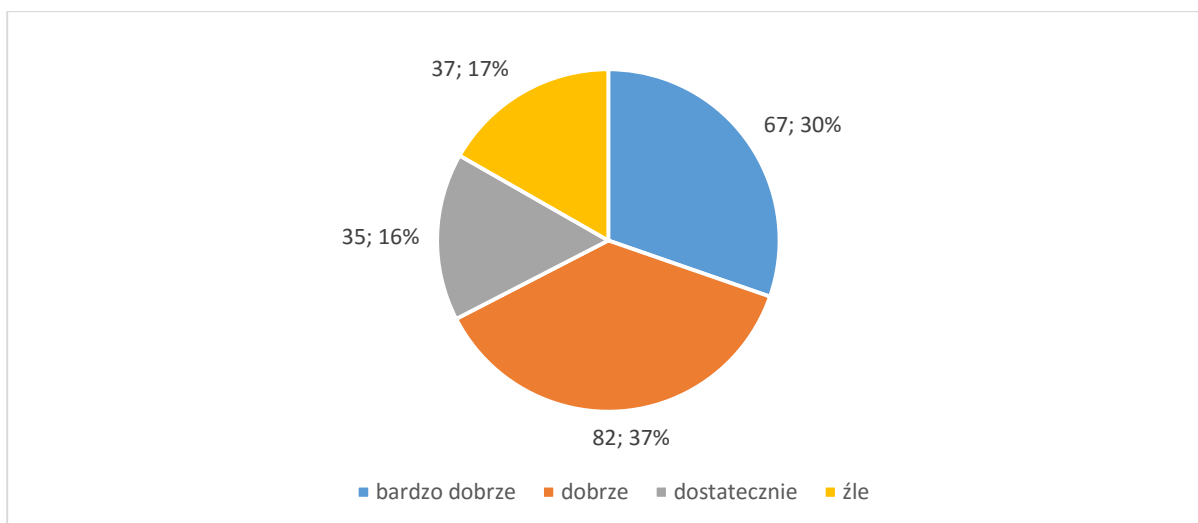
Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

W pytaniu 15 ankietowani zostali poproszeni o określenie czy ich zdaniem potrzeby społeczno-kulturalne mieszkańców Gminy są zaspokojone. Na to pytanie twierdząco odpowiedziały 102 osoby, czyli 47% ogółu. 116 osób, czyli 53% wszystkich respondentów jest niezadowolonych z obecnej sytuacji.

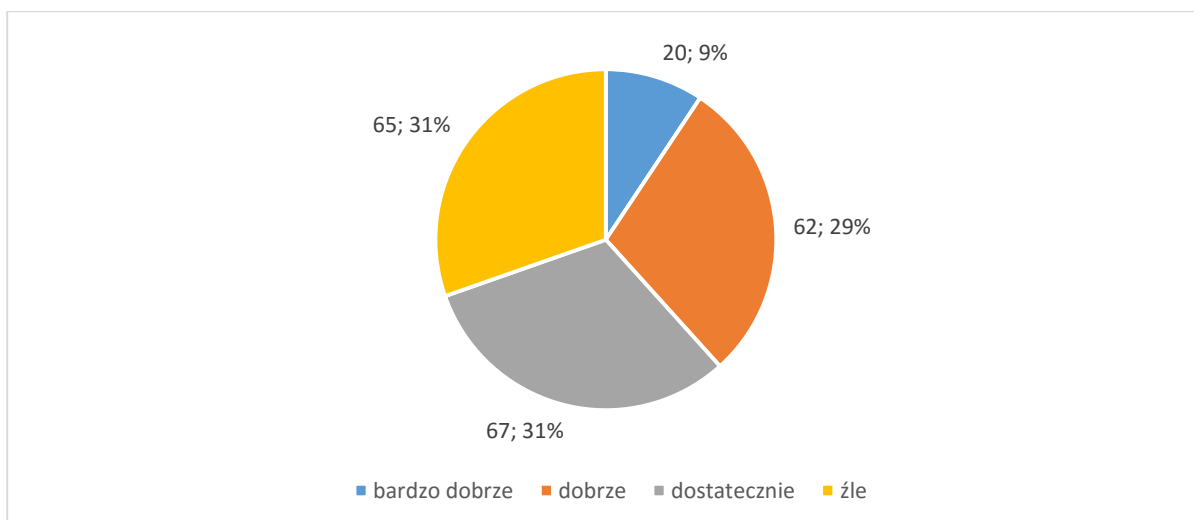
Wykres 49. „Jak ocenia Pan/Pani jakość edukacji (szkoły/przedszkola) na terenie Gminy Michałowice?” [N=221]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Poziom edukacji został dobrze oceniony przez odpowiadających. Odpowiedź „bardzo dobrze” wybrało 30% respondentów, natomiast opcja „dobrze” została wybrana w 37% odpowiedzi. Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliły 3 osoby.

Wykres 50. „Jak ocenia Pan/Pani działalność świetlic wiejskich/osiedlowych?” [N=214]

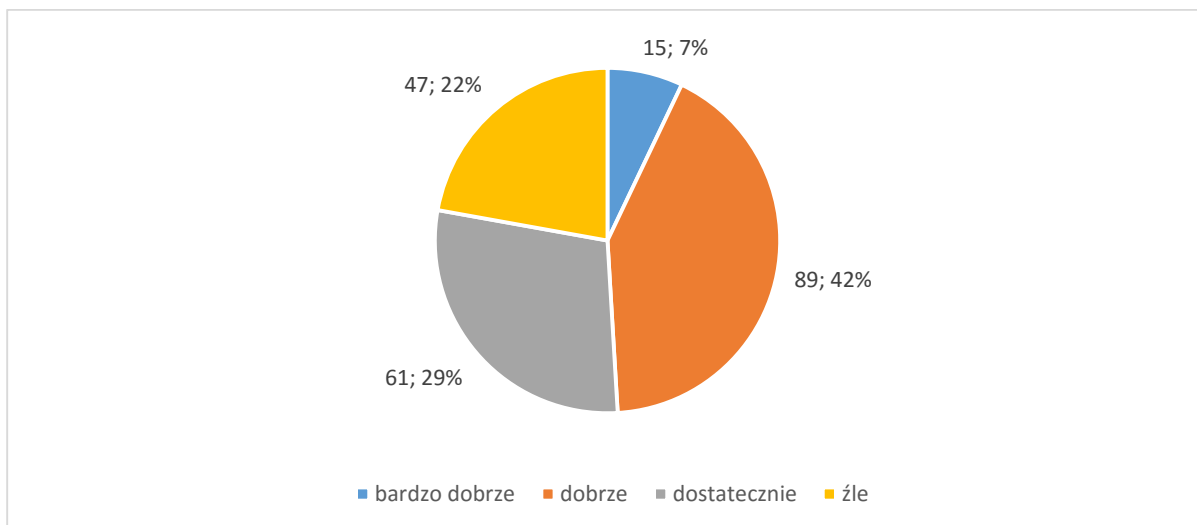

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

W pytaniu 17 respondenci zostali poproszeni o ocenienie działalności miejscowych świetlic funkcjonujących na terenie Gminy Michałowice. Jak wynika z powyższego wykresu aż 62% ankietowanych oceniło negatywnie działalność tych placówek. Warto zauważyć jednak fakt, że wśród 132 respondentów, którzy negatywnie ocenili funkcjonowanie świetlic 40 osób zamieszkuje osiedle Granica, czyli miejscowość gdzie nie funkcjonuje tego typu placówka.

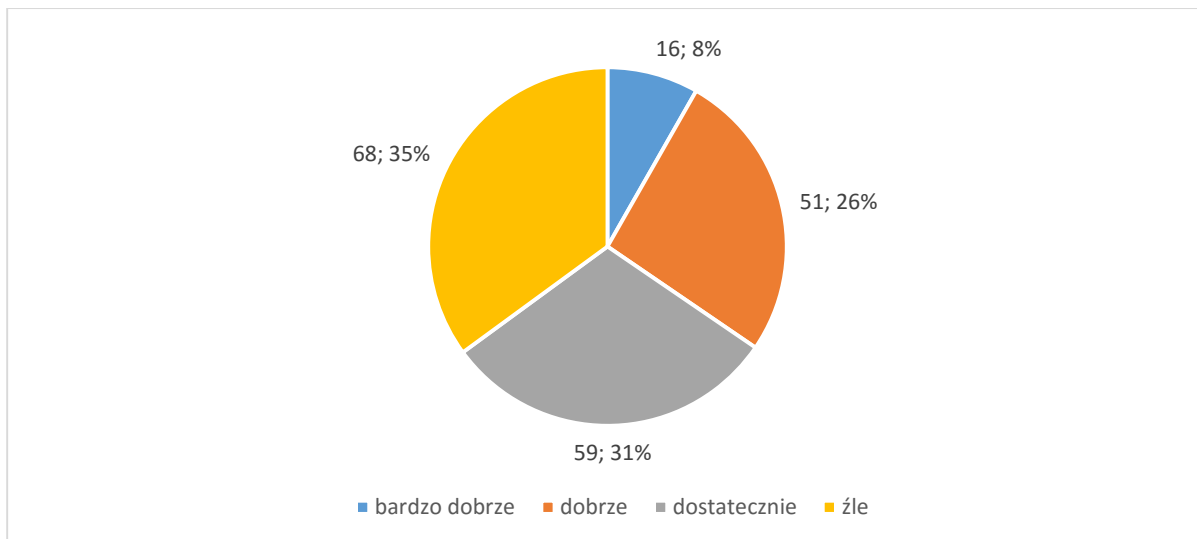
Wykres 51. „Jak ocenia Pan/Pani ofertę zajęć pozalekcyjnych w szkołach Gminy Michałowice?” [N=212]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu wskazuje na to, że jedynie 49% respondentów jest zadowolonych z obecnej oferty zajęć pozalekcyjnych w szkołach Gminy Michałowice. Odpowiedź „dostatecznie” wybrało 61 ankietowanych (29%), natomiast na złe funkcjonowanie tego obszaru wskazało 47 respondentów, czyli 22% ogółu.

Wykres 52. „Jak ocenia Pan/Pani ofertę spędzania wolnego czasu na terenie Gminy? (dla dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów)” [N=194]

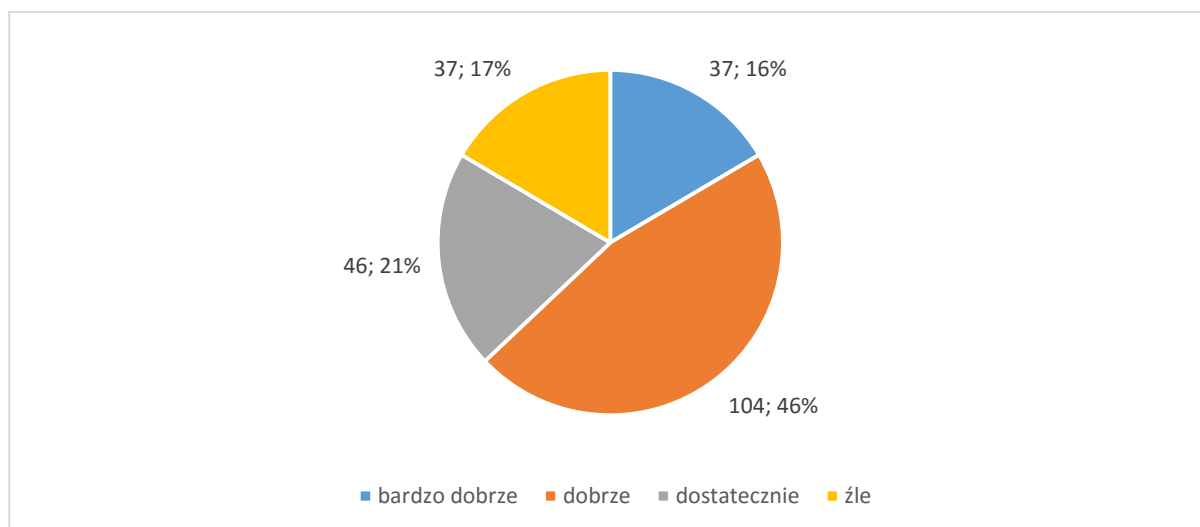
Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Jak przedstawia powyższy wykres aż 66% ankietowanych mieszkańców nie jest zadowolonych z oferty spędzania wolnego czasu na terenie Gminy. Pozostała część ankietowanych wybrała odpowiedź „dobrze” (51 osób) oraz „bardzo dobrze” (16 osób).

Wykres 53. „Jak ocenia Pan/Pani estetykę swojej miejscowości?” [N=224]

Źródło: badanie ankietowe mieszkańców.

Analiza powyższego wykresu pokazuje, że 62% respondentów ocenia estetykę Gminy Michałowice jako „dobrą” lub „bardzo dobrą”. Odpowiedź „dostatecznie” wybrało 46 ankietowanych, czyli 21% ogółu. Obszar ten został negatywnie oceniony przez 37 osób, czyli 17% respondentów.

Proszę o wskazanie 3 najpoważniejszych problemów związanych z jakością życia w Gminie Michałowice (czego brak/niedostatek/co niewłaściwie funkcjonuje, co odczuwalne jest najbardziej).

W pytaniu 21 respondenci zostali zapytani o 3 najpoważniejsze problemy związane z jakością życia w Gminie Michałowice. Najczęściej udzielaną odpowiedzią był brak ścieżek rowerowych. Mieszkańcy zgłaszają także problem z niewystarczającą ilością miejsc parkingowych oraz złym stanem niektórych dróg. Co więcej ankietowani zgłaszają także potrzebę rozwoju wewnętrznej komunikacji autobusowej, ułatwiającej wszystkim sołectwom dostęp do kolejki WKD.

Proszę o podanie 3 rodzajów/typów inwestycji, które według Pana/Pani powinny zostać potraktowane priorytetowo

Spośród inwestycji, które należy zrealizować w Gminie Michałowice najczęściej wskazywano te mające na celu polepszenie stanu dróg i budowę ścieżek rowerowych. Często wskazywano również na inwestycje związane z rozwojem infrastruktury oświatowej, społecznej i kulturalnej.

Proszę o podanie 3 mocnych stron Gminy Michałowice

Pytanie 23 zaprojektowane zostało jako pytanie otwarte, w którym ankietowani poproszeni zostali o wskazanie 3 mocnych stron Gminy Michałowice. Wśród udzielnych odpowiedzi najczęściej pojawiała się dogodna lokalizacja oraz dobre połączenia komunikacyjne z Warszawą (kolejka WKD). Ankietowani mieszkańcy doceniają także ciszę i spokój oraz zasobność terenów zielonych. Według respondentów

mocną stroną Gminy jest także wysoki poziom nauczania w lokalnych szkołach oraz przyjazna administracja publiczna.

Proszę o podanie 3 słabych stron Gminy Michałowice

Pytanie 24 miało na celu pokazanie słabych stron Gminy Michałowice.

Najczęściej mieszkańcy wyrażali swoje niezadowolenie z powodu niewystarczająco rozwiniętej komunikacji wewnętrznej. Według nich na terenie Gminy Michałowice powinna funkcjonować także wewnętrzna komunikacja autobusowa. Innymi często pojawiającymi się odpowiedziami był brak ścieżek rowerowych oraz niezadowalający stan dróg.

„Proszę o uporządkowanie projektów w ramach każdego obszaru, według stopnia ich ważności w skali od 1 do 4, gdzie 1 oznacza zadanie najważniejsze, natomiast 4 oznacza zadanie najmniej ważne. Jeżeli według Pana/Pani nie zostały uwzględnione wszystkie najważniejsze projekty Gminy, proszę o wskazanie brakujących projektów pod tabelą wraz z określeniem stopnia ich ważności w skali jw.”

Pytanie 25 miało na celu zbadanie opinii mieszkańców na temat celowości realizacji wybranych projektów inwestycyjnych. Ankietowani mieli za zadanie uszeregowanie 4 wybranych zadań pod względem ich ważności, gdzie „1” oznacza zadanie najważniejsze, natomiast „4” oznacza zadanie najmniej ważne. Analiza uzyskanych odpowiedzi oparta będzie na zliczeniu głosów dla każdego projektu. Projekt, który w danym obszarze otrzymał najwięcej „1” uznany będzie za najbardziej priorytetowy.

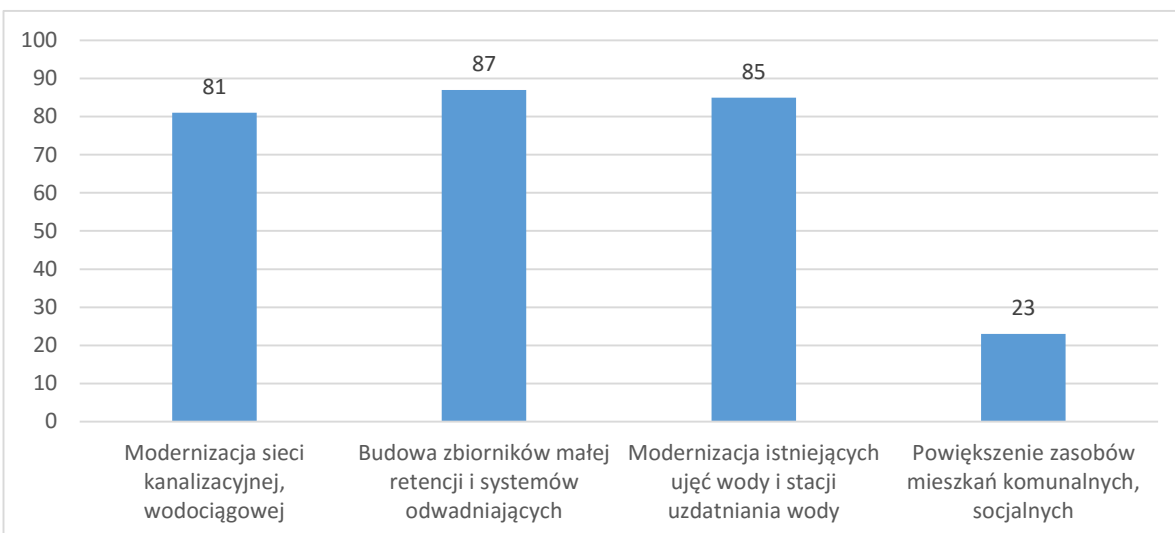

Obszar 1. Rozwój gospodarki komunalnej

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- modernizacja sieci kanalizacyjnej, wodociągowej,
- budowa zbiorników małej retencji i systemów odwadniających,
- modernizacja istniejących ujęć wody i stacji uzdatniania wody,
- powiększenie zasobów mieszkań komunalnych, socjalnych.

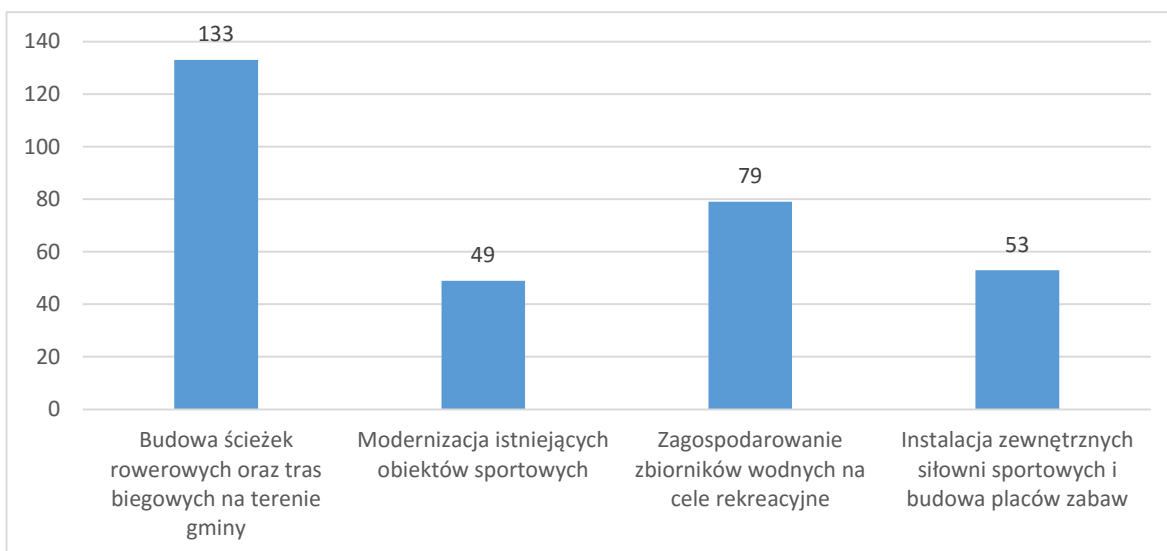
Analiza powyższego wykresu wskazuje na to, że najważniejszym projektem z punktu widzenia mieszkańców jest budowa zbiorników małej retencji i systemów odwadniających. Projekt ten, jako najważniejszy, wybrało 87 respondentów. Zbliżoną ilość „jedynek” posiadał także projekt modernizacji istniejących ujęć wody i stacji uzdatniania wody (85 głosów) oraz modernizacja sieci kanalizacyjnej i wodociągowej (81 odpowiedzi).

Obszar 2. Rozwój sportu i rekreacji

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- budowa ścieżek rowerowych oraz tras biegowych na terenie Gminy,
- modernizacja istniejących obiektów sportowych,
- zagospodarowanie zbiorników wodnych na cele rekreacyjne,
- instalacja zewnętrznych siłowni sportowych i budowa placów zabaw.

Według mieszkańców, projektem, który w największym stopniu przyczyni się do rozwoju sfery sportu i rekreacji na terenie Gminy Michałowice jest budowa ścieżek rowerowych oraz tras biegowych. Taką odpowiedź wybrało 133 respondentów. Natomiast najmniej „jedynek” uzyskał projekt modernizacji istniejących obiektów sportowych.

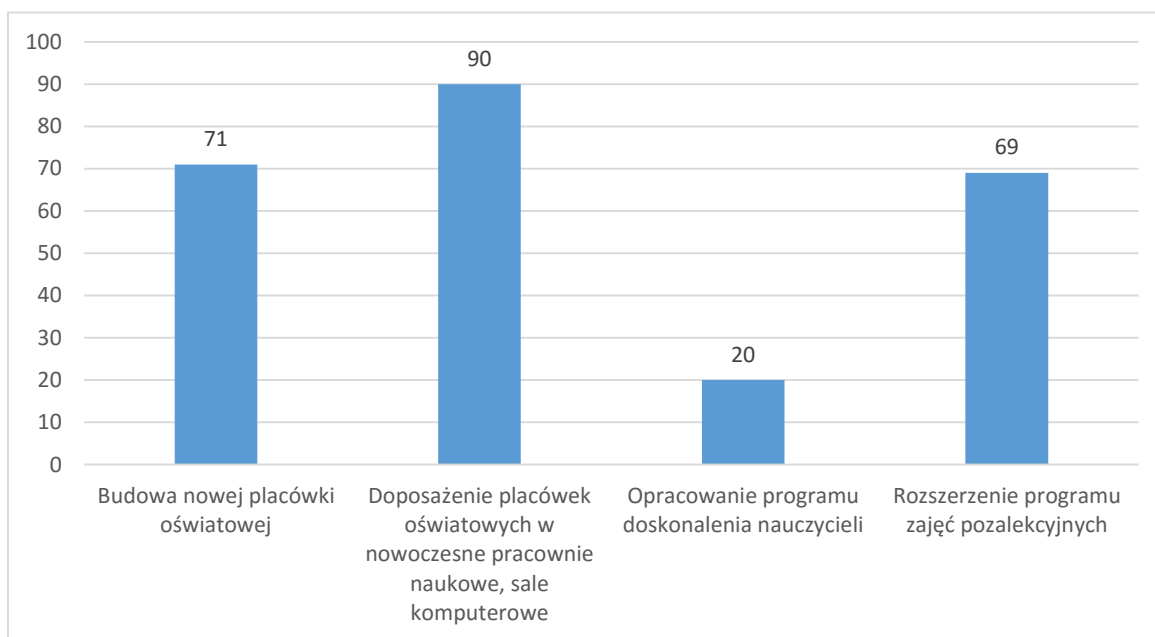

Obszar 3. Rozwój infrastruktury oświatowej

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- budowa nowej placówki oświatowej,
- doposażenie placówek oświatowych w nowoczesne pracownie naukowe, sale komputerowe,
- opracowanie programu doskonalenia nauczycieli,
- rozszerzenie programu zajęć pozalekcyjnych

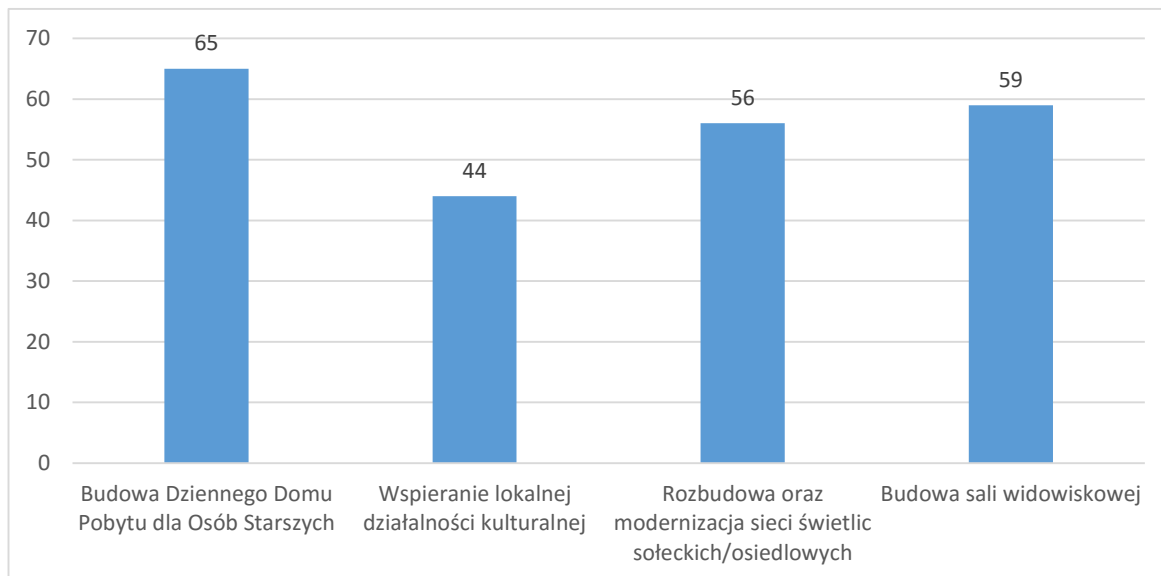
Według ankietowanych najbardziej priorytetowym zadaniem z obszaru infrastruktury oświatowej powinno być doposażenie placówek oświatowych w nowoczesne pracownie naukowe i sale komputerowe. Takiej odpowiedzi udzieliło 90 pytanym osób. Następnym w kolejności projektem, pod względem liczby uzyskanych „1” jest budowa nowej placówki oświatowej (71 ankietowanych) oraz rozszerzenie programu zajęć pozalekcyjnych (69 odpowiedzi). Natomiast, jeżeli chodzi o wskazanie najmniej priorytetowego projektu, to według odpowiadających jest to opracowanie programu doskonalenia nauczycieli. Projekt ten jako najbardziej priorytetowy został uznany jedynie przez 20 respondentów.

Obszar 4. Rozwój infrastruktury kulturalnej i społecznej

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- budowa Dziennego Domu Pobytu dla Osób Starszych,
- wspieranie lokalnej działalności kulturalnej,
- rozbudowa oraz modernizacja sieci świetlic sołeckich/osiedlowych,
- budowa sali widowiskowej.

Analizując powyższy wykres widzimy, że według respondentów najważniejszym projektem z zakresu infrastruktury kulturalnej i społecznej jest budowa Dziennego Domu Pobytu dla Osób Starszych (65 ankietowanych wskazało tę inwestycję jako najbardziej priorytetową). Z kolei wspieranie lokalnej działalności kulturalnej zostało ocenione jako najmniej ważne.

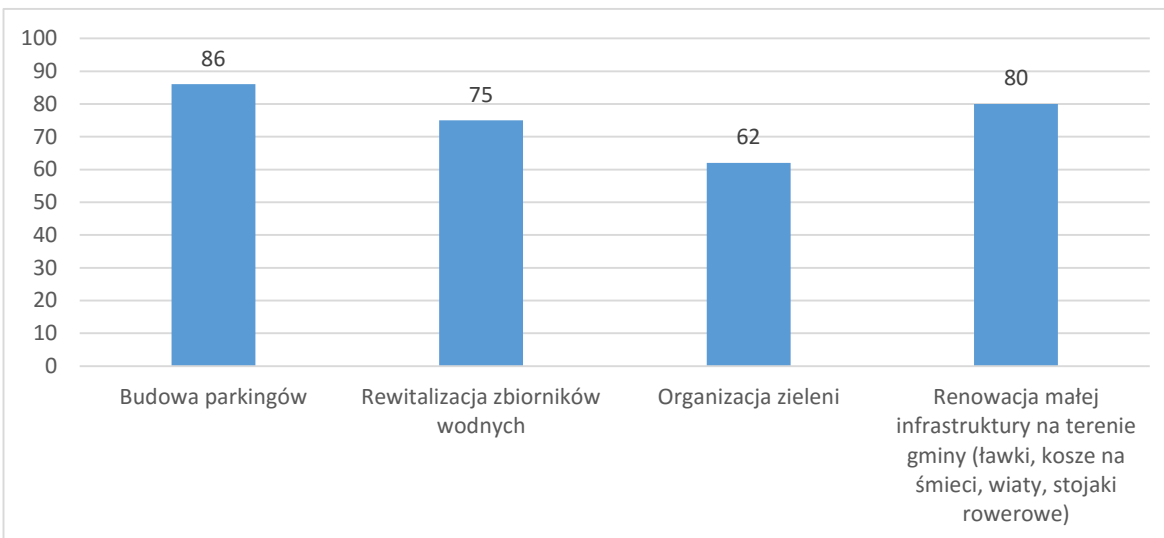

Obszar 5. Rewitalizacja przestrzeni

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- budowa parkingów,
- rewitalizacja zbiorników wodnych,
- organizacja zieleni miejskiej,
- renowacja małej infrastruktury na terenie Gminy (ławki, kosze na śmieci, wiaty).

Analiza powyższego wykresu wskazuje na to, że najważniejszym projektem z punktu widzenia respondentów jest budowa parkingów. Projekt ten, jako najważniejszy, wybrało 86 respondentów. Drugim w kolejności projektem, ze względu na liczbę uzyskanych „1” jest renowacja małej infrastruktury na terenie Gminy. Taką odpowiedź wybrało 80 ankietowanych.

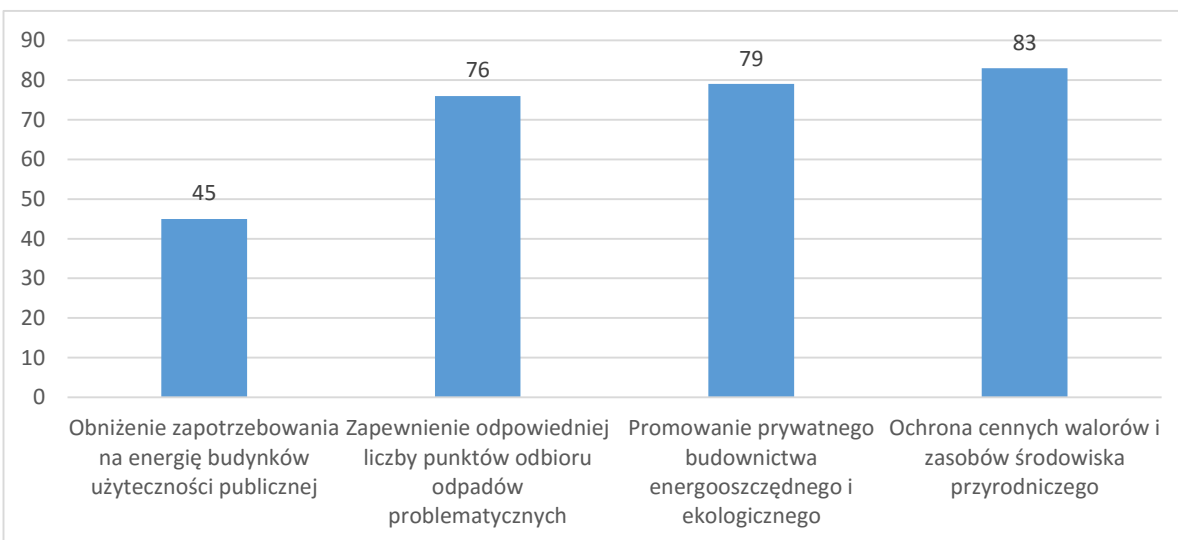
Najmniej popularnym projektem okazała się organizacja zieleni.

Obszar 6. Ekologia

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- obniżenie zapotrzebowania na energię budynków użyteczności publicznej,
- zapewnienie odpowiedniej liczby punktów odbioru odpadów problematycznych,
- promowanie prywatnego budownictwa energooszczędnego i ekologicznego,
- ochrona cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego.

Według respondentów projektem, który w największym stopniu przyczyni się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego są działania, mające na celu ochronę cennych walorów zasobów środowiska przyrodniczego. Aż 83 odpowiadających uznało to zadanie jako najważniejsze.

Z drugiej strony, jako najmniej priorytetowe działania uznano obniżenie zapotrzebowania na energię budynków użyteczności publicznej (jedynie 45 osób wybrało ten projekt jako priorytetowy).

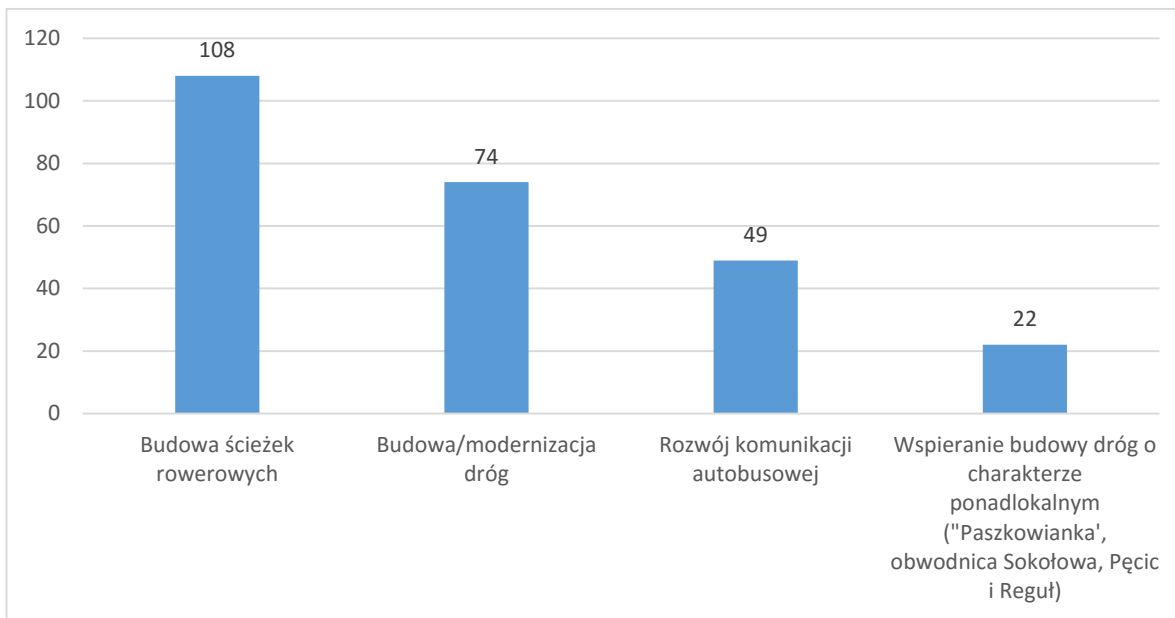

Obszar 7. Rozwój systemu dróg i połączeń komunikacyjnych

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- budowa ścieżek rowerowych,
- budowa/modernizacja dróg,
- rozwój komunikacji autobusowej,
- wspieranie budowy dróg o charakterze ponadlokalnym.

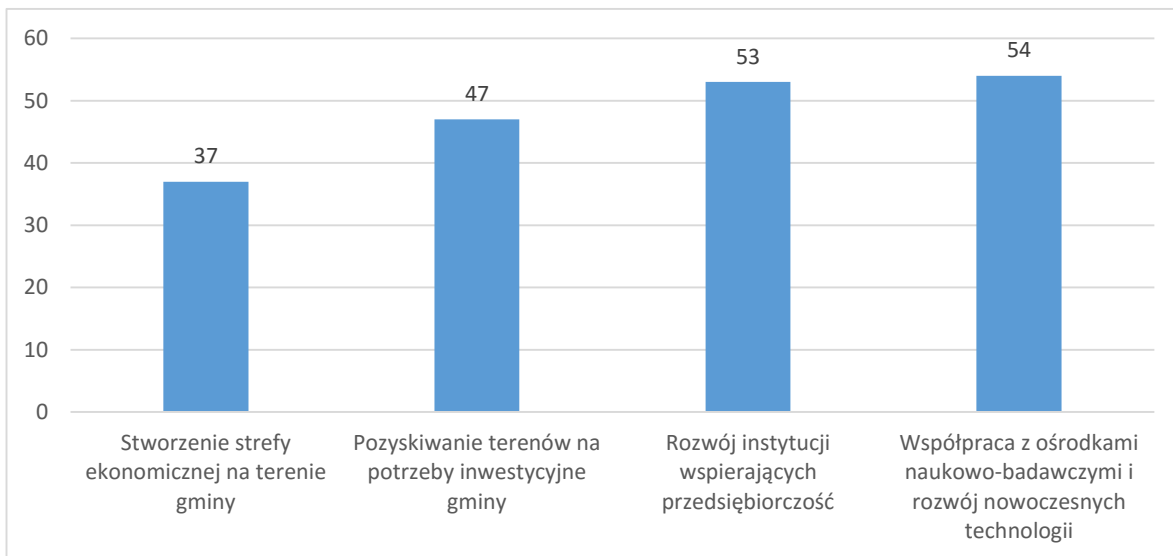
Analiza uzyskanych odpowiedzi wykazała, że mieszkańcom najbardziej zależy na budowie sieci ścieżek rowerowych. Aż 108 ankietowanych uznało ten projekt jako najbardziej priorytetowy. Z kolei zadaniem najważniejszym dla najmniejszej grupy respondentów jest wspieranie budowy dróg o charakterze ponadlokalnym.

Obszar 8. Rozwój przedsiębiorczości i informatyzacji Gminy

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- stworzenie strefy ekonomicznej na terenie Gminy,
- pozyskiwanie terenów na potrzeby inwestycyjne Gminy,
- rozwój instytucji wspierających przedsiębiorczość,
- współpraca z ośrodkami naukowo-badawczymi i rozwój nowoczesnych technologii.

W ramach obszaru dotyczącego rozwoju przedsiębiorczości oraz informatyzacji Gminy, za najważniejszy projekt do realizacji respondenci uznali współpracę z ośrodkami naukowo-badawczymi i nowoczesnych technologii (54 osoby uznały ten projekt za najbardziej priorytetowy). Zbliżoną ilość „1” uzyskał projekt mający na celu rozwój instytucji wspierających przedsiębiorczość (53 ankietowanych).

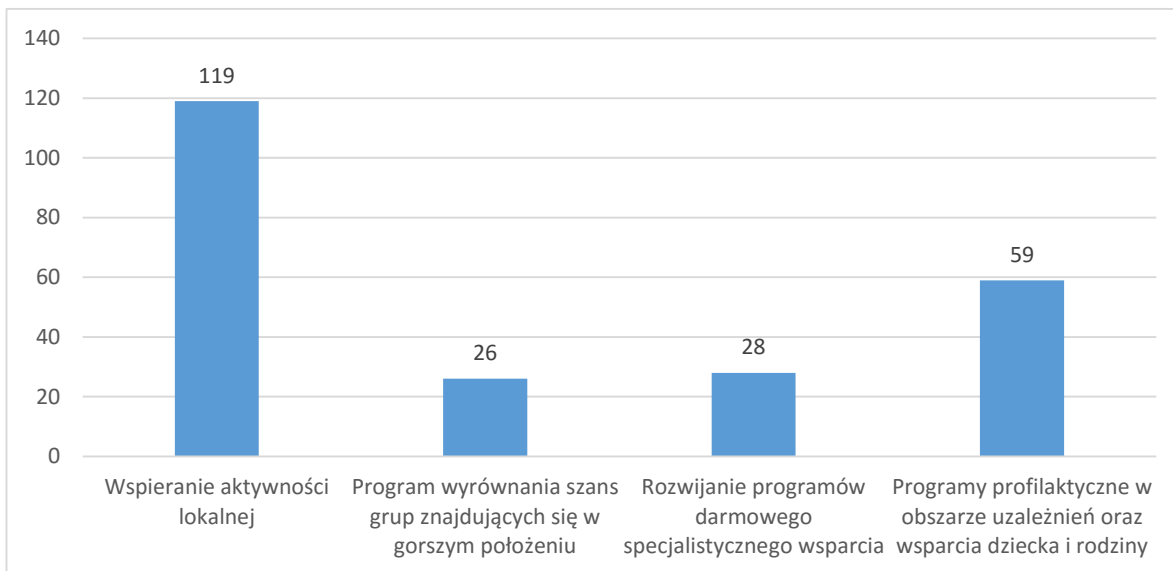

Obszar 9. Aktywizacja społeczeństwa i rozwiązywanie problemów społecznych

W ramach tego obszaru respondenci mieli do wyboru następujące projekty:

- wspieranie aktywności lokalnej,
- program wyrównania szans grup znajdujących się w gorszym położeniu,
- rozwijanie programów darmowego specjalistycznego wsparcia,
- programy profilaktyczne w obszarze uzależnień oraz wsparcia dziecka i rodziny.

Zdaniem ankietowanych najbardziej priorytetowym projektem jest program wspierania aktywności lokalnej – aż 119 osób odpowiedziało w ten sposób. Według respondentów najmniej ważnym projektem jest program wyrównujący szanse grup znajdujących się w gorszym położeniu (26 osób).

Część III Strategiczna

Źródło: www.michalowice.pl

7. Wizja strategicznego rozwoju Gminy

Wizja rozwoju powinna odpowiedzieć na pytanie: „jak będzie wyglądała Gmina po upływie określonego czasu?”. Jest to więc swego rodzaju życzeniowy scenariusz, zawierający obraz tego, co chcielibyśmy, aby zostało stworzone lub zdarzyło się w przyszłości.

Rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest złożonym procesem i zależy od bardzo wielu czynników. Dlatego, projektując wizję rozwoju Gminy Michałowice, wzięto pod uwagę następujące czynniki:

- ✚ bieżącą sytuację społeczno-gospodarczą, określającą uwarunkowania zewnętrzne oraz wewnętrzne Gminy,
- ✚ analizę SWOT, opisującą mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia Gminy,
- ✚ aktualne dokumenty strategiczne na poziomie powiatowym i regionalnym,
- ✚ programy finansowe, dostępne dla Gminy w ramach środków unijnych oraz budżetu państwa,
- ✚ wnioski z badania opinii publicznej.

Na podstawie analizy powyższego materiału opracowano obraz Gminy Michałowice 2023+, który przedstawiają poniższe stwierdzenia.

- ✚ Gmina Michałowice cechuje się **wysoką atrakcyjnością zamieszkania**, na którą składa się m.in. dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna oraz dogodne powiązania komunikacyjne z sąsiednimi gminami oraz Warszawą.
- ✚ Gmina Michałowice oferuje **szeroki wachlarz usług publicznych** takich jak m.in. usługi edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz opiekuńcze dla dzieci i osób starszych.
- ✚ Gmina Michałowice charakteryzuje się **innowacyjnym oraz konkurencyjnym rynkiem lokalnym**, działania Gminy ukierunkowane są głównie na wspieranie sektora MSP oraz stworzenie dogodnych warunków dla inwestorów.
- ✚ Mieszkańcy mogą korzystać z **bogatej różnorodnej oferty spędzania wolnego czasu** na terenie Gminy.

Do realizacji przedstawionej powyżej Wizji niezbędne jest nakreślenie szczegółowego planu działania, który ma na celu pokazanie głównych kierunków rozwoju Gminy. Zawiera on mierzalne cele zaprezentowane w układzie hierarchicznym, w którym niższy poziom hierarchiczny oznacza wyższy stopień szczegółowości.

Rysunek 29. Katalog celów Gminy Michałowice

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

Poziom I Misja Gminy

Określa zasadnicze kierunki dalszego rozwoju Gminy oraz wskazuje do czego Gmina będzie zmierzać w przyszłości. Jest to swoista deklaracja władz Gminy, dotycząca celu wszystkich podejmowanych przez nich decyzji.

Poziom II Cele strategiczne

Stanowią one uszczegółowienie celu głównego. Cele strategiczne wskazują priorytetowe obszary zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Poziom III Cele operacyjne

Stanowią uszczegółowienie celów strategicznych. Są one formułowane jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane potrzeby, które powinny być zaspokojone w określonym horyzoncie czasu, czyli do 2023 roku.

Poziom IV Zadania realizacyjne

Stanowią uszczegółowienie celów operacyjnych. Przyporządkowane do każdego celu operacyjnego wskazują o sposobie jego realizacji przez Gminę. Zadania realizacyjne powinny zostać określone w taki sposób, aby możliwa była ewaluacja stopnia ich realizacji.

Konsekwentne realizowanie zadań realizacyjnych oraz dążenie do osiągania celów strategicznych i operacyjnych będzie przybliżało Gminę Michałowice do wyznaczonej misji.

7.1. Misja Gminy

Misja rozwoju Gminy wskazuje na cel nadrzędny, do jakiego należy dążyć realizując poszczególne elementy Strategii. Ze względu na to, że realizacja Misji wymaga zazwyczaj wieloletnich działań, zdecydowano się na kontynuację założeń rozwoju Gminy, pochodzących ze Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku.

Misja Gminy Michałowice do 2023 roku prezentuje się w sposób następujący:

Zapewnienie jak najlepszego środowiska życia mieszkańcom oraz warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych zgodnie z zasadami: zrównoważonego rozwoju, racjonalnego gospodarowania i partycypacji społecznej.

Umacnianie konkurencyjności i rangi Gminy Michałowice w otoczeniu w oparciu o aktywnych, przedsiębiorczych i wykształconych mieszkańców oraz sąsiedztwo Warszawy.

7.2. Cele Gminy

Wypełnianie założonej Misji Gminy będzie możliwe poprzez skupienie się na ograniczonej liczbie priorytetowych obszarów (celów strategicznych).

Cele strategiczne Gminy Michałowice:

1. Zapewnienie wysokiego standardu zamieszkania i wypoczynku mieszkańców oraz świadczonych usług społecznych

Czynnikiem warunkującym wysoki standard życia mieszkańców jest przede wszystkim dostępność do podstawowej infrastruktury technicznej. W Gminie Michałowice, mimo zadowalającej sytuacji w tym obszarze, wraz ze wzrostem liczby mieszkańców przewidywany jest sukcesywny wzrost potrzeb infrastrukturalnych. Szczególną uwagę należy zwrócić także na rozwój bazy oświatowej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Wykształcone, świadome społeczeństwo jest bardziej otwarte na zmiany. W związku z tym konieczny jest nieustanny wysiłek na rzecz umożliwienia mieszkańcom uczestnictwa w różnych formach kształcenia, w życiu kulturalnym i społecznym.

Zwiększająca się liczba mieszkańców wymusza także na Gminie potrzebę wdrożenia działań dotyczących zabezpieczenia rosnących potrzeb społecznych, aktywizacji społeczeństwa oraz zapewnienia bezpieczeństwa na terenie Gminy.

2. Tworzenie jak najlepszych warunków do trwałego wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i dalszego rozwoju gospodarczego

Pozycja konkurencyjna Gminy w znacznym stopniu zależy od bazy ekonomicznej, której podstawą są przede wszystkim przedsiębiorstwa działające na terenie Gminy. Rozwinięte i dobrze działające przedsiębiorstwa generują miejsca pracy oraz stanowią źródło dochodów dla samorządu (np. podatek CIT, podatek od nieruchomości). Władze Gminy, dostrzegając wagę i wpływ sektora przedsiębiorstw na rozwój całej Gminy, powinny dołożyć wszelkich starań, aby stworzyć jak najlepsze warunki do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz inwestycji. Rozwój przedsiębiorczości zależy nie tylko od aktywności mieszkańców, ale także od liczby działających organizacji i instytucji wsparcia sektora MSP.

3. Osiągnięcie europejskich standardów stanu środowiska przyrodniczego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzenne Gminy

Warunkiem zrównoważonego rozwoju Gminy, oprócz rozwoju przedsiębiorczości oraz infrastruktury technicznej, jest wysoka dbałość o zasoby środowiska przyrodniczego. Gmina powinna podjąć działania mające na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców. Co więcej, zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej niezbędne staną się także działania wdrażające założenia gospodarki niskoemisyjnej. Często dynamiczny wzrost liczby mieszkańców zaburza ład przestrzenny Gminy. Zrównoważony rozwój powinien skoncentrować się na racjonalnym i przemyślanym zagospodarowaniu przestrzennym Gminy.

4. Zapewnienie sprawnych powiązań komunikacyjnych Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą oraz rozbudowa i modernizacja wewnętrznego układu drogowego

Duży potencjał rozwojowy Gminy Michałowice leży w jej korzystnej lokalizacji, w ramach aglomeracji warszawskiej. Korzystny układ komunikacyjny oraz dogodne powiązania z otaczającym obszarem i innymi ośrodkami w znacznym stopniu przyczyniają się do rozwoju osadnictwa oraz lokalnej przedsiębiorczości, dlatego niezbędne są działania w tym kierunku.

5. Zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych Gminy, rozwój społeczeństwa informacyjnego, promocja Gminy

W budowaniu kapitału społecznego bardzo duże znaczenie odgrywa samorząd terytorialny, który poprzez przejrzystość procedur oraz właściwe gospodarowanie budżetem buduje zaufanie do władzy. Zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych Gminy zostanie osiągnięte poprzez informatyzację jednostek administracji oraz jednostek użyteczności publicznej. Niewątpliwie wpłynie to na efektywność realizacji usług oraz przejrzystość działań.

W celu odpowiedniego planowania strategicznego do każdego z celów strategicznych opracowano cele operacyjne. Należy zauważyć, że zakres strategii rozwoju obejmuje wszystkie obszary działalności Gminy, dlatego też w wymienionych w poniższej tabeli celach operacyjnych znalazły się zapisy dotyczące nie tylko zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego, ale również zadań innych podmiotów, działających na terenie Gminy.

Tabela 25. Cele strategiczne oraz operacyjne Gminy Michałowice

Cele strategiczne		Cele operacyjne	
CS1.	Zapewnienie wysokiego standardu zamieszkania i wypoczynku mieszkańców oraz świadczonych usług społecznych	C1.1.	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej
		C1.2.	Poprawa warunków mieszkalnych
		C1.3.	Rozbudowa i modernizacja obiektów kultury oraz utrzymanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych
		C1.4.	Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania
		C1.5.	Poprawa jakości nauczania
		C1.6.	Rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej
		C1.7.	Aktywizacja społeczna mieszkańców
		C1.8.	Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy
		C1.9.	Rozwiązywanie problemów społecznych oraz profilaktyka i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
		C1.10.	Poprawa dostępności usług medycznych, modernizacja bazy służby zdrowia
CS2.	Tworzenie jak najlepszych warunków do trwałego wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i dalszego rozwoju gospodarczego	C2.1.	Prowadzenie polityki proinwestycyjnej
		C2.2.	Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą

Cele strategiczne	Cele operacyjne
	C2.3. Tworzenie zasobów gruntów przeznaczonych na cele inwestycyjne
	C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi
	C2.5. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki
CS3. Osiągnięcie europejskich standardów stanu środowiska przyrodniczego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzenne Gminy	C3.1. Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej
	C3.2. Promowanie budownictwa energooszczędnego i ekologicznego oraz alternatywnych źródeł energii
	C3.3. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów Gminy
	C3.4. Budowa/tworzenie centrum Gminy – koncentracja obiektów: usług, gastronomii, kultury, wypoczynku-rekreacji, administracji
	C3.5. Ogólna zmiana wizerunku Gminy: estetyka, czystość, tworzenie zagospodarowanych przestrzeni publicznych
	C3.6. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców
CS4. Zapewnienie sprawnych powiązań komunikacyjnych Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą, oraz rozbudowa i modernizacja wewnętrznego układu drogowego	C4.1. Modernizacja i rozbudowa sieci ulic, w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, dróg rowerowych, parkingów
	C4.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych
	C4.3. Poprawa komunikacji zewnętrznej oraz wewnętrznej
CS5. Zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych Gminy, rozwój społeczeństwa informacyjnego, promocja Gminy	C5.1. Promocja Gminy
	C5.2. Informatyzacja jednostek administracji i użyteczności publicznej

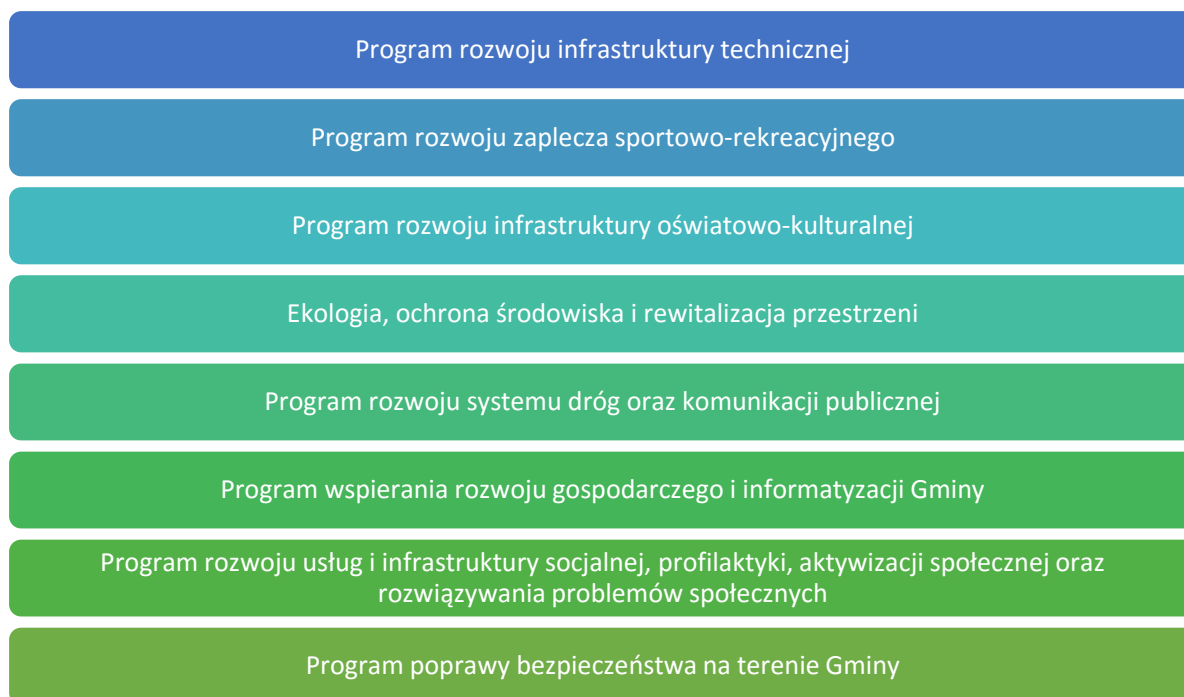
Źródło: Opracowanie Contract Consulting

7.3. Programy realizacyjne wdrażające Strategię

Programy wdrażające Strategię zostały opracowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy uwarunkowań rozwojowych Gminy oraz dokonanej Analizy SWOT i uporządkowano je w taki sposób, aby przyczyniały się do realizacji określonych celów strategicznych i operacyjnych. Zadania zawarte w programach realizacyjnych stanowią listę przedsięwzięć, która może być w przyszłości sukcesywnie uzupełniania i modyfikowana w zależności od uwarunkowań rozwojowych Gminy Michałowice. Zebrane zadania przyporządkowane zostały do 7 wyodrębnionych programów realizacyjnych.

Rysunek 30. Programy realizacyjne

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

Strategia zrównoważonego rozwoju, aby była dokumentem przydatnym w realizacji określonej wizji rozwoju, powinna zawierać wyraźnie zaznaczoną część implementacyjną, składającą się z wyodrębnionych projektów. W związku z tym podczas prac nad strategią opracowano zadania realizacyjne, które są ewaluacją poprzedniej strategii, gdyż części wcześniej nakreślonych założeń nie udało się zrealizować – często w wyniku przyczyn zewnętrznych, niezależnych od Gminy.

Do każdego zadania realizacyjnego zostały przyporządkowane cele operacyjne, które zostaną osiągnięte dzięki realizacji danego zadania.

W tabeli umieszczono również sektory/instytucje, które będą zaangażowane w realizację konkretnego przedsięwzięcia. Użyto do tego następujących oznaczeń:

- GM –Gmina Michałowice
- ŚW – Świetlice wiejskie/osiedlowe
- PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie
- GOPS– Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Michałowicach
- BIB – Publiczna Biblioteka Gminy Michałowice, wraz z filią w Nowej Wsi, oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Komorowie
- PPP – Partnerstwo Publiczne Prywatne
- POW– Starostwo Powiatowe w Pruszkowie
- NGO – organizacje pozarządowe, w tym organizacje pożytku publicznego
- PGE i PSE – Polska Grupa Energetyczna S.A., Polskie Sieci Energetyczne S.A. oraz inni gestorzy sieci

- POL – Policja
- MPWiK - Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Warszawie
- Biz. – inicjatywy prywatne, realizowane przez przedsiębiorstwa na terenie Gminy Michałowice

Ponadto przy każdym zadaniu określono miernik realizacji, który będzie wskazywał na osiągnięcie zamierzonych celów.

Oprócz tego przy każdym zadaniu określono miernik realizacji, który wskazywać będzie na osiągnięcie zamierzonych celów

Tabela 26. Programy i zadania realizacyjne wdrażające Strategię

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ			
Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	• km wybudowanej sieci wodociągowej • km zmodernizowanej sieci wodociągowej • odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej	GM	C1.1. C1.2.
Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej	• km wybudowanej sieci kanalizacyjnej • km zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej • odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej	GM	C1.1. C1.2.
Budowa zbiorników małej retencji	• liczba wybudowanych zbiorników • powierzchnia wybudowanych zbiorników	GM	C1.1. C1.6.
Modernizacja sieci gazowej	• km zmodernizowanej sieci gazowej	BIZ	C1.1. C1.2.
Modernizacja/rozbudowa ujęć wody i stacji uzdatniania wody	• liczba zmodernizowanych obiektów • wykonanie zadania	GM	C1.1.
Powiększenie zasobów mieszkań komunalnych, socjalnych oraz lokali społecznych	• liczba wybudowanych mieszkań • m² wybudowanej powierzchni mieszkalnej • liczba osób, które skorzystały z mieszkań komunalnych oraz lokali społecznych	GM	C1.2. C1.9.
Modernizacja linii energetycznych	• liczba km zmodernizowanych linii energetycznych	PGE i PSE	C1.1.
Rozbudowa oraz modernizacja instalacji odwadniających	• liczba km wybudowanych oraz zmodernizowanych instalacji	GM	C1.1.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM ROZWOJU ZAPLECZA REKREACYJNO-SPORTOWEGO			
Zagospodarowanie terenu wokół zbiorników wodnych w Michałowicach, Regułach oraz w Komorowie na cele sportowo-rekreacyjne	wykonanie zadania	GM, PPP	C1.6.
Opracowanie Strategii Rozwoju Turystyki na terenie Gminy Michałowice	wykonanie zadania	GM	C1.6.
Opracowanie szlaków turystycznych w Gminie Michałowice	wykonanie zadania	GM	C1.6.
Budowa i modernizacja placów zabaw i stref rekreacji do aktywnego spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i całych rodzin	- wykonanie zadania - liczba nowych placów zabaw i stref rekreacji - liczba osób korzystających z obiektu	GM	C1.4. C1.6. C1.7.
Budowa i modernizacja obiektów sportowych	- wykonanie zadania - liczba zmodernizowanych obiektów - liczba nowych obiektów	GM	C1.6. C1.7.
Tworzenie ścieżek zdrowia, tras biegowych	km powstałych ścieżek zdrowia i tras biegowych	GM	C1.6. C1.7.
Instalacja zewnętrznych siłowni sportowych	liczba siłowni zewnętrznych na terenie Gminy	GM	C1.6. C1.7.
Stworzenie warunków do zapewnienia odpowiedniej bazy gastronomicznej i hotelowej na terenie Gminy	- liczba powstałych hoteli, restauracji i punktów gastronomicznych - liczba miejsc noclegowych w Gminie	GM PPP BIZ	C1.6.
Wspieranie działalności lokalnych klubów sportowych	liczba oraz forma działań	GM BIZ	C1.6. C1.7.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY OŚWIATOWEJ I KULTURALNEJ			
Zabezpieczenie terenu pod zespół szkolno-przedszkolny w Regułach	• km² pozyskanych gruntów • wykonanie zadania	GM	C1.4.
Budowa kompleksu edukacyjnego w Regułach i Granicy	• powierzchnia wybudowanych obiektów • liczba dzieci uczęszczających do placówki	GM	C1.4.
Rozbudowa, modernizacja i zakup wyposażenia szkół oraz przedszkoli	• liczba zmodernizowanych placówek oświatowych • ilość zakupionego wyposażenia	GM	C1.4. C1.6.
Dostosowanie placówek oświatowych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz coraz młodszych dzieci	• wykonanie zadania	GM	C1.4.
Rozwój innowacyjnych metod pracy z dziećmi i rozwijanie kluczowych umiejętności	• liczba oraz rodzaj podjętych działań	GM	C1.5.
Budowa innowacyjnego systemu kształcenia poprzez tworzenie bazy doświadczeń i przygotowanie szkół do nauczania eksperymentalnego	• wykonanie zadania	GM	C1.5.
Budowa oraz wdrożenie systemu innowacyjnego szkolenia i rozwoju kadry oświatowej, także w ramach interdyscyplinarnego ośrodka wymiany doświadczeń nauczycieli	• wykonanie zadania	GM	C1.5.
Tworzenie nowych kierunków kształcenia, w tym rozwój edukacji tematycznej i kompetencji kluczowych w celu dostosowania do przyszłego zatrudnienia	• liczba nowych kierunków kształcenia • liczba dzieci i młodzieży, korzystających z oferty nowych kierunków	GM	C1.5.
Organizacja międzyoddziałowych projektów edukacyjnych w celu poprawy umiejętności społecznych oraz pracy w zespole uczniów	• liczba przeprowadzonych projektów • liczba współpracujących placówek	GM	C1.5.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
Współpraca ze szkołami średnimi, uczelniami wyższymi oraz instytucjami wspierającymi oświatę	wykonanie zadania	GM	C1.5.
Zapewnienie nowoczesnej floty autobusowej dowożącej dzieci do szkół	liczba nowoczesnych i funkcjonalnych autobusów	BIZ	C4.3.
Dostosowanie istniejących placówek oświatowych do potrzeb dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności	- liczba dzieci z orzeczeniami w placówce - wykonanie zadania	GM	C1.4. C1.5.
Organizowanie projektów dotyczących doradztwa zawodowego dla dzieci	liczba przeprowadzonych projektów	GM	C1.5.
Organizowanie szkoleń dla uczniów prowadzonych przez zewnętrzne firmy szkoleniowe	- liczba przeprowadzonych projektów - liczba firm, z którymi udało się nawiązać współpracę - liczba uczniów biorących udział w szkoleniu	BIZ	C1.5.
Rozszerzenie oferty placówek oświatowych o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w zakresie stwierdzonych deficytów	- liczba przeprowadzonych zajęć - liczba uczniów korzystających z zajęć	GM	C1.7.
Rozszerzenie oferty placówek oświatowych o dodatkowe zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych	- liczba przeprowadzonych zajęć - liczba uczniów korzystających z zajęć	GM	C1.7.
Wspieranie oraz rozwijanie projektu „Uniwersytet Wszelkiego Wieków”	- wykonanie zadania - liczba osób korzystających z projektu	GM	C1.7.
Budowa, modernizacja i zakup wyposażenia świetlic wiejskich/osiedlowych	- liczba utworzonych i zmodernizowanych świetlic - liczba osób korzystających z obiektów	GM	C1.3. C1.7.
Wspieranie działalności świetlic wiejskich	liczba i forma podjętych działań	GM	C1.7.
Wspieranie lokalnej działalności kulturalnej	liczba wspieranych projektów	GM	C1.3. C1.7.
Budowa sali widowiskowej	wykonanie zadania	GM	C1.3.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA, REWITALIZACJA PRZESTRZENI			
Wdrożenie założeń Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	wykonanie zadania	GM	C3.1.
Zapewnienie odpowiedniej ilości miejsc odbioru odpadów problematycznych	liczba punktów odbioru	GM	C3.3.
Działania mające na celu rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców	liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań	GM	C3.6.
Działania promujące wykorzystanie alternatywnych źródeł energii	liczba i forma podjętych działań	GM	C3.1. C3.2. C3.3.
Działania mające na celu promowanie prywatnego budownictwa energooszczędnego i ekologicznego	- liczba i forma podjętych działań - ilość budynków energooszczędnych	GM BIZ	C3.1. C3.2. C3.3.
Działania mające na celu ochronę cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego	liczba i forma podjętych działań	GM	C3.3.
Porządkowanie i pielęgnacja zieleni publicznej	m² zrewitalizowanej przestrzeni	GM	C3.5.
Rewitalizacja zbiorników wodnych	wykonanie zadania	GM BIZ	C1.6.
Opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego	wykonanie zadania	GM	C3.4. C3.5.
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	- liczba zmodernizowanych obiektów - powierzchnia zmodernizowanych obiektów	GM	C3.1. C3.2.

Zadania realizacyjne	Mienniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
Budowa obiektów użyteczności publicznej w technologii budynków pasywnych	• liczba nowo wybudowanych obiektów • powierzchnia nowo wybudowanych obiektów	GM	C3.1. C3.2.
Wymiana źródeł światła w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych	• liczba zakupionych/wymienionych źródeł światła • liczba jednostek, w których zostały wymienione źródła światła • liczba zaoszczędzonej energii elektrycznej [mwh/rok]	GM	C3.1. C3.2.
Zakup/wymiana urządzeń w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych	• liczba zakupionych urządzeń • liczba jednostek, w których zostały wymienione urządzenia	GM	C3.1.
Przeprowadzenie akcji informacyjnych i szkoleniowych dla pracowników Urzędu Gminy, mających na celu oszczędzanie energii	• liczba przeprowadzonych szkoleń	GM	C3.1.
Organizacja punktu konsultacyjnego w Urzędzie Gminy, gdzie będzie można uzyskać porady w zakresie planowanych przez mieszkańców inwestycji związanych z termomodernizacją budynków,	• wykonanie zadania	GM BIZ	C3.1. C3.2.
Zakup lub wymiana taboru w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych na niskoemisyjny	• liczba zakupionych pojazdów • liczba jednostek, w których zostały wymienione pojazdy	GM BIZ	C3.1.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM ROZWOJU SYSTEMU DRÓG ORAZ KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ			
Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego	liczba zmodernizowanych lamp oświetleniowych	GM PPP	C3.1. C4.1.
Budowa dróg rowerowych	km wybudowanych/ przebudowanych dróg rowerowych	GM	C1.6. C3.1. C3.5. C4.1.
Budowa/rozbudowa /remont dróg oraz chodników	km nowych i zmodernizowanych dróg oraz chodników	GM	C4.1. C3.5.
Budowa i modernizacja dróg gminnych	km wybudowanych dróg	GM	C4.1. C3.5.
Budowa ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy	km wybudowanych ciągów pieszo-rowerowych	GM	C4.1. C3.5.
Utwardzenie gruntowych dróg gminnych	km utwardzonych dróg	GM	C1.6. C4.1. C3.5.
Stworzenie infrastruktury do bezpiecznego parkowania rowerów na terenie Gminy	liczba powstałej infrastruktury	GM	C4.1. C3.5.
Wspieranie budowy odcinków dróg odciążających Gminę o charakterze obwodnic, w szczególności obwodnicy Sokołowa i Pęcic oraz obwodnicy Reguł	km wybudowanych dróg	POW	C4.1. C3.5.
Budowa parkingów	liczba wybudowanych parkingów	GM	C4.1. C3.5.
Wsparcie w tworzeniu i współtworzeniu lokalnych połączeń autobusowych oraz rozwój komunikacji autobusowej w porozumieniu z okolicznymi gminami	liczba połączeń autobusowych	GM BIZ PPP	C4.3. C2.4.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM WSPIERANIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO I INFORMATYZACJI GMINY MICHAŁOWICE			
Stworzenie bazy terenów inwestycyjnych Gminy oraz oferty dla inwestorów	wykonanie zadania	GM BIZ	C2.1. C2.3. C2.5.
Wprowadzenie zachęt i ulg dla inwestorów oraz przedsiębiorców	- wykonanie zadania - liczba korzystających z ulg	GM	C2.1. C2.2. C2.4. C2.5.
Upowszechnienie systemu doradztwa w zakresie tworzenia małych i średnich firm	- liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań - liczba firm korzystających z doradztwa	GM BIZ	C2.1. C2.2. C2.4. C2.5.
Stworzenie i wdrożenie Programu Promocji Gminy	wykonanie zadania	GM	C5.1.
Współpraca z samorządami krajowymi i zagranicznymi	liczba samorządów, z którymi nawiązano współpracę	GM	C2.4.
Informatyzacja Urzędu Gminy oraz jednostek mu podległych	liczba oraz rodzaj podejmowanych działań	GM	C5.2.
Budowa sieci telekomunikacyjnej umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego internetu	Długość sieci telekomunikacyjnej	GN	C1.1. C5.2.
Współpraca Gminy w ramach Lokalnej Grupy Działania „Nadarzyn-Raszyn-Michałowice”	Liczba oraz rodzaj podjętych działań	GM	C2.4.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM ROZWOJU USŁUG I INFRASTRUKTURY SOCJALNEJ, PROFILAKTYKI, AKTYWIZACJI I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ ORAZ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH			
Powołanie Centrum Rozwoju Organizacji Pozarządowych	wykonanie zadania	NGO GM	C1.7.
Opracowanie Planu Rewitalizacji dla Gminy Michałowice	wykonanie zadania	NGO GM	C1.7.
Propagowanie lokalnych inicjatyw społecznych	liczba inicjatyw społecznych	ŚW GM GOPS BIB	C1.7.
Budowa Dziennego Domu Pobytu dla Osób Starszych	- wykonanie zadania - liczba osób korzystających	GM GOPS	C1.7. C1.9.
Działania mające na celu rozwój aktywności zawodowej mieszkańców oraz rozwój lokalnego rynku pracy	- liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań - liczba osób korzystających ze wsparcia	PUP	C2.2. C1.7.
Działania wspierające aktywność młodzieży - organizacja wymiany uczniów, organizacja zajęć pozalekcyjnych	- liczba zorganizowanych wymian - liczba zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych - liczba korzystających osób	GM ŚW	C1.7.
Rozwijanie i wdrażanie programów wspierania rodziny	- liczba osób korzystających ze wsparcia - formy udzielonego wsparcia	GM GOPS	C1.7. C1.9.
Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi	liczba organizacji pozarządowych, z którymi nawiązano współpracę	GM NGO	C2.4.
Poszerzenie oferty punktu poradnictwa specjalistycznego	- liczba osób korzystających - liczba oferowanych usług	GM GOPS	C1.10.

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
Działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa na terenie Gminy	• liczba przestępstw • liczba wypadków	GM POL	C1.8.
Działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób, grup i społeczności wraz ze stworzeniem Gminnego Programu Rewitalizacji	• liczba osób korzystających ze wsparcia	GOPS	C1.9.
Rozwój programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz programu przeciwdziałania narkomanii	• liczba osób korzystających ze wsparcia	GOPS	C1.9.
Wdrażanie działań zawartych w Strategii rozwiązywania problemów społecznych	• liczba wdrożonych działań	GOPS	C1.9.
Rozwijanie i wdrażanie działań związanych z profilaktyką zdrowotną i społeczną	• liczba osób korzystających ze wsparcia	GM BIZ NGO	C1.9.
Aktywizacja i integracja mieszkańców poprzez organizację imprez sportowych lub kulturalnych	• liczba zorganizowanych imprez sportowych lub kulturalnych	GM ŚW GOPS BIB	C1.7.
Rozwijanie form aktywizacji osób starszych i wykluczonych	• liczba osób korzystających	GM ŚW GOPS	C1.7.
Działania mające na celu rozwój wolontariatu	• liczba wolontariuszy	GM ŚW GOPS	C1.9
Podnoszenie jakości i rozwój środowiskowych usług społecznych	• liczba osób korzystających	GM GOPS	C1.9

Zadania realizacyjne	Mierniki	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Cele realizowane w strategii
PROGRAM POPRAWY BEZPIECZEŃSTWA NA TERENIE GMINY			
Opracowanie oraz wdrożenie projektu „Bezpieczna Gmina” realizowanego we współpracy z policją	- wykonanie zadania - liczba przestępstw i wykroczeń popełnianych na terenie Gminy	GM POL	C1.8.
Rozwój elektronicznych systemów bezpieczeństwa (monitoring wizyjny) na terenie Gminy	liczba miejsc objętych monitoringiem	GM	C1.8.
Modernizacja sprzętu oraz doposażenie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowej Wsi	wartość zakupionego sprzętu	GM	C1.8.
Prowadzenie działań edukacyjnych wśród mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa	- liczba przeprowadzonych spotkań - liczba oraz forma podjętych działań	GM POL	C1.8.
Likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych oraz osób starszych w budynkach użyteczności publicznej	liczba budynków użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i osób starszych	GM	C1.8.
Modernizacja infrastruktury komunikacyjnej (oznakowanie ulic, poboczy oraz przejść dla pieszych) mająca na celu wzmocnienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym	liczba oraz rodzaj podjętych działań	GM	C1.8.
Wdrożenie systemu alarmowania i ostrzegania mieszkańców	wykonanie zadania	GM	C1.8.
Modernizacja bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu obsługi w placówkach zdrowia	liczba zmodernizowanych placówek	GM BIZ	C1.10.
Wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców Gminy	- liczba programów profilaktycznych w Gminie - liczba przeprowadzonych badań profilaktycznych	GM BIZ	C1.10.

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

Część IV Wdrożeniowa

Źródło: www.michalowice.pl

8. Źródła finansowania zadań realizacyjnych

W najbliższych latach kluczowym dla polskich samorządów źródłem finansowania przedsięwzięć rozwojowych będą nadal środki europejskiej polityki spójności. Poniżej zaprezentowano syntetycznie informacje dotyczące nowej perspektywy budżetowej UE w tym obszarze.

Nowy budżet UE na lata 2014-2020, a w jego ramach przede wszystkim budżet polityki spójności, to jedno z istotniejszych zewnętrznych źródeł finansowania działań rozwojowych dla polskich samorządów. W systemie zarządzania polityką spójności na poziomie Polski najważniejszym dokumentem jest Umowa Partnerstwa, która określa Strategię inwestowania środków tej polityki przeznaczonych dla naszego kraju. Wdrażanie tej Strategii będzie się odbywało dzięki realizacji 6 programów krajowych (Program Inteligentny Rozwój 2014-2020, Program Polska Cyfrowa 2014-2020, Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Program Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020, Program Polska Wschodnia 2014-2020, Program Pomoc techniczna 2014-2020) oraz 16 programów regionalnych.

Biorąc pod uwagę cele strategiczne, z punktu widzenia potrzeb i planów rozwojowych Gminy Michałowice najważniejszym źródłem dofinansowania jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 podzielony został na 11 osi wspierających poszczególne obszary gospodarki, które zostały przedstawione w poniższej tabeli.⁸

Tabela 27. Osie priorytetowe oraz obszary wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WM 2014-2020	Główne obszary wsparcia
Oś I Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce	- wsparcie regionalnej infrastruktury badawczo-rozwojowej - wzrost wykorzystania innowacyjnej działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorstwach - tworzenie przyjaznych warunków dla gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów
Oś II Wykorzystanie e-potencjału Mazowsza	- rozwój e-technologii w przedsiębiorstwach - zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych dla obywateli
Oś III Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości	- wsparcie rozwoju przedsiębiorczości - internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw - promocja gospodarcza regionu - zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych - dostosowanie ofert Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB) do potrzeb przedsiębiorców
Oś IV Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	- zwiększenie udziału niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii - poprawa efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji CO₂ - redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza oraz wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego
Oś V Gospodarka przyjazna środowisku	- zapobieganie katastrofom naturalnym i minimalizowanie ich skutków - zmniejszenie ilości składowanych odpadów na Mazowszu - ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - poprawa systemów zarządzania i monitoringu środowiska oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego - zwiększenie potencjału Ochotniczych Straży Pożarnych
Oś VI Jakość życia	inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia służące poprawie jakości, zwiększeniu dostępności i zmniejszeniu dysproporcji terytorialnych w dostępie do specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej

⁸ RPO WM 2014-2020 z dnia 12.02.2015 r.

Osie priorytetowe RPO WM 2014-2020	Główne obszary wsparcia
	rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych
Oś VII Rozwój regionalnego systemu transportowego	poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej
Oś VIII Rozwój rynku pracy	- zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy - zwiększenie roli MŚP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy
Oś IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	- zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie - poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia - poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej
Oś X Edukacja dla rozwoju regionu	- wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego - wsparcie kształcenia i szkolenia osób dorosłych - wzmocnienie kształcenia zawodowego młodzieży
Oś IX Pomoc techniczna	wsparcie dla IŻ

Źródło: RPO WM 2014-2020, www.rpo.mazovia.pl, 06.08.2015 r.

Oprócz programów regionalnych Gmina powinna także starać się o uzyskanie dotacji unijnych w ramach programów krajowych. Są one sformułowane w następujący sposób:

- Program Inteligentny Rozwój 2014-2020,
- Program Polska Cyfrowa 2014-2020,
- Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Program Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Program Polska Wschodnia 2014-2020,
- Program Pomoc Techniczna 2014-2020.

Program Polska Wschodnia dotyczy jedynie województwa lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, dlatego nie będzie on przedmiotem dalszej analizy. Pozostałe programy zostały scharakteryzowane w poniższej tabeli.

Tabela 28. Charakterystyka programów krajowych wdrażających perspektywę unijną na lata 2014-2020

Program operacyjny	Priorytety i działania
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	1. Promocja odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej 2. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu 3. Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej 4. Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej 5. Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa energetycznego 6. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego 7. Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia 8. Pomoc techniczna
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	1. Wsparcie prowadzenia prac B+R 2. Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach 3. Wsparcie otoczenia biznesu 4. Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	1. Osoby młode na rynku pracy 2. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji 3. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju 4. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa 5. Wsparcie dla obszaru zdrowia
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	1. Powszechny dostęp do szybkiego internetu 2. E-administracja i otwarty urząd 3. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa 4. Pomoc techniczna
Program Operacyjny Pomoc Techniczna	1. Utrzymanie i rozwój potencjału instytucji realizujących politykę spójności w Polsce w latach 2014-2020 2. Przygotowanie beneficjentów do wdrażania projektów 3. Wsparcie wymiaru miejskiego w polityce spójności 4. System informacji i promocji dla funduszy europejskich

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Instrumentem realizacji polityki Unii Europejskiej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce jest natomiast **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020**. Jego celem głównym jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Program realizuje sześć priorytetów określonych w następujący sposób:

- ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich,
- poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych,
- poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie,
- odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa,
- wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmiany klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym,

- zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Fundusze unijne są istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych, należy jednak podkreślić, że w przypadku ich realizacji Gmina jest zobowiązana do zapewnienia wkładu własnego, który może pokryć ze środków własnych lub z zadłużenia. Konieczne tym samym staje się wdrożenie programu monitorowania zdolności Gminy do zaangażowania wkładu własnego i jego alokacji na różne projekty infrastrukturalne, społeczne czy gospodarcze. Innym obowiązkiem Gminy w zakresie pozyskiwania środków z budżetu Unii Europejskiej jest zapewnienie procedur monitorowania i rozliczania realizowanych inwestycji zgodnie z wytycznymi obowiązującymi dla perspektywy budżetowej na lata 2014-2020.

Oprócz środków przyznawanych w ramach europejskiej polityki spójności i wspólnej polityki rolnej Gmina może ubiegać się również o inne źródła finansowania w ramach zagranicznych programów wsparcia. Najważniejsze z nich zostały zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 29. Charakterystyka wybranych zagranicznych źródeł finansowania zadań realizacyjnych

Źródło finansowania	Obszary wsparcia
Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego („fundusze norweskie”)	1. Bioróżnorodność i monitoring środowiska 2. Oszczędzanie energii, odnawialne źródła 3. Społeczeństwo obywatelskie 4. Rozwój społeczny i regionalny 5. Kulturowe dziedzictwo 6. Badania naukowe i stypendia 7. Schengen i sprawy wewnętrzne 8. Godna praca i dialog trójstronny 9. Innowacje w zakresie zielonych technologii
Szwajcarsko-Polski Program Współpracy	1. Bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform 1.1. Inicjatywy na rzecz rozwoju regionalnego regionów peryferyjnych i słabo rozwiniętych 1.2. Zwiększenie ochrony wschodnich granic Unii Europejskiej 2. Środowisko i infrastruktura 2.1. Odbudowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz poprawa stanu środowiska 2.2. Poprawa publicznych systemów transportowych 2.3. Bioróżnorodność i ochrona ekosystemów 3. Sektor prywatny 3.1. Poprawa środowiska biznesowego MŚP 3.2. Rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich 4.1. Ochrona zdrowia 4.2. Badania i rozwój

Źródło finansowania	Obszary wsparcia
Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności	- Inicjatywy w zakresie edukacji - English teaching - Równać szanse - Szkoła ucząca się (SUS) - Projektor – wolontariat studencki - Stypendia pomostowe - Uniwersytet trzeciego wieku (UTW) - Rozwój społeczności lokalnych - Wspieramy organizacje pozarządowe - Działaj lokalnie - Nowe technologie lokalnie - Liderzy PAFW - Konkurs „Pro Publico Bono” - Program Rozwoju Bibliotek - Lokalne Partnerstwa PAFW - Obywatel i Prawo

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Analizując źródła finansowania zadań realizacyjnych, należy także zwrócić uwagę na środki krajowe pochodzące z poszczególnych ministerstw. Gmina może się bowiem starać o finansowanie niektórych inwestycji np. ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego czy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Wsparcie oferowane jest także w ramach funduszy celowych pochodzących z jednostek takich jak np. Narodowy oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Zostały one scharakteryzowane w poniższej tabeli.

Tabela 30. Obszary wsparcia w ramach działalności Narodowego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Nazwa jednostki	Obszary wsparcia
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie	- Ochrona wód - Gospodarka wodna - Ochrona atmosfery - Ochrona ziemi - Edukacja ekologiczna - Ochrona przyrody - Zapobieganie zagrożeniom środowiska i poważnym awariom oraz usuwanie ich skutków

Nazwa jednostki	Obszary wsparcia
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	1. Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi 1.1. Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach 2. Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi 2.1. Racjonalna gospodarka odpadami 2.2. Ochrona powierzchni ziemi 2.3. Geologia i górnictwo 3. Ochrona atmosfery 3.1. Poprawa jakości powietrza – programy ochrony powietrza, KAWKA 3.2. LEMUR – Energooszczędne Budynki Użyteczności Publicznej 3.3. Dopłaty do kredytów na budowę domów energooszczędnych 3.4. Inwestycje energooszczędne w małych i średnich przedsiębiorstwach 3.5. BOCIAN – rozproszone odnawialne źródła energii 3.6. Prosument – linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii 4. Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów 4.1. Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej 5. Międzydziedzinowe 5.1. Wsparcie Ministra Środowiska w zakresie realizacji polityki ochrony państwa 5.2. Wspieranie działalności monitoringu środowiska 5.3. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków 5.4. Edukacja ekologiczna 5.5. Współfinansowanie programu LIFE 5.6. SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW 5.7. E-KUMULATOR – Ekologiczny Akumulator dla Przemysłu

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Gmina Michałowice jest także sygnatariuszem Porozumienia gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w perspektywie finansowej UE 2014- 2020 (**Porozumienia ZIT WOF**), zawiązanego w dniu 21 lutego 2014 r. Celem strategicznym Porozumienia ZIT WOF jest integracja Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego (WOF), przy jednoczesnym budowaniu jego przewag konkurencyjnych, a także wspólne pozyskanie funduszy europejskich w perspektywie 2014-2020 w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Finansowanie realizacji Strategii ZIT WOF bazuje na środkach unijnych dedykowanych bezpośrednio WOF na wdrażanie instrumentu ZIT oraz na uzupełniających je środkach gmin WOF, stanowiących wkład własny w projektach.

Tabela 31. Obszary wsparcia w ramach Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020

Źródło finansowania	Obszary wsparcia
ZIT WOF	1. Zwiększenie dostępności usług publicznych 1.1. Usługi informacyjne 1.2. Usługi edukacyjne 1.3. Usługi na rzecz aktywności mieszkańców 2. Rozwój sieci powiązań gospodarczych 2.1. Promocja gospodarcza 2.2. Tereny inwestycyjne 2.3. Kapitał ludzki 3. Poprawa jakości przestrzeni 3.1. Powiązania komunikacyjne 3.2. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

W celu realizacji zadań Gmina może także współpracować z podmiotami prywatnymi na zasadach **partnerstwa publiczno-prywatnego**, czyli przedsięwzięć realizowanych w oparciu o umowę długoterminową zawartą pomiędzy podmiotem publicznym a podmiotem prywatnym, której celem jest stworzenie składników infrastruktury umożliwiającej świadczenie usług o charakterze publicznym. Fundamentem tej współpracy jest wspólnota działań stworzona po to, aby partnerzy mogli jak najlepiej wykonywać zadania, do których zostali powołani. Zadaniem partnera publicznego jest świadczenie usług publicznych, natomiast podmiot prywatny prowadzi działalność gospodarczą i osiąga z niej zyski. Partnerstwo może obejmować takie dziedziny jak np. budownictwo mieszkań na wynajem, centra sportowo-rekreacyjne, parkingi, szkoły, siedziby władz publicznych, gospodarka komunalna czy budowa dróg.

Podmiotem mogącym wspomóc Gminę w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych i rozwojowych jest również **Lokalna Grupa Działania**. Jest to rodzaj partnerstwa terytorialnego zrzeszającego przedstawicieli lokalnych organizacji z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz mieszkańców danego obszaru. LGD przygotowuje Lokalną Strategię Rozwoju, a po jej akceptacji przez samorząd województwa może korzystać ze środków finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, co ma kluczowe znaczenie dla realizacji zadań przez Gminę. Gmina Michałowice przystąpiła do Lokalnej Grupy Działania Nadarzyn-Raszyn-Michałowice, której głównym celem działalności jest realizacja projektów w ramach działania „LEADER” PROW na lata 2014-2020.

9. Zapewnienie zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Lokalne Strategie Rozwoju powinny uwzględniać zapisy zawarte w dokumentach strategicznych wyższego rzędu na poziomie krajowym, regionalnym, wojewódzkim oraz powiatowym.

Z punktu widzenia realizacji Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku szczególnie istotne jest zbadanie jej zgodności z takimi dokumentami jak:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”,
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,
- Strategia Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku.

Rysunek 31. Dokumenty strategiczne wyższego rzędu

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”

Dokument jako cel główny wskazuje „Poprawę jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa Unii i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju”. Dokument zakłada 3 obszary strategiczne, do których przypisane zostały cele strategiczne oraz kierunki interwencji.

Cele strategiczne wskazane dla Gminy Michałowice w Strategii są powiązane z następującymi obszarami strategicznymi długookresowej strategii rozwoju kraju:

Tabela 32. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”

Cele Strategii Rozwoju Kraju „Polska 2030 –trzecia fala nowoczesności”	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki	C1.4. Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania C1.5. Poprawa warunków i jakości nauczania C2.1. Prowadzenie polityki proinwestycyjnej C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.5. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki C3.1. Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej C3.2. Promowanie budownictwa energooszczędnego i ekologicznego oraz alternatywnych źródeł energii C3.3. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów Gminy C5.2 Informatyzacja jednostek administracji i użyteczności publicznej
Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski	C4.1. Modernizacja i rozbudowa sieci ulic, w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, dróg rowerowych, parkingów C4.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych C4.3. Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej
Efektywność i sprawność Państwa	C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi C5.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cel strategiczny tego dokumentu to „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”.

Relację między celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami strategicznymi wskazanymi dla Gminy Michałowice pokazuje poniższa tabela:

Tabela 33. Zbieżność celów z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
KONKURENCYJNOŚĆ Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	C1.7. Poprawa warunków i jakości nauczania C2.1. Prowadzenie polityki proinwestycyjnej C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.3. Tworzenie zasobów gruntów przeznaczonych na cele inwestycyjne C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi C2.5. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki C3.1. Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej C3.2. Promowanie budownictwa energooszczędnego i ekologicznego oraz alternatywnych źródeł energii C3.3. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów Gminy C4.1. Modernizacja i rozbudowa sieci ulic, w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, dróg rowerowych, parkingów C4.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych C4.3. Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
SPÓJNOŚĆ Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	C1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej C1.2. Poprawa warunków mieszkalnych C1.3. Rozbudowa i modernizacja obiektów kultury oraz utrzymanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych C1.4. Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania C1.6. Rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C1.8. Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy C1.9. Rozwiązywanie problemów społecznych C1.10. Poprawa dostępności usług medycznych, modernizacja bazy służby zdrowia C4.1. Modernizacja i rozbudowa sieci ulic, w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, dróg rowerowych, parkingów C4.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych C4.3. Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej
SPRAWNOŚĆ Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie	C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C5.2. Informatyzacja jednostek administracji i użyteczności publicznej

Źródło: opracowanie Contract Consulting.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze jest głównym dokumentem strategicznym określającym zasady polityki rozwoju województwa mazowieckiego na poziomie regionalnym.

Cele strategiczne wskazane dla Gminy Michałowice w Strategii są powiązane z następującymi celami strategicznymi strategii rozwoju województwa:

Tabela 34. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
<u>Cel priorytetowy:</u> Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym	C2.1. Prowadzenie polityki proinwestycyjnej C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.3. Tworzenie zasobów gruntów przeznaczonych na cele inwestycyjne
Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	C2.1. Prowadzenie polityki proinwestycyjnej C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.3. Tworzenie zasobów gruntów przeznaczonych na cele inwestycyjne C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi C2.5. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki C5.1. Promocja Gminy
Poprawę dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego	C4.1. Modernizacja i rozbudowa sieci ulic, w tym nawierzchni dróg, ciągów pieszych, dróg rowerowych, parkingów C4.2. Wspieranie ponadlokalnych inwestycji transportowych C4.3. Poprawa komunikacji zewnętrznej oraz wewnętrznej C3.4. Budowa/tworzenie centrum Gminy – koncentracja obiektów: usług, gastronomii, kultury, wypoczynku-rekreacji, administracji

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
	C3.5. Ogólna zmiana wizerunku Gminy: estetyka, czystość, tworzenie zagospodarowanych przestrzeni publicznych
Poprawę jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki	C1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej C1.2. Poprawa warunków mieszkalnych C1.3. Rozbudowa i modernizacja obiektów kultury oraz utrzymanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych C1.4. Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania C1.5. Poprawa warunków i jakości nauczania C1.6. Rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C1.8. Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy C1.9. Rozwiązywanie problemów społecznych C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi
Zapewnienie gospodarce zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami	C3.1. Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej C3.2. Promowanie budownictwa energooszczędnego i ekologicznego oraz alternatywnych źródeł energii
Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia	C1.3. Rozbudowa i modernizacja obiektów kultury oraz utrzymanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych C1.6. Rozbudowa i modernizacja bazy sportowej oraz rekreacyjnej C3.3. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów Gminy C3.6. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

Strategia Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku

Strategia Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego jest dokumentem określającym lokalną politykę rozwoju dla powiatu.

Relację między celami Strategii Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego a celami strategicznymi wskazanymi dla Gminy Michałowice pokazuje poniższa tabela.

Tabela 35. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
Rozwój gospodarczy, rozbudowa infrastruktury i rynku pracy	C2.1. Prowadzenie polityki proinwestycyjnej C2.2. Organizacyjne oraz finansowe wspieranie przedsiębiorczości MSP oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą C2.3. Tworzenie zasobów gruntów przeznaczonych na cele inwestycyjne C2.4. Rozwijanie współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi C2.5. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki
Poprawa stanu bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i pomocy społecznej	C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C1.8. Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy C1.9. Rozwiązywanie problemów społecznych
Rozwój edukacji, kultury, sportu, rekreacji i turystyki	C1.3. Rozbudowa i modernizacja obiektów kultury oraz utrzymanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych C1.4. Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania C1.5. Poprawa warunków i jakości nauczania C1.6. Rozbudowa i modernizacja bazy sportowej oraz rekreacyjnej C3.4. Budowa/tworzenie centrum Gminy – koncentracja obiektów: usług, gastronomii, kultury, wypoczynku-rekreacji, administracji. C3.5. Ogólna zmiana wizerunku Gminy: estetyka, czystość, tworzenie zagospodarowanych przestrzeni publicznych

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku
Zrównoważony rozwój środowiska	C3.1. Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej C3.2. Promowanie budownictwa energooszczędnego i ekologicznego oraz alternatywnych źródeł energii C3.3. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów Gminy C3.6. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców
Rozwój samorządności i społeczeństwa obywatelskiego	C1.7. Aktywizacja społeczna mieszkańców C5.2 Informatyzacja jednostek administracji i użyteczności publicznej

Źródło: Opracowanie Contract Consulting

Wszystkie powyższe tabele wykazują wysoką zbieżność celów strategicznych zawartych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2023 roku z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu. Przyjęte cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy w znacznym stopniu wpisują się w wyznaczone kierunki rozwoju kraju, powiatu oraz województwa. Strategia jest więc dokumentem spójnym z polityką regionu, co pozwoli na efektywniejsze pozyskiwanie środków finansowych.

10. System wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji Strategii

Istotnym elementem procesu tworzenia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy jest ustalenie zasad wdrożenia, monitorowania oraz ewaluacji założeń dokumentu. Efektywnie zaprojektowany system stałej kontroli powinien umożliwiać nie tylko nieustanne monitorowanie zdarzeń, tendencji oraz procesów zachodzących w Gminie, ale także dawać możliwość modyfikacji poszczególnych ustaleń.

W 2012 roku w ramach projektu konkursowego Urząd Gminy zlecił opracowanie koncepcji systemu wdrożenia monitorowania i ewaluacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku. W dokumencie został zawarty również zapis dotyczący zastosowania opracowanego systemu monitoringu w przypadku aktualizacji Strategii.

10.1. Wdrożenie Strategii

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie Strategii jest Wójt. Wykonuje on swoje zadania przy pomocy referatów lub samodzielnych stanowisk merytorycznych Urzędu. Ośrodkami koordynującymi współpracę w poszczególnych obszarach tematycznych będą stosowne referaty lub samodzielne stanowiska merytoryczne Urzędu.

W celu realizacji działań w zakresie monitorowania i ewaluacji Strategii Wójt może powołać do życia Zespół ds. Wdrażania Strategii lub oddelegować do realizacji tych czynności pracowników Urzędu Gminy Michałowice. Do głównych zadań Zespołu będzie należeć koordynowanie prac poszczególnych referatów lub samodzielnych stanowisk merytorycznych, by osiągnąć efekt synergii w procesie wdrażania.

Zespół będzie odpowiedzialny za następujące zadania:

- koordynację prac instytucji zaangażowanych we wdrażanie Strategii,
- monitoring (analiza raportów z przebiegu realizacji Strategii),
- dostarczanie syntetycznych informacji o procesach i uwarunkowaniach realizacyjnych Strategii rozwoju,
- nadzór nad prawidłowością realizacji Strategii.

10.2. Proces monitoringu

Monitoring to niezbędna kontrola procesu wdrażania założeń Strategii pozwalająca uniknąć błędów i niedopatrzeń w realizacji projektów. Istotą wdrożonego systemu monitorowania będzie pokazanie, które założenia Strategii zostały zrealizowane oraz które ustalenia wymagają modyfikacji.

Najważniejszymi zadaniami systemu monitorującego będzie:

- monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności i skuteczności realizacji Strategii rozwoju i programów rozwoju regionalnego;
- ocena i wydawanie opinii w realizacji konkretnych celów;
- ocena postępów i rezultatów konkretnych działań;
- składanie odpowiednich propozycji do jednostek wdrażających;
- przyjmowanie okresowych raportów z realizacji Strategii rozwoju i programów rozwoju regionalnego.

W celu ułatwienia kontroli i nadzoru nad realizacją ustaleń Strategii Rozwoju Gminy ustalony został zbiór 27 mierników, za pomocą których możliwe będzie monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych celów strategicznych.

Wszystkie wskaźniki zostały zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 36. Wskaźniki monitoringowe określone przy celach strategicznych

Cele strategiczne	Rodzaj wskaźnika
Mierniki o charakterze ogólnym	• Liczba ludności ogółem, w tym kobiet • Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym • Przyrost naturalny ludności • Saldo migracji (różnica między liczbą zameldowań i wymeldowań) • Dochody ogółem budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca • Dochody własne budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Cel strategiczny: Zapewnienie wysokiego standardu zamieszkania oraz wypoczynku mieszkańców oraz świadczonych usług społecznych	• Liczba mieszkań ogółem na 1000 mieszkańców • Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i na 1 izbę • Ogólna liczba nowych mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców • Liczba osób objęta pomocą społeczną • Liczba dzieci w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach (ogółem) • Liczba przestępstw i wykroczeń • Liczba imprez kulturalnych i sportowych w ciągu roku
Cel strategiczny: Tworzenie jak najlepszych warunków do trwałego wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i dalszego rozwoju gospodarczego	• Liczba pracujących • Liczba podmiotów gospodarczych ogółem • Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców • Stopa bezrobocia
Cel strategiczny: Osiągnięcie europejskich standardów stanu środowiska przyrodniczego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzenne Gminy	• Odsetek terenów prawnie chronionych • Odsetek terenów zieleni, w tym lasów w ogólnej powierzchni Gminy • Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej • Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej • Zasób gruntów komunalnych [w ha]
Cel strategiczny: Zapewnienie sprawnych powiązań komunikacyjnych Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą oraz rozbudowa i modernizacja wewnętrznego układu drogowego	• Długość dróg gminnych o nawierzchni twardej • Długość dróg powiatowych w Gminie • Długość dróg wojewódzkich w Gminie • Długość ścieżek rowerowych [km]

Cele strategiczne	Rodzaj wskaźnika
Cel strategiczny: Zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych Gminy, rozwój społeczeństwa informacyjnego, promocja Gminy	Liczba bezpłatnych punktów dostępowych do komputerowej sieci bezprzewodowej, tzw. „hot-spot” dla mieszkańców Gminy

Źródło: Koncepcja monitoringu i ewaluacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku

Tak określone wskaźniki pozwalają na ukazanie dynamiki zachodzących zmian w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Michałowice w czasie i stopień zaawansowania realizacji przyjętych celów strategicznych. Powyższe wskaźniki można również stosować do porównań z innymi gminami, średnią powiatową, wojewódzką i ogólnokrajową.

Monitoring wybranych wskaźników dokonany będzie w formie rocznego raportu monitoringowego, który będzie zestawieniem danych.

10.3. Ewaluacja realizacji Strategii

Ewaluacja to proces polegający na ocenie realizacji Strategii oraz jej wpływu na wszystkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego.

Ewaluacja działań wynikających ze Strategii Rozwoju będzie się opierała na trzech rodzajach ocen:

Rysunek 32. Proces ewaluacji Strategii

Źródło: opracowanie Contract Consulting

Ewaluacja ex-ante (ocena przed realizacją działań) opisuje zakładane cele oraz przewidywane rezultaty. Ewaluację ex-ante stosuje się przy ocenie sytuacji wejściowej, czy i w jaki sposób Strategia wpłynie na grupy docelowe, przyczyni się do poprawy sytuacji na obszarze Gminy.

W przebiegu **ewaluacji mid-term** (ocena w trakcie realizacji założeń Strategii) analizuje się proces wdrożenia i ocenia dotychczasowe efekty. Pozwala to odpowiedzieć na pojawiające się pytania,

rozwiązać ujawnione problemy. Można tu ocenić przede wszystkim skuteczność i efektywność projektu na danym etapie. Ewaluacja mid-term będzie wykonywana w trakcie realizacji projektów.

Podczas **ewaluacji ex-post** (ocena po realizacji założonych działań) ocenione będą efekty poszczególnych projektów i sformułowane wnioski na przyszłość. Do mierzenia postępu realizacji strategii należy posługiwać się miernikami przypisanymi do każdego z zadań realizacyjnych. Przy ocenie należy zwrócić szczególną uwagę na użyteczność i trwałość przedsięwzięć a także uwzględnić dwa kryteria:

- skuteczności – w jakim stopniu cele zapisane w strategii zostały osiągnięte,
- efektywności – jaki był stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.

Proces ewaluacji będzie przeprowadzany w połowie oraz po zakończeniu realizacji Strategii. W przypadku wystąpienia szczególnych, nieprzewidzianych okoliczności istnieje możliwość wprowadzenia dodatkowych etapów ewaluacyjnych.

10.4. Dokumentacja monitoringu oraz ewaluacji Strategii

Podstawowym dokumentem w procesie monitoringu i ewaluacji jest raport monitoringowy Strategii, opracowywany na podstawie raportów cząstkowych oraz danych pochodzących ze statystyki ogólnej. Raport zawierał będzie analizę odpowiednich wskaźników, określającą stan realizacji Strategii.

Podmiotem odpowiedzialnym za raportowanie są wszystkie podmioty zaangażowane w realizację Strategii. Raport monitoringowy będzie sporządzony przez właściwy Referat Urzędu lub samodzielne stanowiska, wskazane przez Wójta Gminy Michałowice. Raporty monitoringowe podlegają zatwierdzeniu przez Wójta, który na podstawie dostępnych informacji podejmuje działanie mające na celu usunięcie ewentualnych nieprawidłowości. Raporty monitoringowe stanowią także podstawę do wszelkich prac aktualizujących dokumenty Strategii rozwoju, w tym także przedłużających okres obowiązywania Strategii na kolejne lata. W razie wydłużenia obowiązywania Strategii analogicznemu wydłużeniu ulegnie okres sporządzania raportów monitoringowych.

11. Spis tabel i rysunków

SPIS TABEL

Tabela 1. Zrealizowane projekty i zadania w latach 2013-2014 w Gminie Michałowice	7
Tabela 2. Powierzchnia Gminy Michałowice według kierunków wykorzystania (stan w 2014 r.)	17
Tabela 3. Liczba ludności w Gminie Michałowice według faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2007-2014	20
Tabela 4. Liczba mieszkańców w Gminie Michałowice według kryterium produktywności w latach 2007-2014	20
Tabela 5. Saldo migracji na pobyt stały w Gminie Michałowice w latach 2007-2014 wg typu	24
Tabela 6. Saldo migracji na 1000 osób w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014	25
Tabela 7. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w Gminie Michałowice w latach 2007-2014	26
Tabela 8. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach powiatu pruszkowskiego w 2014 roku	27
Tabela 9. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 2007 w Gminie Michałowice w 2014 r.	31
Tabela 10. Wskaźniki dla infrastruktury wodociągowej w Gminie Michałowice w latach 2007-2014	36
Tabela 11. Wskaźniki dla infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Michałowice w latach 2007-2014	38
Tabela 12. Wskaźniki dla infrastruktury gazowej w Gminie Michałowice w latach 2007-2013	39
Tabela 13. Mieszkania wyposażone w instalacje centralnego ogrzewania w Gminie Michałowice w latach 2007- 2013	40
Tabela 14. Liczba uczniów w Gminie Michałowice w poszczególnych typach szkół w latach 2007-2015	42
Tabela 15. Wyposażenie szkół w Gminie Michałowice (stan na 30.06.2015 r.)	45
Tabela 16. Wyniki sprawdzianów oraz egzaminów zewnętrznych w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]	46
Tabela 17. Baza noclegowa w Gminie Michałowice w latach 2007-2014	58
Tabela 18. Liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej w poszczególnych miejscowościach Gminy Michałowice w 2014 r.	61
Tabela 19. Poszczególne kategorie dochodów własnych Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]	64
Tabela 20. Analiza SWOT – Sfera demograficzna	72
Tabela 21. Analiza SWOT – Sfera ekonomiczno-gospodarcza	73
Tabela 22. Analiza SWOT – infrastruktura techniczna	74
Tabela 23. Analiza SWOT – infrastruktura i sfera społeczna	75
Tabela 24. Analiza SWOT – Model zarządzania i finansów	76
Tabela 25. Cele strategiczne oraz operacyjne Gminy Michałowice	106
Tabela 26. Programy i zadania realizacyjne wdrażające Strategię	110
Tabela 27. Osie priorytetowe oraz obszary wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020	122
Tabela 28. Charakterystyka programów krajowych wdrażających perspektywę unijną na lata 2014-2020	124
Tabela 29. Charakterystyka wybranych zagranicznych źródeł finansowania zadań realizacyjnych	125
Tabela 30. Obszary wsparcia w ramach działalności Narodowego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	126
Tabela 31. Obszary wsparcia w ramach Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020	128
Tabela 32. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”	130
Tabela 33. Zbieżność celów z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	131
Tabela 34. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze	133
Tabela 35. Zbieżność celów ze Strategią Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego do 2025 roku	135
Tabela 36. Wskaźniki monitoringowe określone przy celach strategicznych	138

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w Gminie Michałowice na tle danych odnoszących się do Polski, województwa mazowieckiego i powiatu pruszkowskiego w latach 2007-2014	21
Wykres 2. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla Gminy Michałowice w odniesieniu do danych dla Polski, województwa mazowieckiego i powiatu pruszkowskiego w latach 2007-2014	22
Wykres 3. Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014	23
Wykres 4. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice w latach 2007-2014	23
Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Michałowice na tle powiatu pruszkowskiego, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2007-2014	24
Wykres 6. Procentowy wskaźnik osób bezrobotnych w poszczególnych gminach do ogólnej liczby bezrobotnych w powiecie pruszkowskim w 2014 r.	27
Wykres 7. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wieku w Gminie Michałowice (stan na 31.12.2014 r.)	28
Wykres 8. Struktura bezrobotnych według wykształcenia w Gminie Michałowice (stan na 31.12.2014 r.)	28
Wykres 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Michałowice na tle danych powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2014 [%]	29
Wykres 10. Stopa bezrobocia w powiecie pruszkowskim, województwie mazowieckim i kraju w latach 2007-2014 [%]	30
Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym	32
Wykres 12. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci wodociągowej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013	37
Wykres 13. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013	38
Wykres 14. Procentowy wskaźnik osób korzystających z sieci gazowej w Gminie Michałowice na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych w latach 2007-2013	39
Wykres 15. Wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]	46
Wykres 16. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (część matematyczno-przyrodnicza oraz część humanistyczna) w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]	47
Wykres 17. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (część językowa) w Gminie Michałowice w odniesieniu do wyników powiatowych oraz wojewódzkich w 2015 r. [%]	47
Wykres 18. Dochody ogólne Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]	62
Wykres 19. Struktura dochodów Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]	63
Wykres 20. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Michałowice w latach 2008-2014	64
Wykres 21. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) w latach 2008-2014 [PLN]	65
Wykres 22. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) w latach 2008-2014 [PLN]	66
Wykres 23. Wpływy do budżetu Gminy Michałowice z tytułu podatku od nieruchomości w latach 2008-2014 [PLN]	66
Wykres 24. Wydatki Gminy Michałowice w latach 2008-2014	67
Wykres 25. Struktura wydatków Gminy Michałowice w latach 2008-2014 [PLN]	68
Wykres 26. Procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Michałowice w latach 2008-2014	68
Wykres 27. Procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach powiatu pruszkowskiego w latach 2008-2014 [%]	69
Wykres 28. Dochody budżetowe gmin powiatu pruszkowskiego na 1 mieszkańca w latach 2008-2014 [PLN]	70

Wykres 29. Wydatki na 1 mieszkańca gmin powiatu pruszkowskiego w latach 2008-2014 [PLN] _____	70
Wykres 30. Struktura respondentów ze względu na płeć [N=223] _____	78
Wykres 31. Struktura respondentów ze względu na wiek [N=214] _____	78
Wykres 32. Struktura respondentów ze względu na poziom wykształcenia [N=220] _____	79
Wykres 33. Struktura respondentów ze względu na status społeczno-zawodowy [N=215] _____	80
Wykres 34. Struktura respondentów pod względem miejsca pracy [N=163] _____	80
Wykres 35. „Proszę zaznaczyć, w której części Gminy Michałowice Pan/Pani mieszka?” [N=223] _____	81
Wykres 36. „Od jak dawna jest Pan/Pani mieszkańcem(-nką) Gminy Michałowice?” [N=223] _____	82
Wykres 37. „Jakie były powody przeprowadzki do Gminy Michałowice (proszę udzielić odpowiedzi w przypadku zamieszkiwania na jej terenie krócej niż 10 lat)?” [N=71] _____	82
Wykres 38. „Które z podanych poniżej sfer funkcjonowania Gminy Michałowice uważa Pan/Pani za najlepiej rozwinięte? (Proszę o wskazanie znakiem "x" maksymalnie trzech wariantów odpowiedzi).” _____	83
Wykres 39. „Które z podanych poniżej sfer funkcjonowania Gminy Michałowice uważa Pan/Pani za najgorzej rozwinięte? (Proszę o wskazanie znakiem "x" maksymalnie trzech wariantów odpowiedzi).” _____	84
Wykres 40. „Czy według Pana/Pani Gmina Michałowice jest atrakcyjnym miejscem do prowadzenia działalności gospodarczej dla przedsiębiorców oraz inwestorów?” [N=220] _____	84
Wykres 41. „Jak ocenia Pan/Pani poziom rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej w Gminie Michałowice?” [N=223] _____	85
Wykres 42. „Jak ocenia Pan/Pani system odbioru odpadów w Gminie Michałowice?” [N=221] _____	85
Wykres 43. „Jak ocenia Pan/Pani istniejącą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną?” [N=222] _____	86
Wykres 44. „Jak ocenia Pan/Pani stan dróg i infrastrukturę drogową w Gminie Michałowice?” [N=224] _____	86
Wykres 45. „Jak ocenia Pan/Pani system komunikacji zbiorowej, funkcjonujący na terenie Gminy Michałowice?” [N=223] _____	87
Wykres 46. „Jak ocenia Pan/Pani estetykę Gminy Michałowice oraz funkcjonalność obiektów użyteczności publicznej? (urząd gminy, biblioteki, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej).” N=[223] _____	87
Wykres 47. „Jak ocenia Pan/Pani czystość środowiska naturalnego na terenie Gminy Michałowice?” [N=223] _____	88
Wykres 48. „Czy według Pana/Pani opinii potrzeby społeczno-kulturalne mieszkańców gminy Michałowice są zaspokojone? (liczba i różnorodność wydarzeń społeczno-kulturalnych).” [N=218] _____	88
Wykres 49. „Jak ocenia Pan/Pani jakość edukacji (szkoły/przedszkola) na terenie Gminy Michałowice?” [N=221] _____	89
Wykres 50. „Jak ocenia Pan/Pani działalność świetlic wiejskich/osiedlowych?” [N=214] _____	89
Wykres 51. „Jak ocenia Pan/Pani ofertę zajęć pozalekcyjnych w szkołach Gminy Michałowice?” [N=212] _____	90
Wykres 52. „Jak ocenia Pan/Pani ofertę spędzania wolnego czasu na terenie Gminy? (dla dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów)” [N=194] _____	90
Wykres 53. „Jak ocenia Pan/Pani estetykę swojej miejscowości?” [N=224] _____	91

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Etapy tworzenia Strategii	6
Rysunek 2. Położenie Gminy Michałowice	11
Rysunek 3. Podział Gminy Michałowice na jednostki pomocnicze	11
Rysunek 4. Mapa Michałowic z 1860 r.	18
Rysunek 5. Pomnik poległych w Pęcicach	19
Rysunek 6. Typy rozwoju ludnościowego gmin województwa mazowieckiego wg metody Webba	25
Rysunek 7. Zmiana liczby ludności w 2050 r. w porównaniu do 2013 r. [%]	26
Rysunek 8. Przeważające rodzaje działalności gospodarczej w Gminie Michałowice w 2014 roku	32
Rysunek 9. Powiązania Gminy Michałowice z zewnętrznym układem komunikacyjnym	34
Rysunek 10. Podział administracyjny obszaru objętego Planem zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego dla m.st. Warszawy z uwzględnieniem publicznego transportu zbiorowego organizowanego na podstawie porozumień z gminami sąsiadującym	35
Rysunek 11. Uroczyste otwarcie nowego budynku przedszkola w Michałowicach	41
Rysunek 12. Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie	42
Rysunek 13. Zespół Szkół w Michałowicach	43
Rysunek 14. Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Mikołaja Kopernika w Nowej Wsi	44
Rysunek 15. Uczniowie szkół podstawowych w Gminie	45
Rysunek 16. Festyn rodzinny w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej w Komorowie oraz obchody Dnia dziecka w Gminie Michałowice	48
Rysunek 17. Uczniowie liceum ogólnokształcącego w Komorowie uczestniczący w wymianie w 2014 r.	48
Rysunek 18. Koncerty podczas XI edycji Muzycznego Maja w Michałowicach	49
Rysunek 19. Uroczyste obchody rocznicy boju pod Pęcicami	50
Rysunek 20. Warsztaty plastyczne oraz bal karnawałowy - świetlica w Opaczy-Kolonii	50
Rysunek 21. Publiczna Biblioteka Gminy Michałowice oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Komorowie	51
Rysunek 22. Zespół pałacowo - parkowy Pęcice oraz Zespół pałacowo - parkowy w Helenowie	52
Rysunek 23. Ogródek jordanowski w Opaczy-Kolonii oraz plac zabaw przy przedszkolu w Michałowicach	54
Rysunek 24. Zajęcia sportowe w UKS FC Komorów	55
Rysunek 25. Koszykarze UKS Komorów	55
Rysunek 26. Park w Regułach oraz zalew w Komorowie	57
Rysunek 27. Obszar wód i lasów na terenie Gminy Michałowice	57
Rysunek 28. Obszary strategiczne zawarte w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michałowice na lata 2014-2020”	60
Rysunek 29. Katalog celów Gminy Michałowice	103
Rysunek 30. Programy realizacyjne	108
Rysunek 31. Dokumenty strategiczne wyższego rzędu	129
Rysunek 32. Proces ewaluacji Strategii	139

